

Adineko pertsonen jasaten dituzte tratu txarrik ezkutukoak

ARGIA

2004ko abenduaren 19a
LXVII. urtea
1971 zenbakia
3,20 euro

Bizkaiko Bertsolari

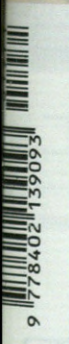
Txapelketa 2004

**Aspaldiko finalik
lehiatuena espero
da aurten**

iritziak

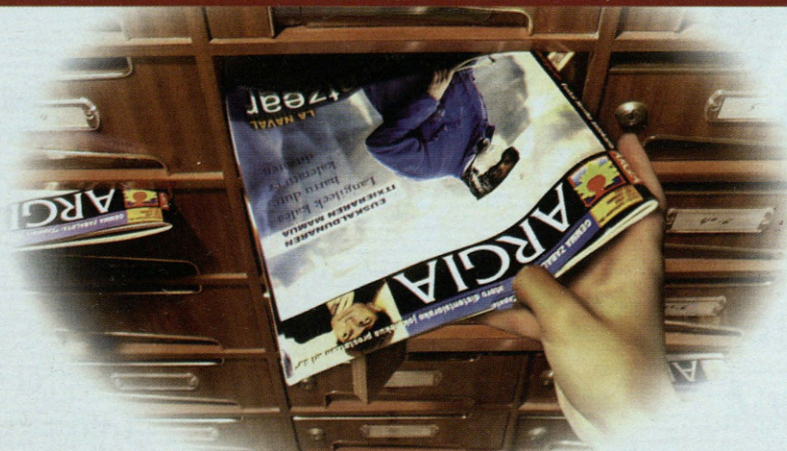
- Oier Araolaza
- Markel Olano
- Iñaki Mtnez. de Luna
- Ixabel Etxeberria
- Emilio Lopez Adan

MIGUEL de la QUADRA SALCEDO

Galtzaileekin maitemindutako abenturazalea

Egiozu opari bat zure buruari...

1

Gaua + gosaria 2 pertsonentzat
Nekazalturismoko etxe batean
(behe denboraldian)

5

Alberdaniako 2 liburu

Gaua + gosaria 2 pertsonentzat
Ondarroako Arrigorri Itsas pentsioan
(behe denboraldian)

2 3

Nafarroa Oinez'04ko arropa

LIZARRA OINEZ '04
Lizarran@euskaraz.bai

Talasoterapia
Zelai
ZUMAILA

Zumaiaiko Zelai
Talasoterapian
Ur zirkuituetarako
2 sarrera

6

Susako 2 liburu

7

Edo ikaslea bazara, **%25eko beherapena** (Euskaltegietakoko ikasleak barne)
*Beherapenaz baliatzeko, matrikula agiriaren kopia bidali behar da.

... eta guk beste bat egingo dizugu!

Harpidetza orain egiten baduzu, opari eder hauekiko bat aukeratu ahal izango duzu.
(Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria 118€ · Ipar Euskal Herria 143€)

Izen deiturak:
Helbidea: Posta kodea: Herria:
Telefona: e-posta:
N.A./I.F.K.: Jaioteguna:

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz ☐ Tranferentziak KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura 3035 0036 14 0360048647 ☐

Entitatea ☐☐☐☐ Sukurtsala ☐☐☐☐ K.D. ☐☐ Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Ordainketa epea: Urtean behin ☐ Urtean bitan ☐

DATA: SINADURA:

Bete zure datuak eta bidali: ARGIA · 142 PK · 20160 Lasarte-Oria
© 943 37 15 45 · www.argia.com · harpide@argia.com

ARGIA

asteko gaia

- **Tratu txarrak adinekoei: ezkutuko umiliazioa.** MAYI TOLOSA **4**

pertsonaia

- **Miguel de la Quadra Salcedo: "Turismoa hautsi egin behar da".** AMETS ARZALLUS **10**

gaiak

- **Sinadura elektronikoa: egiletasuna bermatzeko euskarri digitala.** XABIER TELLETXEA **16**

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENTA **20**
 • **Iratzarri dantza lokartu hori.** OIER ARAOLAZA **22**
 • **Egoeraren erradiografia.** MARKEL OLANO ARRESE **23**
 • **Luparekin:** Euskara birpentsatu beharra. IÑAKI MARTINEZ DE LUNA **24**
 • **Txandan:** Logika irristaka. JOXERRA GARZIA **25**
 • **Hiruko txikian:** Aitortzen dut. JOXE MARI OSTOLAZA **25**
 • **Ausartu.** IXABEL ETXEBERRIA **26**

erdiko kaiera

- **Bizkaiko Bertsolari Txapelketa.** IÑAKI AURREKOETXEA **27**
 • **Mattin-Laurent Partarrieu: Margo sentsualak eta aldarrikapen zeinuak.** MIKEL ASURMENDI **31**
 • **Joseba Irazoki: Irri eta solas intimoak.** JON GURRUTXAGA **34**
 • **Ezpalak:** KATIXA GARATE **36**
 • **Argitalpenak:** Etxeberria anaiei galdezka. PILAR IPARRAGIRRE **38**
 • **Denbora-pasak** **40**
 • **Ihesi:** Anbotopea. Durangaldearen zaindari bidea egiten. MARIJO DEOGRACIAS **42**
 • **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA **46**
 • **Sukaldean:** Kapoia saltsan. HASIER ETXEBERRIA / DAVID DE JORGE **48**

termometroa

- **Bizkaia irratia: 30.000 entzule bizkaiera hutsean.** UNAI BREA **49**
 • **Euskal Herriak aireratzeko behar duen pistaren bila.** MIKEL ASURMENDI **52**
 • **Bero-beroan** **54**
 • **Net hurbil:** Bonba atomikoak kiskaliko ez duen diru-kutxa nahi dut. PELLO ZUBIRIA **56**

azkena

- **Georges Laplace.** EMILIO LOPEZ ADAN **58**

Tratu txarretaz asko hitz egiten da azkenaldian. Adineko pertsonak jasaten dutenari buruz ordea, ez hainbeste. Adineko pertsona askok pairatzen du horrelakorik seme-alabengandik. Arduragabekeria eta abandonoa dira gehien ematen direnak. Eta instituzioetan ere uste baino sarriago gertatzen omen dira. **4**

Adinekoen umiliazioa

Miguel de la Quadra

Mundua etxe

Gezurra dirudien arren, 70 urtetik gora ditu Miguel de la Quadra Salcedok. Erdi bizkaitarra erdi nafarra da, baina mundua du etxe. Izan ere, 1961ean Amazonara etnobotanika lantzerantz joan zenetik ez da geratu. Familiaren irudia, bakarrik bidaia-tzeko beharra, eta egungo kazetaritza inmorala aipatu dizkigu, besteak beste. **10**

Luparekin

Iñaki Martínez de Luna

24

BIZKAIKO BERTSO TXAPELKETA

Zortziko nagusia Euskaldunan

Igor Elortza, Etxahun Lekue, Xabier Paya, Unai Iturriaga, Arkaitz Estiballes, Igor Muniategi, Iratxe Ibarra eta Fredi Paya. Zortzikote hau lehiatuko da abenduaren 19ko finalean, Bilboko Euskaldunan. Durangarren monopolioak jarraituko ote du? **27**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibx Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxureta, Aloña Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Fax: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Fax: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste alzeriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Adinekoiei tratu txarrak Ezkutuko umiliazioa

Tratu txarrei buruz asko hitz egin da. Haurren eta bikoteko tratu txarrez bai, baina eta adinekoek jasaten dutenaz? Ezkutuan eta angustia handiz bizi den hamaika errealitate dago, erantzun bat merezi dutenak.

MAYI TOLOSA

Argazkiak: Dani Blanco

TRATU TXARRAK. Hitz zailak dira. Tamalez, hauek entzuten ohitu egin gara, guztion ahotan izan dira azken aldian. Egunero dira egunkaritan, telebistan, irratan eta baita gure solasean ere hizpide. Hain sarri entzunda, ba al dakigu zertaz ari garen? Ez da erraza, zer den eta zer ez den argi izatea. Kasu bakoitza errealitate konplexu bat da, tartean direnek baino osoki ezagutzen ez dutena eta kanpotik so egiten dionak ezintasunez konpondu nahi duena.

Egoeraren berri izan baina bere azalean sufritzen ez duenarentzat, zaila da. Oraindik ere latzagoa da, ordea, egoera horren protagonista norbera izan eta gertatzen ari denaz jabetzea. Halakorik sufritzen duenarentzat benetan zaila da ohartztea. Barne borroka etengabea bizi du. Oso gogorra da, noski, maite duen pertsonak ongi ez tratatzea, are gehiago, tratu hori ematen diona semea edo alaba denean. Bakarrik geratzeko beldurra izaten dute adinekoek eta batek baino gehiagok erru sentimendua ere izaten du. Tratu txarrak salatzeke oztopo nagusiak dira horiek guztiak.

Arreta nahikorik ez

Gero eta urte gehiago bizi gara, baina gure bizi kalitatea nabarmen kaskartu da. Jendeak duen beldurretako bat, zahartzaroan nor bere burua zaintzeko gai ez izatea da. Ez da harritzekoa, demenzia duen gero eta adineko pertsona gehiago dago eta. Alzheimerra da demenzien artean ohikoena. Aurten, Alzheimerren nazioarteko egunean, gaitz hori ezgaitasun gisa onartu zezaten eskatu zuten nazioarteko elkartek. Ez zezala Administrazioak adinaren ondorioztat har. Izan ere, pertsona hauek ez dira izaten bere buruaren jabe eta familiak zaindu behar izaten ditu.

Garai batean seme-alaba asko izaten zen. Gaur egun bi nahikoak dira eta batzuetan gehiegi. Nahiko lan aita edo amaren kargu egiteko, egoera horretan egongo balitz. Emakumeak izaten dira gainera, gehienetan, pertsona hauek zaintzeko ardura hartzen dutenak. Lehen, denbora gehiago izaten zuten besteei eskaintzeko; baina orain, ohikoa da emakumeek

Immersok egindako ikerketa

Urrian, Immersok ikerketa bat argitaratu zuen, adineko pertsonak jasotzen zuten atentzioari eta errealitateari buruzko datuak biltzen ditu:

- ❑ 65 urtetik gora duen 7 milioitik gora pertsona dago Espainian, biztanleria osoaren %17.
- ❑ %22 bakarrik bizi da.
- ❑ %65ak ez du berogailurik etxean.
- ❑ %18ak ez du igogailurik eta beraz, oinez igo behar ditu eskailerak. Honek etxean geratzera behartzen du bat baino gehiago.

ALBERTO ELOSEGI

etxetik kanpo lan egitea eta beraz, askori, etxeko ardurez gain, kanpoan ere beste batzuk gehitu zaizkie.

Imajina dezagun seme edo alabaren bizimodu-a azken honena, batez ere—: aita du demen-

tziarekin. Seme-alabak zaindu behar ditu eta hori gutxi balitz, sarri, bikotearen ama edo aita ere zaindu behar. Ez hori bakarrik, etxetik kanpo ere lan egiten du, ordu luzez. Lerro hauek irakurtzearekin bakarrik nekatu egiten

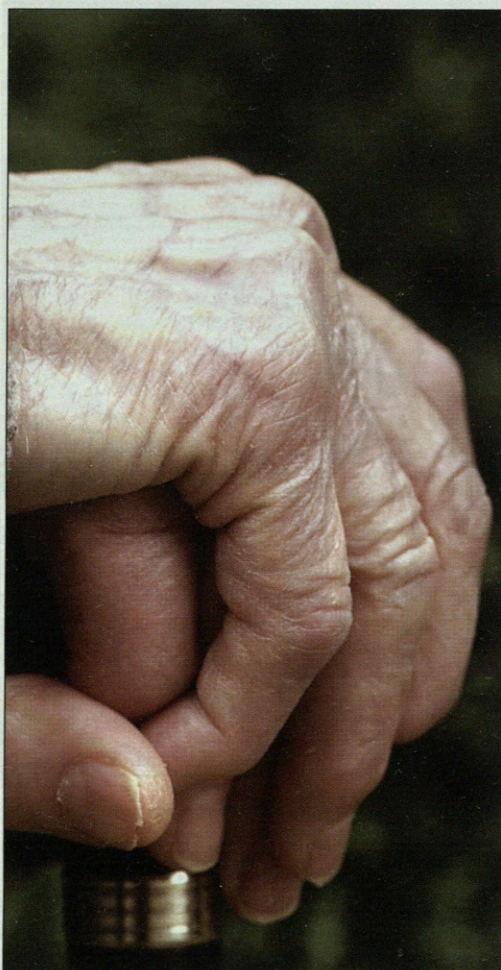
Adinekoekin tratatu txarrak

da bat zama hori bizkar ganean imajinatuta. Bada emakume hau, etxe askotan bizi da.

Erantzun zailak galdera zaili

Egia da bizimodua asko aldatu dela, eta gero eta denbora gutxiago dugula besteei eskaintzeko. Zama hori izaten da askotan, pertsona bat bere buruaren kontrola galtzera eramaten duena. Arazo behar ez lukeena, aita edo ama zaintzea alegia, drama bihurtu dute behin baino gehiagotan nekeak eta ezintasunak. Noiz sortzen da baina, arazoa? Hitz ez egoki batekin, egunero errietan hasten garenean... Inork ez daki muga zehazki non dagoen.

Marijo Goñi gizarte laguntzailea da eta Donostiako Ospitalean lan egiten du. Berak azaldu digunez, adinekoen tratatu txarren inguruan badira protokoloak, baina ez dira batere argiak. Haurren kasuan inork dudarik ez duela egiten azaldu digu, baina adineko pertsonekin, dementzia izan arren, heldu eta autonomo kontsideratzeak sortzen du eztabaida etikoa: "Tratu txarrak izan direnaren zantzurik sumatuz gero, edonork egin dezake salaketa, baina batzuk ez dute nahi izaten, tratatu txarrak jasotzen dituen hori heldua dela argudiatuz. Kontua da hori ez dela guztiz egia, dementzia

ALBERTO ELOSEGI

Adineko pertsonetan, abandonatzea edo arduragabekeria dira gehien errepikatzen diren tratatu txarrak. Ospitaletan horren adierazle izaten dira aparteko arrazoirik gabe izaten duten desnutrizioa, anemia, hipotermia...

Errespetua galtzen denean

Immersok diruz lagundutako ikerketa batean, Donostia eta Hondarribiako adineko pertsona batzuk elkarrizketatu zituzten. Javier Yanguas, Matia Fundazioko kideak haien sententzioa horrela laburtu du: "Pertsona hauek sentitzen dute, bi hitzetan esateko, errespetua galtzen ari gataizkiela. Garai batean, Euskal Herrian, adinekoek errespetu handia zor zitzaizela eta gaur egun balore sozial hori galdu egin dela".

duen pertsona bat ez baita bere buruaren jabe".

Goñik argi du konponbidea eta arreta handia behar duen gaia dela, baina hala ere egoerak hobera egin duela azaldu digu eta lege eta protokolo berriek bidea erraztu dutela egoera hobetzeko: "Orain urte batzuk, egoera jakin batzuetan zer egin ere ez genekien, orain ordea, gizarte zerbitzuen garapenak, gizartearen sentsibilizazio handiagoak eta zerbitzu guztien koordinazio hobekak, egoera dezente hobetu dute".

Zaharra, bere bakardadean

Donostiako Ospitalera ez dira eraso fisikoak jasan dituzten pertsonen kasu argiak heltzen, ez da horrela protokolizatu den kasurik aurkitzen azken urteetako artxiboan. Kontuan izan behar da adinekoek oso erraz izaten dituztela ubelduak eta sarri hartzen dituztela kolpeak. Horrek guztiak are konplexuagoa egiten du halako kasuen identifikazioa.

Baina, eraso fisikoena baino zabalagoa da tratatu txarren kontzeptua, jakina. Adineko pertsonetan, abandonoa edo arduragabekeria izaten da gehien errepikatzen dena.

Larrialdi zerbitzuetan zahar bat ospitaleratzten dutenean, askotan ohartzen dira pertsona horiek, euren zaintzaileen aldetik ez dutela behar luketen tratua jasotzen. Horren adierazle dira aparteko arrazoirik gabe izaten duten desnutrizioa, anemia, hipotermia... Sintoma horiek ikusirik, pobrezian bizi den pertsona bat imajinatzen dugu, baina ez da beti hala izaten. Egoera horretan heltzen diren pertsona batzuek, kontu korrontea zeroz beterik izaten omen dute.

Pertsona hauek ospitalera eraman artean, eurak aitortu dutelako edo familiaren jokabideak argi aditzera eman duelako, zaintza ez egokia jaso dutela antzemanez gero, pertsona hori etxera itzul ez dadin saiatzen dira gizarte zerbitzuak eta horretarako familiarekin hitz egin ohi dute eta kasuan-kasuan, irtenbiderik

onena bilatu: "Gehienetan hala heltzen den pertsona baten familiak ez du adineko pertsonaren kargu egin nahi izaten. Horregatik, familiarekin izandako arazoa errepikatuko den beldurrik ez dugu izaten eta erakunde berri baten eskutan jartzen dugu", dio Ospitaleko gizarte laguntzaileak.

Zahar etxeetako errealitatea, are ezkutuagoa

Zahar etxeetara edo beste edozein zentro instituzionaletara bidaltzea lasaigarria gerta daiteke horrelako uneetan, baina horrelako zentroetan jasotzen duten tratuari

AEBetan egindako ikerketa baten arabera, azken urtean 10 erizainetatik hiru beren lankideek emandako tratatu txar fisikoen lekuko izan dira

buruzko zalantzak ere badaude. Blanca Morea, Donostiako Quirón Klinikako psikiatraren hitzetan, eremu instituzionalean oraindik sofistikatuagoa da tratatu txarra eta beraz, oraindik ere zailagoa identifikatzen.

Zahar etxeetan jende asko izaten dute. Sarri, formazio gutxi duen jendea aritzen da lanean, lan baldintza okerretenetan. Horrek guztiak pertsonak gauzak balira bezala tratatzea ekartzen du Blanca Moreraren ustez.

Etxean nahiz zerbitzu instituzionaletan, tratatu txar psikologikoak dira sarrien gertatzen direnak. Dena den, tratatu txar mota batez hitz

bilintx

ramos

mattin

urretxindorra

bilintx
bertso-hop

arriaga

xalbador

xalem

herriak

Instituzionala

Instituzioetan ematen den tratu txarra ez da apenas ikertu, horretarako oztopo handiak direlako. EHUren Udako Ikastaroetan, Joaquin Depaul EHUko irakasleak Britainia Handia eta AEBetan egindako ikerketaz hitz egin zuen eta badirudi han zertxobait gehiago saiatu direla gai hau aztertzen. Dirudienez, herrialdeotan egindako ikerketen arabera, 65 urtetik gorako %1-3ak pairatzen ditu tratu txarrak instituzioen partetik, batez ere psikologikoak.

AEBetan egindako ikerketa baten arabera, azken urtean 10 erizainetatik hiruk beren lankideek emandako tratu txar fisikoen lekuko izan dira eta 10etik batek onartzen du berak parte hartu duela halako batean. Tratu txar psikologikoei dagokienean, 10etik 8k zioen horrelakorik ikusi duela eta 10etik 4k parte hartu duela.

Zirrara sortzen duten datuak dira hauek. Oraingoz, hemen ez da halako ikerketarik egin.

egitea zaila da, eta ia beti mota bat baino gehiago nahasten direla dio More-rak.

Ikuspuntu epidemiologikotik, adinekoen tratu txarretan "izeberg fenomeno" gertatzen dela eta errealtatearen parte txiki bat baino ez dugula ezagutzen adierazi digu: "Oso eremu hurbileko eta pribatuan gertatzen da eta lesio fisikorik izan ezean, zaila da antzematen. Burua ongi duen pertsona bati ez zaio hori gertatzen, arazoa beti dementziaren bat duten pertsonekin gertatzen da eta pertsona horiek ez dira gai laguntza eskatzeko ere". Horren jakitun, askok egoera aprobeztatzen duela kontatu digu. Bakarrik eta menpeko sentitzen diren pertsonak izan ohi dira tratu hori jasotzen dutenak, tratu txarrak ematen dizkion pertsona horren menpe sentitzen dira, hain zuzen. Bere ustetan, guztiok gara horrelakoak gertatzen direnaren jakitun, baina imajinatzen dugunaren atzean errealtate zabal bezain iluna existitzen dela dio.

Era berean, beste faktore batzuk ere nahastu ohi dira tartean; esaterako, alkohola eta droga kontsumitzea tratu txar emaleak, diru beharra eta gurasoarekiko menpekotasun ekonomikoa, urtetan zaindu ez diren

harremanak... Gauzak horrela, egoera nahikotxo larriagotzen da.

Konponbiderik ba ote?

Horrelakoak uste baino etxe gehiagotan gertatzen dira eta guztiok dugu, legez, horrelakoak salatzeke betebeharra. Hala ere, ez da nahikoa salaketa jartzea. Eusko Jaurlaritzaren Giza Eskubideen Batzordeak jasotzen dituen datuen arabera, 2003an Euskal Autonomia Erkidegoan 65 urtetik gorako 40 emakume eta 9 gizon izan ziren tratu txarren biktimak zuzenak eta 2 gizon eta 2 emakume, biktimak ez zuzenak. Biktimak zuzenak tratu txarrak zuzenean jaso dituztenak dira eta biktimak ez zuzenak, tratu txarrak jaso ez, baina nolabait sufritu behar izan dituztenak.

Kasu hauen berri Bilbo, Donostia eta Gasteizko Justizia Jauregietan Biktimen Arretarako duten bulegoetan izaten dute. Bulego honetan

tratu txarren edozein kasuren berri izaten dute, adinekoena izan edo ez. Zaintza Epaitzietatik, polizia etxeetatik eta batez ere gizarte zerbitzuetatik bidaltzen dituzte pertsonak bulego hauetara. Donostiakoan, Idoia Perez abokatuak, Concha Aizpurua gizarte laguntzaileak eta Grego Mendiguren psikologoak lan egiten dute. Bertan, bakoitzak berari dagokion esparruan, biktimari arreta eskaintzen diote.

Idoia Perez abokatuak gero eta salaketa gehiago jasotzen dutela adierazi digu, baina hala ere, adinekoek eta haurrek oraindik ere babes askoz ere handiagoa behar dutela uste du. Adinekoen kasuan, gehienetan

tratu txarren sorburu dirua izaten dela azaldu digu, seme alabek gurasoekiko duten menpekotasun ekonomikoa, alegia. Ba omen dira, gurasoaren pentsioa diru iturri bakarra duten hainbat seme eta alaba. Sarri, irainek eragindako umiliazioak bultzatzen du bat laguntza eskatzera. Beste batzuetan lesio fisikoak dituen bateren bat heldu izan da bulego honetara, larrialdi zerbitzuetara joan behar izan badu ere, erori egin dela kontatu duena.

Zigor kodeak baditu gai hau aipatzen duten artikuluko batzuk, baina tratu txarren edozein kasuri buruz hitz egiten dute, orokorrak dira, ez dute adin bereizketarik egiten. Hala, aurrez aipatu datuen artean, ezin bereiz daiteke senar edo emaztearen partetik jaso izan diren tratu txarrak ala seme-alabaren bat izan den eragilea. Perezek azaldu digunez, gehienetan tratu txarrak jaso dituen pertsona bera izaten da salaketa jartzen duena, baina askotan senideren bat izaten omen da kasua salatzen duena eta beste batzuetan, oso ohikoa ez den arren, bizilagunak izan dira gertaeraren berri eman dutenak.

Tratu txar fisiko edo psikikotzat uler daitekeen edozein jarrerara zigortzen du legeak. Zigor ezberdinak dira, kasuaren arabera; kartzelaldia izaten da askotan, asteburuko atzipenaldia bestetan... Zigorraren iraupena gertaeren larritasunaren arabera izaten da. Gainera, erasotzaileak debekatuta izango du bitarte horretan biktimarengana hurbiltzea edo harekin edozein modutan komunikatzea.

Salaketa lehenbailehen jartzea komeni da. Zaintza Epaitegian edo hurbilen den polizi etxean jarri behar da eta salaketa aurkeztu izanaren egiaztatzea eskatu. Salaketa ahalik eta argiena eta osatuena izan beharko da, epaiketa egiten denean, ahalik eta frogarik gehien izan daitezkeen. Lesio fisikorik izanez gero, hurbilen den osasun zentrora jo behar da eta bertan ere

ziurtagiria eskatu. Nolanahi ere Epaitegiko medikuak biktimaren azterketa egingo du.

Biktimak baliabide ekonomikorik ez badu eta doako justiziaren onuradun bada, salatu-tako tratu txarren prozedura penalean defendatuko duen ofizioko abokatu bat izango du eta laster, tratu txarren biktimen gaian prestatutako abokatu bat izango da gainera.

Urrian aurkeztu zen Tratu Txarrei buruzko lege integralak zigorrak gogortu eta auzitegi bereziak sortuko dituela kontatu digu Perezek, baina lege honek, emakumeen kasuak baino ez ditu babestuko. "Lege horrek beraz, tratu txarrak jasaten dituen aita kanpo utziko luke", dio abokatuak.

Tratu txar emailentzat Eusko Jaurlaritzak eta Diputazioek badute hainbat interbentzio programa. Interbentzio luzeak izaten dira, urtetik bi urterakoak, eta konstantzia handia eskatzen dutenak. Dena den, datu hau ez da oso lasaigarria; izan ere, bertan parte hartzen duten askok amaitu baino lehen uzten dute programa. Ez

du arrakasta handirik izaten.

Aditu batzuek gizartean alarma sortu beharrik ez dagoela diote, besteek azkar baino lehen erabakiak hartu behar direla... Argi dago zer-bait pentsatzen hasi beharko genukeela, gero eta gehiago izango baitira, seme-alaba eta bilobarik gabe zahartuko direnak. Eta orduan, nork zainduko gaitu eta nola, adineko pertsonen betetzen ari den gizarte honetan? ■

Gehienetan, adinekoen tratu txarren sorburu dirua izaten da, seme-alabek gurasoekiko duten menpekotasun ekonomikoa, alegia

GALDAKAO

Abenduaren 17tik 24ra Mugurun

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Miguel de la Quadra Salcedo

«Turismoa hautsi egin behar da»

Abentura zer den? Asian barrena 20.000 kilometroan ibiltzea, Txilen baleontzi batean lan egitea, Andeak zeharkatzen dituen kamioiko gidari izatea, eta munduko txoko guztietan inoiz edo behin bizi izana: Iruñean, Kerbalan, Santiago de Txilen... Ez dago munduan Miguel de la Quadra Salcedok ezagutzen ez duen arbola ipurdirik. Eta Euskal Herriaz hitz egiten duenean, badakiena ohartzen da zinez ezagutzen duela dena: Irati, Arantzazu, Urzainki... Berdin Hego Amerika, berdin Europa. Etxea balu bezala ezagutzen du mundua. Galdetu behar genion etxea zenbat ezagutzen duen.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Jesuitetako ikasketek zenbateko arrastoa utzi dute zuregan?

Nire guraso eta osabek ere jesuitetan ikasi zuten, eta jesuiten kolegio hori niretzat oso inportantea izan zen. *Ruta Quetzal* programe-tan jesuiten misio guztiak pasa ditugu; Paragwaitik hasi, Perun segi, Bolivia, Mexiko... Eta jesuiten misioek berebiziko garrantzia izan zuten munduarentzat, istorio horietan deskubritu dugu gero juduek kibutzetan kopiatu duten guztia, eta baita Errusian hartu zutena ere. Lehen komunismo saiakerak Hego Ameriketara egin ziren, eta haien asma-tzailea, nahiz eta inork ez zuen esan, Loiola-ko San Inazio da. Europako pentsalari one-nak han zeuden, Florentziakoak, Txekiakoak... Misioak ematera joanak.

Abenturarako grina liburuetatik edan omen zenuen.

Mutikotan nire aiton-amonen liburutegietan ibil-tzen nintzen zalduneriako liburuen bila. *Amadis de Gaula*, *Odisea*, *Iliada*... horrelakoak irakurtzen nituen. Antzinako abenturak irakurri eta ezin

Nortasun agiria

Madrilen sortu zen 1932ko apirilaren 30ean. Baina Iruñean pasa zuen gaztaroa, eta jatorriak nahastuz, erdi bizkaitar erdi nafartzat du bere burua. Tuterako jesuitetan hazi, eta laborantza peritu bihurtu ondoren, kirolean lortu zuen arrakasta. Diskoa jaur-titzen Melbourneko (1956) eta Erromako (1960) joko olinpiarre-tan hartu zuen parte. Munduko errekorra ere jarri zuen xabalina jaurtitzen, nahiz gero balio gabe utzi. Ordurako bidaiatzen hasia bazen ere 1961ean lau urterako Amazonara joan zen bertako etnobotanika lantzerantz. TVEko Hego Amerikako lehen korrespon-tsala izan zen 1967an, eta gerrako kazetari ere bai Vietnamen eta Eritrean, besteak beste. Azken urtetan *Ruta Quetzal BBVA* pro-gramaren sortzaile eta zuzendari delako egin da ezagun. UNES-COk interes orokorreko izendatua duen programan, urtero mundu osoko ehunaka gazterekin Hego Amerika eta Espainia lotzen dituen bidaia bat egiten du, kultura ezberdinak ezagutu, ikasi, eta bizikidetzat bultzatu asmoz. Hamaika prentsa artikulua, eta liburu bat baino gehiago idatziak dituen arren, telebistarako egindako erreportajeengatik jaso ditu sari gehienak. *Che Guevararen heriotza* erreportajearekin Kritikaren Nazioarteko saria irabazi zuen Cannesen, eta Telebistaren Nazioarteko saria *Eritrearren ibilaldi* luzearekin. Ezkondua dago eta seme baten aita da.

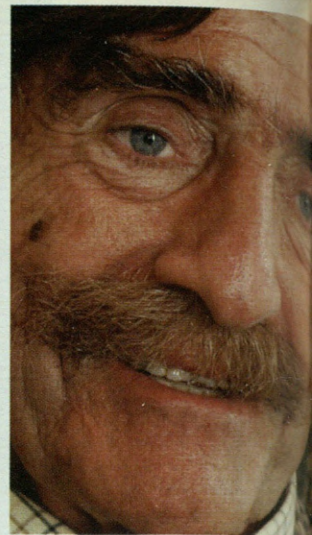
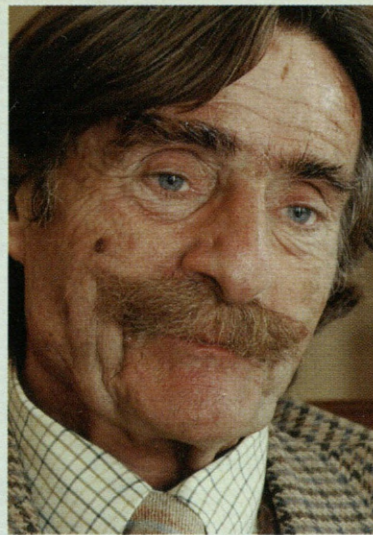
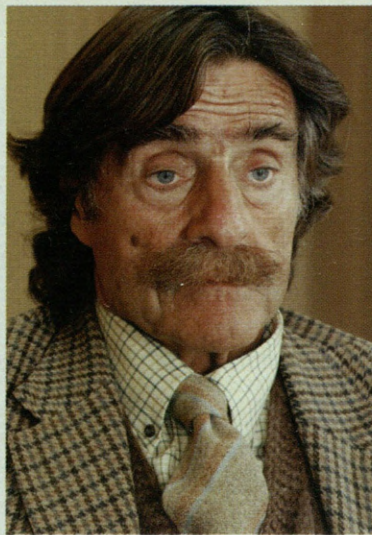

izan dut gelditu horiek errealtate bihurtu arte. Adibidez, Julio Vernerren liburu batean, *La Jangadan*, kontatzen da nola txalupatxo batean familia bat Amazonan barrena jaitsi zen. Gero-
ra, nire emazte eta nire semearekin bidaia berdi-
na egina naiz. Hiruak jaitsi ginen indioen kanoa
batean Amazonan behera. Nik uste irakurketa

oso garrantzitsua dela, eta gazteek zaindu
beharko luketela.

Gaur egun fikzioko filmen bidez sartzen dira aben-
turetan.

Funtsezkoa ilusioa sortzea da. Baina zoritxarrez
gaurko filmak, Harry Potterenak adibidez, tx-

rrak dira, umeei hegan egiten erakusten dietelako, eta gero balkoitik egiten dute jauzi. Ez dago zertan ezer asmatu. Historia dagoeneko idatzia dago, abenturak Pizarro, Marco Polo eta horienak dira. Gaur egun fikziora jotzen da, birtuala denak mundu irreal batean sartzen baitzaitu, eta hori da drogetarako lehen urratsa. Horretaz psikiatrekin hitz egin beharra dago, baina nik uste hurrek ez luketela telebistatik ikusi behar ondoan heldu bat eduki gabe. Zer gertatu da ordea? Galtzen joan dela Euskal Herrian lehen mantentzen zen zerbaite, eta Ameriketara oraindik bizi dena: familia. Familia oso inportantea da, eta Europar krisian dago. Hori oso larria da aiton-amonak direlako gazteei mundu modernoaren aurkako txertoa sartzen dietenak.

Kirola ere liburuen munduan aurkitu al zenuen?

Bai. Gaztetan udak Hendaian pasatzen genituen, eta han frantsesa ikasirik, Ulisesen seme *Telemakoren abenturak* izeneko liburu bat irakurri nuen, Fenelonek idatzia. Hantxe deskubritu nuen joko olinpiarren mundua. Zer egin nuen orduan? Diskoa jaurtitzaren hasi. Ondoren, Tuterako jesuitetan ikasi nuen xabalina botatzen, Mexikotik etorritako jesuita batek erakutsi zidan. Eta pixkanaka arima formatzen eta garbitzen zidan kirolean sartu nintzen. Gaur egun zoritxarrez erabat merkatura saldua dago kirola. Arima formatu ordez deformatu egiten du. Zirkoa bihurtu da.

Xabalina jaurtitzeko teknika berezia artzain batek erakutsi omen zizun. Nola izan zen hori?

Ermuko nire lagun batek, Felix Erauskinen, kontatzen zidan artzainek zer teknika erabiltzen zuten ardiak zaintzeko. Hurritz akuilu txiki batzuk botatzen zituzten estilo berezi batean. Botatzerakoan eskutan irratitzen uzten zuten eta hala askoz urrunago joaten zen makila. Baina, ez zen hori nire teknika bakarra, barra euskaldunaren teknika erantsi nion estilo horri. Nire familia Enkarterrietakoa zen, Somorrosto partekoa. Han barra batzuekin, palankariekin, zuloa egin eta minerala ateratzen zuten. Tarteka lan egiten zutenen artean txapelketa batzuk egi-

Fahrenheit 9/11

"Nik uste hori ezin dela eman iruditan. Kazetari batek muga non dagoen jakin behar du, eta mugatik pasatzen baldin bada Moore pasa den bezala, azkenean Bushi mesede ere egiten dio. Michael Moore tentu gehiagorekin ibili behar zen. Ezin da hainbeste kargatu alde batera horrek kontrako efektua sortzen baitu. Nik ikusi nuen, eta nire ustez pelikula horrek botoak eman zizkion Bushi. Pelikula hori gabe agian Kerryk irabaziko zuen".

ten zituzten ea nork botako barra urrunago. Hori zen barra euskalduna. Eta haien teknika zen botatzean barrak hiru buelta ematen zituela bere baitan, bidean indar zentrifugoa indar lineal bilakatzeko. Horrela indar gehiago hartzen zuen. Bi teknika horiek xabalinara ekarrita munduko errekorra jarri nuen. Erik Danielsek zuen lehenago, 81,30 metroko markarekin, eta nik 112 metrora bota nuen. Uda oro Hendaian egoten ginenez Hendaiaiko hondartzan entrenatzen nintzen.

Eta marka hori baliorik gabe uztea nola hartu zenuen?

Hain zen legala marka hura araudia hiru aldiz aldatu behar izan zutela baliorik gabe uzteko. Lehenik xabalinak ez zuela itzulirik eman behar idatzi zuten, eta hori gabe 95 metrora botatzen nuen. Eta gero xabalinaren puntak, jaurtitzeko eremutik hasita, une oro aurrera begiratu behar duela idatzi zuten. Hor izorratu ninduten. Gaur egun atletismoko araudia hartzen duenak ere hala idatzia ikusiko du.

Baina atletismoa utzi banuen ere, gerora balio izan dit xabalinak. Adibidez Amazonako indioen artean estatus handia nuen. Estatus hori sekula ez zuen txuri batek izan, nik nuen otordurik onena, amarik onena, suik onena, hori guztia xabalinari eskerrak, urrutien nik botatzen nuelako.

Kirola utzi eta bidaiatzeari ekin zenion, beraz. Nor-tasuna eraikitzen laguntzen dute bidaiak?

Batek bere arima formatzen du hoguei urtetik hogueita bostera, eta nik gazteei esango nieke beren oportetean, oso ongi dokumentatuta, baina bakarrik bidaiatzeko. Ez dezatela ekipaia gehiegirik hartu, ez badira bertako leku eta historiari buruzko liburuak. Nik Amazonan ikusi ditudan tribu guztiek, eta Iparraldeko eskimalek ere, Sinuiten, denek egiten dute hasierako bidaiak. Pubertetara iristen direnean, beraien bidaiak iniazioak egiten dute, eta oso garrantzitsua da hori. Kristo ere hiru urtean desagertu zen, eta oinez ibili zen, hori da egin behar dena. Bestela ezin zara heldutasunera iritsi.

Baina zurea ez zen oporretan bidaiatzea, bidaiatzea zenuen bizibide. Nola egin zenuen kirolari izatetik kazetari izaterako bidaia?

Txilen baleontzi batean egin nuen lana. Baleontzian irabazitako diruarekin kamera bat erosi ahal izan nuen, eta hala pelikula bat egin nuen. Ez saltzeko grinarekin, egin eta hantxe edukitzeko baizik. Gero, Amazonan nengoela, hilabete behin edo bi hilabete behin idatzi egiten nuen Bogotara. Nire lehen artikulua *El Tiempo de Bogota* atera ziren. Eta diru horrekin pelikula eros nitzakeen. Pelikula haietan grabatu nituen Amazonan ikusiak. Oraindik ere etxean artxibo handia daukat han grabatutako antzina-ko landareen kolekzioarekin.

Azkenean Television Españolak kontratatu zintuen atzerriko erreportari. Nolako azpiegitura zenuen lanerako?

Ni eta nire kamera bakarrik ginen. Telebistako lehen bost erreportajeak bakar-bakarrik egin nituen. Tripode bat nuen, kamera grabagailu bat, eta ez besterik. Telebistako ekipo osoa neroni nintzen. Vietnameko gerran hala jardun nuen, Eritreko gerran berdin, Mozambikeko gerran... Baina gerra horietan ikusi nuen nahiz eta objektiboa izan nahi nuen, eta botereari bezain bat elkartzeketa eskaintzen nizekion oposizioari, hori oso zaila zela, eta pentsatu nuen: "Ez, ez, hau bukatu da. Askoz gehiago betetzen nau historiari buruzko programak egiteak, Marco Polo eta abar". Politika utzi eta historiari heldu nion.

Zentsurarekin inoiz arazorik izan duzu?

Ez. Nik beti bi xasis nituen. Polizia etortzen zenean, irekitzen zidan kamera, "ea irudi horiek?" eta filmatu gabeko pelikula bat izaten nuen hor. Hori hartu eta botatzen zuten, baina nik grabatutako bestea nirekin gordean neraman. Trikimailu horiekin ez dut inoiz arazorik izan.

Munduko hiru korrikalari arrazak

"Badira munduan hiru korrikalari arraza handi. Euskal Herriko korrikalariak, Peruko Chaskyak, posta eramaten zutenak, eta Mexikoko taromarak, Sierra Madreko iparraldekoak. Horiek ere posta eramaten zuten, baina hirurehun kilometro egiten zituzten korrika, egun eta gau".

"Ez dut uste gerrako kazetariak ezertan lagundu dugunik, objektiboak izan nahi genuen baina ezinezkoa da. Galtzaileekin maitemintzen zarelako"

Gaur egun gerrako kazetariak asko egiten da. Zu ere aritua zarenez, nola ikusten duzu gaurko gerrako korrespontsalen lana?

Gaur egiten den kazetariak imorala da, pornografikoa. Teknologia hain da modernoa, tanke baten ondoan aurrera joan zaitezkeela eta hori zuzenean eman. Ez dut uste gerrako kazetariak ezertan lagundu dugunik, objektiboak izan nahi genuen baina ezinezkoa da. Zergatik? Galtzaileekin maitemintzen zarelako. Iraultza tripa hutsarekin egiten baita. Orduan alde bat hartzen duzu eta ez duzu balio telebistan kronika egiteko. Nola izan litekeen objektibo ez dakit, baina garai hartako egunkari batek, *La tribune de Genève* oso ongi egiten zuen. Bi orritan zabaltzen zuen albistea, erdian marra bat jarri, eta alde batera korrespontsal bat zegoen, beste aldera bestea. Israeleko gerran, bat zegoen Israelen korrespontsala zena, eta bestea Egipton korrespontsala zena. Orduan zerbaitetaz jakitun izan zintezkeen. Baina korrespontsal bakarrek oso zaila da, ezinezkoa.

Eta gerra bat uler liteke telebista bidez iristen diren irudiak ikusi hutsarekin?

Ez, Irakekoaz inork ez du ezer ulertzen. Inork ez daki zer gertatzen den. Bagdad munduko hiriburua izan zen, eta askoz errespetu handiagoa eduki behar zaio. Mendebaldeko munduan ez da ulertzen Irak zer den. Noski egon zirela bidegabekeriak, Aladinok berak ere xiitak hil zituen, baina askoz errespetu handiagoa eduki behar da, ezagutu egin behar dira kultura horiek, eta ni esnatzen naizen oro ikaratuta gelditzen naiz Iraken gertatzen diren basakeriekin. Mesedez, fundamentalismoak txarrak dira, baina islama ez. Islama oso inportantea da. Gu zortzi mendez islamikoak izan gara.

Errespetu hori transmititzeko nola jokatu behar luke gerrako kazetariak?

Kresala hotela www.aisiahoteles.com • Markiegi kalea 6 • 20820 DEBA

Pinochetten errukia

«Txilen erreportaje bat egiten ari nintzela Pinochet elkarrizketatu nuen. Pinocheti andre bati grabatutako negarrak eraman nizkion: 'Nire semeak hamazazpi urte ditu, estadio nazionalean preso hartua dago...'. Hitz horiek jarri, eta malkoak entzutean estadio nazionalera sartzen utzi zidan. Kazetari bakarra izan nintzen estadio nazionalean sartzen utzi zutena. Han irudiak hartu nituen (*Missing* pelikulan ateratzen dira) eta epaiketa bat filmatu, faltsua izan zen baina. Behintzat mutikoa askatu zuten, eta etxera joan zen. Guri eskerrak bizirik segitu zuen, eta beste bizitza bat egin ahal izan du».

Joan aurretik oso ongi dokumentatu behar du, ezin da hara iritsi lekua ezagutu gabe. Eta pentsatu botereko norbaiti elkarrizketa egiten badio oposizio bati ere egin beharko diola. Entzun dadila bakoitzak besteari buruz esaten duena. Erbesteratuak ere kontuan hartu behar ditu.

Bestalde kazetari bat ezin da joan islamaren mundura, mundu arabiarra, arabiera jakin gabe. Ezin da Txinara joan txinera jakin gabe. Hizkuntza da modu bakarra lekura iritsi eta barrenera sartzeko. Kazetari batek hizkuntza horiek beharrezkoak ditu. Ez baduzu arabiera hitz egiten, eta ez baduzu ulertzen eta errespetatzen legio musulmana, ezin zara kazetari ona izan. Ez dakienak ere ongi informatu lezake, baina dakienarekin gehiago fidatzen naiz ni. Zeren eta arabiera jakinik etxe barrura sar zaitezke eta batzuekin eta besteekin hitz egin inork itzulpena egin beharrik gabe.

Eta Euskal Herrira datozen kazetariak?

Euskal Herrira datorren kazetariak ere euskaraz jakin behar luke. Oso inportantea da hori. Ez gainera oraingo euskara jakin bakarrik, jakin behar du esaten "kontxo! Zuk Tolosakoa hitz egiten duzu, zu bizkaitarra zara, zu Donostiakoa, zu Iparraldekoa...". Beharrezkoa da hori.

Gaur egun modan dago agentzia bidez bidaiatzea. Agentzia bidez abenturan sartu daiteke?

Nik ez dut inoiz erreserbatu hotelik eta bidaiatxartelak agentzien bidez. Beti aireportuan hartu izan ditut txartelak. Horrek ematen dio bidaiari magia. Turismoa hautsi egin behar da, eta esan: "Noiz ez dira joaten turistak leku hartara? Hala-ko datatan; orduan joango naiz ni". Ni Kaxmirren neguan egon nintzen, udan *houseboat* batek zeudelako. Sekulako hotza egiten zuen baina ez zegoen inor. Magia hor dago. Machu Picchu ere gailurrean egin genuen lo. Ez du inork ere egin, guk egin genuen. Pena da gero baimena eman zigun turismo arduradun hori bota egin zutela. Baina ba al dakizu zer den Machu Picchuko egunsentian esnatzea? Hasieran ez duzu behe laino itsaso bat besterik ikusten, eta poliki-poliki aldentzen da behe laino hori, azaltzen dira Machu Picchu, Huayna Picchu... Hori betiko gelditzen zaizu barrenean.

Hego Amerika etxea baino hobeto ezagutzen duzu. Ameriketara euskaldun asko joan zen lehen. Nolako irudia dute han euskaldunei buruz?

Badago informazio okerraren moduko zer-bait. Jendeak uste du euskalduna maila intelektual apalekoa zela, Nevadako artzainak zirela.

Baina hori oraingoa da. Antzina familia handietako semeak joaten ziren, Euskal Herriko jaun-txo asko. Adibidez Martin Loiolakoa, San Inazio Loiolakoaren iloba, Ibarretarrak, Oñatetarrak... Onenak joaten ziren, ilustratuen semeak, eta gainera inoiz aztertu ez den bertute batekin, elebidunak ziren. Elebidunak, beste kultura eta beste hizkuntza bat aurkitzean, esaterako Ameriketako indigenak, errespetatu egiten ditu. Aldiz, espainolak joaten zirenean gaztelera hutsaren jakitun, ez zuten errespetu eta arreta hori izaten indigenekin.

Beste kulturekiko errespetua aipatu duzu. Posible da kultura guztiak mundu batean harmonian bizi-tzea?

Ez badugu bestea zapaltzen, eta zer jana baldin badu, non dago arazoa? Baina ez da hori gertatzen. Ekuadorreko indigenen kasuan, esaterako, beraien ehiza eremuan sartzen dira petrolio prospekzioak egitera, eta sekulako leherketak egiten dituzte ehiza beldurtuz. Ez dute ulertzen zer esan nahi duen lurralde bakoitzaren subiranotasunak. Hori da larria. Eta gero, dirua dago atzetik. Gaur egun aberatsen eta behartsuen arteko amildegia aldi oro handiagoa da.

Baina, galdera tipikoa: diru aberastasuna al da zoriona?

Irribarrea baldin bada zorionaren neurgailua hemen ez gara zoriontsu bizi. Madrilen, Bilbon, kalean dabilzan denak haserre ikusten ditut, lurrera so, aurpegi ilunarekin. Irribarrea beti dago mundu primitiboetan, eta hori da zoriona. Zoriontsuagoak dira.

Nola izan gaitezke gu zoriontsuago?

Beharrianen teilatua jaitziz. Gauza gutxiago behar baldin badi-tugu zoriontsuagoak izango gara, ziur. Gal-tzerdiak adabatu behar dira, ezin da hartu eta bota, hartu eta bota, eta erosi

gehiago, eta gehiago... Kontsumismo hau gehie-gizkoa da.

Ez da kontsumismoa bakarrik, gure bizitza gero eta hermetikoagoa da, etxean sartu eta telebista ikusi, ordenagailua piztu...

Izugarria da, ez dago komunikaziorik. Antzina etxeetan bazegoen mahai handi bat, non familia osoak jaten zuen. Orain aitaren lekua kendu egin dute eta telebista jarri. Eta aita zerbait esatera doanean, "aita ez hitz egin, ez hitz egin, ea zer dioten telebistak...". Nik telebista kendu eta sua jarriko nuke etxe guztietan. Lehen suaren inguruan, tximinia ertzean, jendea hizketan egoten zen, eta hori oso da garrantzitsua. Hemen

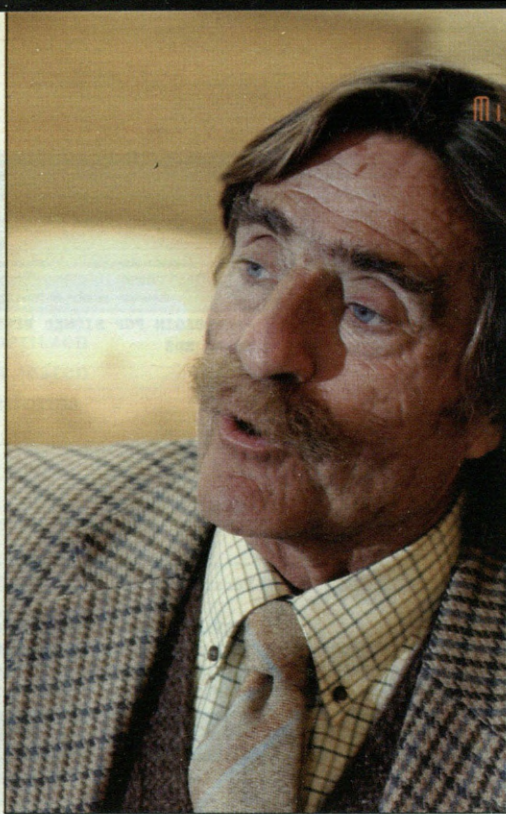
ere gelditzen den baserritako gaztea oso ezberdina izango da besteen-gandik.

Lehen kulturen arteko harmonia aipatu dugu. Baina zu laborantzako peritua zarenez, naturarekin harmonian bizi gintezke gero eta mundu asfaltatuago eta transgenikoago honetan?

Gauza bat esango dizut: munduko ekologistarik handienak indigenak dira. Elkarbizitzen asmatzen baitute oso gutxi ematen duen lur batekin. Amazonan hiru urteko uzta jasoz gero beste leku batera joan behar duzu, lurra hondarra bihurtu delako. Laborantza handiak sartu nahi izan dituzte eta desastrea izan da. Eta ekologisten artean badago beste arazo bat. Beti lurra aipatzen dute, lurra, animaliak... Eta gizona? Baloreen eskalan lehenik gizonak behar du, gero ingurumenak, animaliak... Gizona ez da ahaztu behar, eta inongo ekologistak ez dio lehenik gizonari begiratzen. Niri gehiago gustatzen zait ekologista zientifikoei buruz hitz egitea ekologista politikoei buruz hitz egitea baino.

Itzul gaitezen zure telebista programetara. Hurrengo urteko *Ruta Quetzala* Euskal Herrian bukatuko da. Zer Euskal Herri erakutsi nahi diezu gazteei?

Burdinaren historia landu nahi dugu. Lehenik antzina hemen sartu zen burdin hura, burdinola zaharrak, erromatarrek baino askoz ere lehenago bukatu zena. Eta bidea artearen burdin moder-

Miguel de la Quadra Salcedo

noarekin bukatuko dugu. Burdinaren artea, Txillidaren baserrian dagoena. Perun ere Peruko minen historiak ikasiko ditugu.

Bestalde nahi nuke gazteek ikastea hemen nola egiten diren gaztak, nola egiten diren artzain-txakur lehiaketak. Bertsolariak, segalariak, laiariak, ea aurkitzen ditudan, hori baita herri batetik ikastea. Nik nahi dut gazteek jakin dezaten nolakoa den Euskal Herria, nolakoa den Peru, nolakoa Amazona, Cuzco... Mila Peru baitaude, eta Euskal Herrian bertan ere Araba ezberdina da Gipuzkoatik. Kanpokoek uste dute dena berdina dela. Bidaiarako prestatzeko nahi dut gazteei gutxieneko hiztegia ematea. Perun quechua klaseak hartuko dituzte, eta chun edo berrehun hitz quechua erakutsiko dizkiegu. Hona ere gustatuko litzaidake gazteak gutxieneko hiztegi batekin etortzea, eta euskara eskolak hartzea, zoragarria litzateke, beharrezkoa.

Burdinaren arora bidaiatuko duzue beraz. Zure milaka abenturatan espazioan bezala bidaiatu duzu denboran. Mundu horiek deskubritzean, inoiz esan izan duzu "nik garai hartan, edo leku hartan, jaio nahi nuen"?

Ez, jaio, gurean eta orain. Sekula ez beste batean. Onena oraingoa da, aukera daukazulako nahi izanez gero harriaren aroan bizitzeko, eta nahi izanez gero etorkizuneko aroan. ■

Bertsoa

DOINUA:
ZER DA GAUR DONOSTIAN

Gaur egungo munduan
guztia berdintsu
gabiltza, alegia,
inbidiaz itsu.

Ukatuz gero hainbat
beharrizan faltsu
ez geundeke hain ilun,
hain pozetik antzu;
baina egun nork izan
nahi du zoriotsu?

Aitor Mendiluze

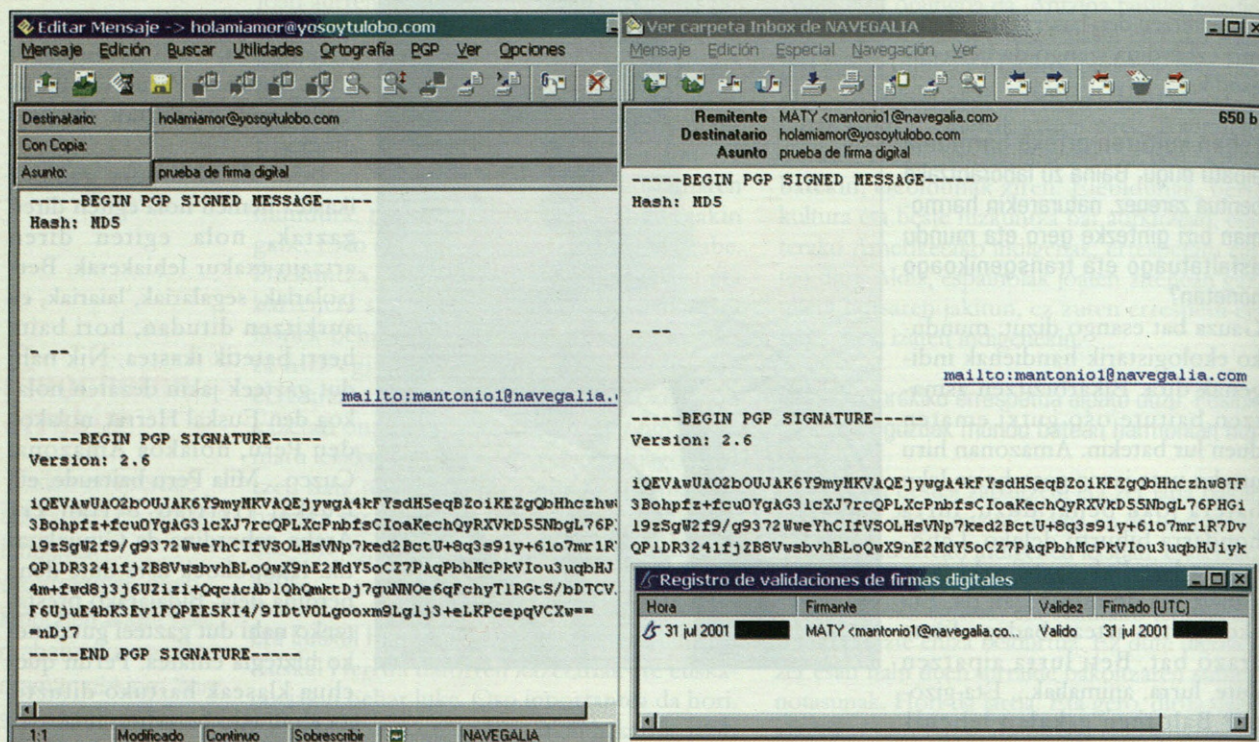
UZTARTZA

Aterpetxea • Jatetxea
Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tfnoa: 943 693481

Eguneroko menua 8€-tan. Asteburuetan betiko sukaldaritza

Sinadura elektronikoa

Egiletasuna

bermatzeko

euskarri digitala

Internet hedatzearekin atzera gelditu da eskuz idatzitako sinadura tradizionala. Firma digitalari esker, merkataritza eragiketak, transakzioak eta hitzarmenak burutu ahal ditugu Internet bidez. Eskuz idatzitako sinadurari ematen zaion erabilera berbera du, hots, eraginkortasun juridiko bera du. Egun, Administrazioarekin kudeaketak burutzeko 10.000 lagunek dute sinadura elektronikoa EAEn. Laster ordea, guztiok izango dugu sinadura elektronikoa, 2007-2008an NAN digitala ezarriko baita.

XABIER TELLETXEA

ASKOTAN EZTABAIDATU OHI DA Internetek eskaintzen dituen abantaila eta desabantailen inguruan. Erosotasuna litzateke abantaila nagusienetako bat eta segurtasun eza berriz, desabantaila nabarmenena. Bi irizpideok orekatzen dituen baliabidea jorratuko dugu erreportaje honetan: firma digitala, hain zuzen. Beroni esker, edozer kudeatu dezakegu etxetik mugitu ere egin gabe eta segurtasun osoz.

Sinadura elektronikoak ohiko sinaduraren funtzio bera du. Titularrak bakarrik ezagutzen dituen gako-hitz pribatuak era-

biliz, mezuak bidali eta jaso ditzake, baita edozein transakzio mota kudeatu ere. Hala, bai igorleak eta bai hartzaileak dokumentu elektronikoaren konfidentzialtasuna onartzerara derrigortuta daude eta era berean, hirugarren batek aldatu edo ordezkatzeko eskubiderik ez izatera konprometitzen dira. Eztabaidarik izanez gero, legearen aurrean froga gisa erabili ahal da informazioaren osotasuna bermatzeko.

Harreman telematikoa

Informazioaren egiletasuna onartzeko sistema bezala definitu daiteke firma digitala. Mezuak kodetu eta zifratzeko mekanismo-tzat uler dezakegu. Komunikazio guztietan bi aldeek gakoak ezagutzea ezinbestekoa da. Bete beharreko oinarriak honakoak dira: sinatzailearen kontrolpean bakarrik sortzea, igorritako datuak hari lotzea, aldeak legeztatzea, informazioaren osotasuna errespetatzea, konfidentzialtasuna bermatzea, teknikoki eta juridikoki ez gaitzestea eta frogatzeko indarra izatea.

Legez onetsia

Sinadura elektronikoa 1999. urteaz geroztik dago araututa Europako Batasunean. Espainiako Estatuan zehazki, sinadura horren izaera juridikoa Errege Dekretu

Lege baten bidez dago araututa. Hain zuzen, erakunde espezializatuak ematen dituzte sinadura elektronikoaren ziurtatze digitaleko zerbitzuak. Erakunde horiek erregistro publikoan inskribatuta daude eta ziurtagiriak legez tasatuta daude. Hala, kalte-ordainengatik ardurak eskatzeko aukera dago.

2007-2008an NAN elektronikoa izango dugu

Jordi Sevilla Administrazio Publikoetako Ministroak Tecnimap jardunaldietan aurreratu zuenez, NAN elektronikoa 2005. urte hasieran ezarriko zen. Orain gutxi ordea, José Antonio Alonso Barne Ministroak esan duenez, NAN elektronikoaren sistema 2007ko bukaeran edo 2008ko hasieran egongo da prest. Dokumentu horrek, orain arteko balioa izateaz gain, sinadura elektronikoa izango du. Ekimen hori "Plan Conecta" izenekoaren barnean sartzen da, eta beronek 2007. urtea baino lehenago burutuko diren 43 proiektu hartzen ditu bere baitan. 84 milioi euro bideratuko dira ekimen horiek guztiak gauzatzeko. Administrazio Publikoetako Ministroaren esanetan, NAN elektronikoaren helburua izapideen %80a aurrezte da. Hala, herritarrak Administrazioari dagozkion kudeaketa

Hiru Truku

Nafarroako Kantu Zaharrak

Kafe Antzokia Bilbo

Abenduaren 16 Osteguna 22:00etan

Aurresalmenta: 8,00 € (Kafe Antzokia, Power Records eta Urretxindorra) Txarteldegian: 10,00 €
Zenbat Gararen Lagunak: 5,00 €

BI-96.0-FM
Bilbo Hiria Irratia

zenbat gara
Bilbo Hiria Irratia

BENITO LERTXUNDI

abendua 23
BILBO
Kafe Antzokia
22:00etan

kafe antzokia eta urretxindorra
12€ txartel eta 10€ txartel
zenbat gararen lagunak
10 txartel eta 2,5€ txartel

zenbat gara
Bilbo Hiria Irratia

zenbat gara
Bilbo Hiria Irratia

BI-96.0-FM
Bilbo Hiria Irratia

Luis Mari Guinea, Izenpe ziurtapen elektronikoko erakundeko zuzendaria «Sinadura tradizionalak baino segurtasun handiagoa eskaintzen du sinadura elektronikoa»

Transakzio horiek egunero-kotasunean nola gauzatzen diren ezagutu xedez, Luis Mari Guinea Izenpeko zuzendariarekin hitz egin dugu.

Zein motatako ziurtagiriak lantzen dituzue eta nori eskaintzen dizkiozue?

Administrazioarekin kudeaketak burutuko dituen orori eskaintzen diogu sinadura elektronikoa. Hiru ziurtagiri mota landu ohi ditugu: hiritarrei zuzendutakoa, enpresei dagokiena eta funtzionarioena bestea. Administrazioaren barnean lan egiten dutenek, intranet bitartez egin ditzakete kudeaketa guztiak: nominak kontsultatu, agiriak eta baimenak eskatu... Administrazio-tik at daudenek, berriz, hiritar eta enpresek alegia, diru-laguntzak, errenta aitortpenak, egintza fiskalak... kudea ditzakete.

Zein pauso jarraitu behar ditu sinadura elektronikoa izan nahi duenak?

Hiritarra bazara, erregistro bulegoetara jo behar duzu, lurralde bakoitzean bi daude. Behar duzun gauza bakarra Nortasun Agiri Nazionala da. Eskaera txikia denez, telefonoz eska dezakezu hitzordua. Ordea, erakundea bazara, ahal batzuk aurkeztu behar dituzu Izenpek erakunde bate-

ko ordezkari edo kide izenda zaitzan. Sinadura elektronikoa plastikozko txartel batean ematen da. Horrekin batera, irakurgailu bat eta softwarea ematen zaio erabiltzaileari, sinadura elektronikoa bere ordenagailuan erabil dezan.

Zein da sinadura elektronikoa eskatzen duenaren profil orokorra?

Sinadura elektronikoa batik bat gestoriek eta 25 langiletik gorako enpresek eskatu ohi dute.

Zenbat jende duzue erregistratuta egun?

Urtebete daramagu sinadura elektronikoa eskaintzen eta jada hamar mila erabiltzailetik gora ditugu.

Zein kostu du ziurtagiri digitalak?

Orain arte, Eusko Jaurlaritzak eta Foru Aldundiek bere gain hartu dituzte gastu guztiak. Egun, ziurtagiri baten kostu gordina 30 eta 40 euro artean dago, baina ez da ezer kobratzen. Baliteke ordea aurrerago kobratzen hastera.

Zein balio juridiko du?

2003. urtean Estatuko Buletin Ofizialean argitaratutako legearen arabera, hiru sinadura elektronikoko mota daude: bata, Interneten identifikatzeko erabiltzen dena –erabiltzaile izena eta pasahitza–. Sinadura elektronikoa aurreratua da bestea, ziurtagiriak erabiltzen dituenak. Eta azkenik, sinadura elektronikoa aintzatetsi edo ezaguna, paperean idatzitako sinaduraren balio juridiko bera duena alegia. Guk azkeneko hori bakarrik hornitzen dugu. Sinadura tradizionalak baino segurtasun handiagoa eskaintzen du sinadura elektronikoa. Firma tradizionalaren faltsutze kasu batean esaterako, epailetan kaligrafo baten beharra genuke. Sinadura elektronikoa kasuan berriz, erabiltzaileak bakarrik daki pasahitza. Gainera, galduz gero, geuri telefonoz deitzea nahikoa du erabiltzaileak.

guztiak burutu ahal izango ditu etxetik mugitu gabe.

Euskal Herrian ere posible da egun herritarren eta Administrazioaren arteko harreman telematikoak, Izenpe ziurtapen elektronikoko erakundeari esker. Eusko Jaurlaritzak eta Foru Aldundiek sortutako erakunde horrek Internet bidez eragiketarik inguru seguruan eta erabateko bermearekin kudeatzea ahalbidetzen du.

Administrazio eta herritarren arteko harremana 24 orduetan aktibo

Izenpe baltzu anonimoa da. Egiaztapen

edo identifikazio erakunde honek noski, egiazkotasuna, konfidentzialtasuna, osotasuna eta uko ez egitea bermatzen ditu. Helburu nagusia euskal sektore publikoa osatzen duten erakundeen arloan, komunikazioetan segurtasun zerbitzuak, teknikoak eta administratiboak ematea da, teknika eta baliabide elektronikoa, informatikoa eta telematikoen bidez. Pertsonentzat edo erakunde publikoetarako zein pribatuetarako behar diren erabiltzailearen tituluak, ziurtagiriak eta txartel-euskarriak hornitzen ditu, baita zerbitzariko titulu edo ziurtagiriak ere. ■

Mundua ezagutzeko

Zabaldu Ateak Nairobitarrari

Zortzi lekutako kontakizun bana. Sahara, Laponia, Patagonia, Andeak, Himalaia, Euskal Herria, Alaska eta Australiako umeen ahotik euren bizimodua ezagutuko dute etxeko txikienei. Non bizi diren, beren etxea nolakoa den, zer animalia dituzten, nolako ohiturak dituzten...

LEHENGO BIDAIA EGITEKO AUKERA

20€

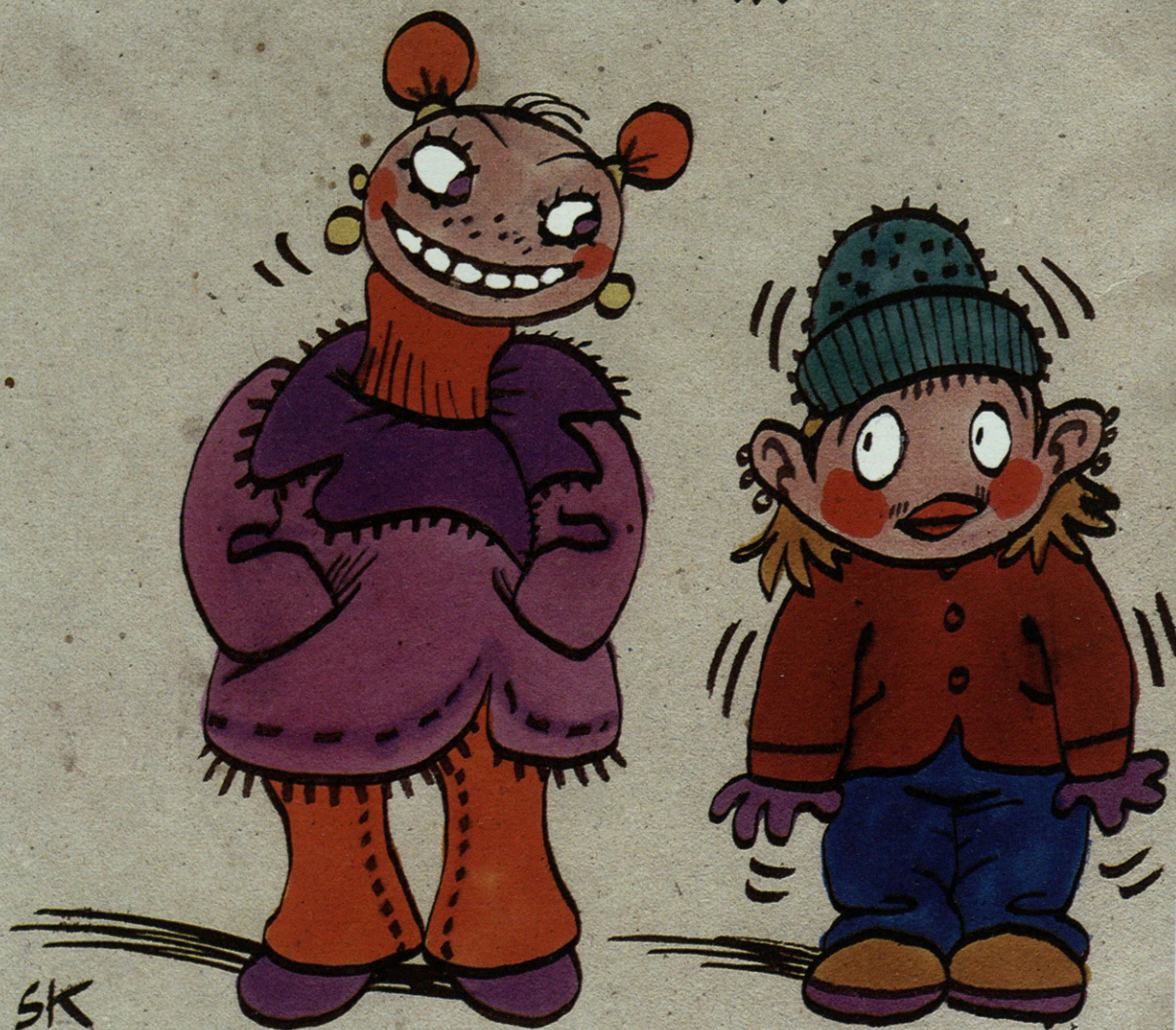
eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

AZKOITIA, 04/XII

... HI,
ESAIDAK
HIRE
IZENA,
ETA OLENTZEROARI
ESKATUKO ZAITUT...

Larrun 82

M A H A I - I N G U R U A

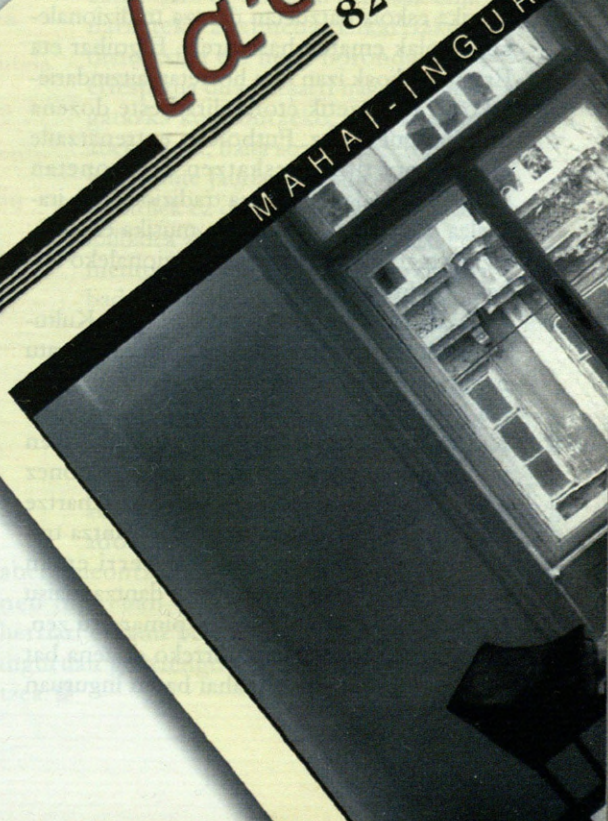
Osasun mentala

- **Ongizate** Gizartean lau pertsonetatik batek buru gaixotasun arinen bat du, OMEren arabera.
- **Nahiz eta** patologia bat ez izan, jende asko ez dago ondo, frustratuta sentitzen da, gatazkan bere barruarekin. Nola eman dakioko irtenbidea horri?
- **Nola** jokatu behar du familiak eta inguruak gaixoarekin? Nola lagun dezake?
- **Gizarteak** onartzen al ditu buru gaixoak?

mahai-ingurua

- ❖ Ainhoa Arburua
- ❖ Alexander Barandiaran
- ❖ Blas Erkizia
- ❖ Imanol Kerejeta

Larrun 82
MAHAI-INGURUA

Oier Araolaza

DANTZARIA

Iratzarri dantza lokartu hori

Euskal dantzaren pattal aldia eta alor honen iratzartzeaz idatzi du berriki Jose Inazio Ansorenak ARGIAren orriotan. Hoberako aldaketak gertatzen ari direla antzeman du Ansorenak. Zenbait dantzari eta emanaldiren kalitatea, eta egoera aztertzeke ekimenak diturudipen horren oinarri.

Azaroko azken asteburuan Oiartzunen, Herri Musikaren Txokoaren babesean, herri musika eta dantza hezkuntza sarean izan dugu aztergai. Bertaratutako en artean ez nuen antzeman aldarte itxaropentsurik. Gaia alorraren artikulaziorako estrategikoa zen, baina horretan interes handiena beharko luketena falta ziren han: dantza taldeetako ordezkariak. Interesik ez? Dena ondo? Arazorik ez? Bejondeizuela! Niri oso interesgarriak gertatu zitzaizkidan jardunaldiak, nahiz eta ondorioztat aldez aurretik ondotox genekiena berretsi: euskal dantza tradizionalak ez duela aurreikusitako tokirik euskal hezkuntza sare arautuan. Hortik aurrera, zenbaitetan har dezake txokotxo bat tokian tokiko eta unean uneko irakasle eta arduradunen sentsibilitate, interes eta ahalmenaren arabera.

Gauzak, oro har, horrela badira ere, beti izaten dira salbuespenak. Hamabost urte dira musika eskola batzuetan dantza tradizionalako eskolak ematen hasi zirela. Elgoibar eta Errenteriakoak izan dira horretan aitzindarietakoak, eta atzetik etorri dira beste dozena erdi bat gutxienez. Futboleko entrenatzaile izateko ere titulua eskatzen den honetan ataka bitxian daude dantza tradizionalako irakaslea kontratatatu nahi duten musika eskolak. Ez baitago euskal dantza tradizionalako irakasle titulurik.

Orain 8-9 urte Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailak dantzaren egoera aztertu eta jorratu beharreko bideak erabakitzeke dantzaren alorra hizketan jarri zuen. Ordukoan ez zuen Kulturaren Euskal Planaren moduko izen ponpoxorik izan, baina dantzari dagokionez oraingo honetan baino askoz ere partehartze zabalagoa eta irekiagoa izan zen. Dantza tradizionalakook gure arazoen berri eman genuen, eta lehentasunen artean dantza maisu titulazio bat sortu beharra azpimarratu zen. Dantza tradizionalaren alorreko dozena bat ordezkari bildu ginen mahai baten inguruan

DANI BLANCO

—ez da errepikatu horrelako aniztasuna duen quorumik berriz— eta asteburua eman genuen titulazio hark izan beharreko edukia eta egiteko moduak adosten. Emaiza Lakuako kutxaren batean egongo da lo, ordutik.

Dantzaren munduaren ustezko iratzartze une hau soka-dantza bultzatzeko baliatzea proposatu du Ansorenak. Ez dut argi euskal dantza iratzartzen ari ote den, baina, dudarik gabe, bat egiten dut soka-dantza bultzatzeko egiten duen deiarekin. Badira gutxienez hamar urte Juan Antonio Urbeltzek soka-dantzak berpiztu eta sustatzearen aldeko kanpaina egin zuela. Hamaika hitzaldi eman zituen soka-dantzaren inguruan han eta hemen, eta Goierriko soka-dantzen gaineko irakurketa interesgarriak egin zituen. Dei horri erantzunez 1994an berreskuratu genuen Eibarren 25 urte lokaturik zeramatzan San Joan eguneko soka-dantza. Alkatea buru dela

Su-etenaren aurreko eta ondoko urteetan, politikariak erabat muturtuta ikusi ditugun urteetan ere, San Joan eguneko kolore guztietakoak, PP eta HBkoak barne, eskutik emanda ikusi ditugu plazaratzen. Inongo mahaitan lortu gabekoak bideratu dira dantzaren bidez

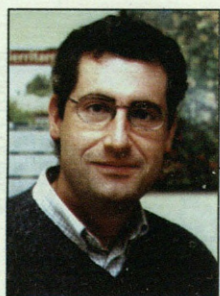
eta zinegotziak eta dantzariak soka egin ohi dugu soka-dantza Eibarren. Su-etenaren aurreko eta ondoko urteetan, politikariak erabat muturtuta ikusi ditugun urteetan ere, San Joan eguneko kolore guztietakoak, PP eta HBkoak barne, eskutik emanda ikusi ditugu plazaratzen. Inongo mahaitan lortu gabekoak bideratu dira dantzaren bidez.

Euskal dantzak ez dakit, baina soka-dantzak behintzat loraldia bizi du. Prentsaren jarraipena eginez bakarrik 2003an 41 herritan egindako soka-dantzen inguruko datuak bildu ditut. Askoz gehiago izango dira, dudarik gabe. Eta oraindik iratzarri behar ditugunak. Iratzarri, iratzarri dantza lokartu hori! ■

Markel Olano Arrese

EAJKO EBBEKO KIDEA

Egoeraren erradiografia

ALBERTO ELOSEGI

keela ere barneratu du eta, beraz, Estatutu Politiko berrirako proposamenari bultzada erabakigarria eskain diezaiokeela... Bi kasuetan Ibarretxe lehendakariaren gobernuak aurrera eraman nahi duen egitasmoa geldiaraztea dute helburu nagusi sozialistek. Ez dute herri kontsultarik nahi, eta badakite Batasunak ekimen horri oztopoak ezar diezaiokete, eta hori lortzeko prest ote daude sozialistak Batasuna legeztatzeko? Eta, areago oraindik, prest ote leudeke hauek goxoki pozoitu hori onartzeko?

Jaurlaritzari babesa eskaintzen dioten alderdiek, berriz, Estatutu Politikoaren aldeko apustuari eutsi egiten diote, Legebiltzarrean abenduan izango den bozketaren emaitza behar adinakoa suertatzen ez bada egitasmoaren muina hauteskundeetara eramanaz. Bistan da, hauteskundeetan gehiengo absolutua lortuko balitz erreferenduma izango litzatekeela hurrengo urratsa.

Ikusten den bezala, hiru polo nagusi lidergoa eskuratu nahian eta eszenategi politikoa baldintzatu nahian. Baina bakar batek dauka, Ibarretxek alegia, beste biak oraingoz eman nahi ez dituzten urratsak emenezteko ahalmena. Elkarriketa, distentsioa eta herri borondatearen errespetua dira giltzarri nagusiak gure gatazka konpontzeko, eta bai ezker abertzaleak, baita sozialistek ere, jakin behar dute Jaurlaritza babesten duten alderdiek ez dutela bere egitasmoaren ibilbidea aldatuko baldin eta hiru elementu horietan sakontzen ez baldin badute. Ez daukate beto eskubiderik, eta mugitzen ez baldin badira ekimena galduko dute.

Azkenik, ezin dut ahantzi, euskal gatazkaren konponbidea ekarriko duen elkarriketa alde-anitzarekin batera, ezinbestekoa jotzen dudala abertzaleon arteko elkarriketa eta adostasuna. Luxu handiegia baita abertzaleontzat erabili behar ditugun tresnen inguruan adostasunik ez izatea eta herriari eskaini behar diogun egitasmoaren inguruan gutxiengo adostasunik ez edukitzea. ■

2004ko abenduaren 19a

Lerro hauek idazten hasi naizen tartean sentimendu bikoitza daukat barrenean: alde batetik pozik nago, euskararen egunean, *Egunkari*ko auzipetuak Madrilen auzipetze autoak jaso behar izan dituzten unean, euskal gizartearen ordezkaritza anitz eta aberatsaren babesa jaso dutelako. Harro nago, zentzu berean, Xabier Arzalluz nire alderdikideak izan duen presentzia eta portaeraz. Gustura nago, gure hizkuntzari eta gure kulturari eginko eraso lotsagarri horrek erantzun egokia jaso duelako.

Baina Euskadi Irratiak dio Madrilgo bost zerbitzugunetan, kalte pertsonalik sortu ez duten lehergailuak lehertu direla. Eta kabreatu egin naiz. Beste behin ere, euskal gizartearen errebindikazio zilegi eta egokiak kakaztera dator ETA, aniztasun eta metaketa ahaleginak baliogabetuz eta oztopatuz. Etxekaltearen definizioa hitzez hitz bereganatzen berriro ere ETA. Kasu honetan, gainera, galdera kezagarria datorkit gogora: zer lortu nahi izan du ETAk gaurkoan?

Ez diot, hala ere, espazio gehiago eskainiko ETARI. Egoeraren erradiografia xumea egitea nuen helburu, eta horixe helduko diot.

Ezker abertzaleak Anoetan egin zuen mugimenduak osagai berriak sartu zizkion lapikoari. Apustu politikoa eta bake prozesua abian ipintzeko konpromisoak adierazi zituen, eta urrats honen bidez aspaldi galduta zeukan ekimen politikoa berreskuratu nahi luke. Alderdi moduan aipatu genuen prest geundela Batasunarekin elkarriketa izateko kontu hauek aztertzeko, baina euskal gizarte osoak daki harreman emankorrik ez dela posible, ETA indarrean dagoen bitartean.

Alderdi Sozialistak, bere partetik, euskal arazoari nola helduko dion ez du argitu oraindik. Alde batetik, badi-rudi PPren eskutik diseinatu zuen estrategiari eutsiz, Alderdien Legearen aplikazio gogorra egingo duela datorren urteko hauteskunde autonomikoei begira, baina, bestalde, urrats horrek Jaurlaritza babesten duen hirukoari gehiengo absolutua eman diezai-

«

Elkarriketa, distentsioa eta herri borondatearen errespetua dira giltzarri nagusiak gure gatazka konpontzeko, eta bai ezker abertzaleak, baita sozialistek ere, jakin behar dute Jaurlaritza babesten duten alderdiek ez dutela bere egitasmoaren ibilbidea aldatuko baldin eta hiru elementu horietan sakontzen ez baldin badute. Ez daukate beto eskubiderik, eta mugitzen ez baldin badira ekimena galduko dute

»

Iñaki Martínez de Luna

EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

Euskara birpentsatu beharra

X

XI. mendearen hasierako urte hauek ezin egokiagoak dirudite euskarari buruz pentsatzeko eta hausnartzeko. Batetik, orain badugu, duela hamarkada batzuk ez bezala, eskarmentu soziolinguistiko luzetxo, non egindakoaren argi-lunei sakon errepara baitiezaiekegu. Bestetik, ezin ditugu ahaztu azken hamarkadotan ingurune soziopolitikoan gertatu diren aldaketak, zeinek bizi-baldintza berriak ezartzen baitzikiere hizkuntzei.

Dena den, ez nator lerro hauekin berriz ere kea asmatzera, hizkuntza egoeraren gainean gogoeta ezin egokiak burutu dituztenak badirelako, gure artean. Adibidez, euskararen egoeraz oso balorazio kritikoa egiten dutenen artean Joxe Manuel Odriozola dugu, eta aitortu behar dut bat natorrela, oro har, han-hemenka berak azaldu ohi dituen kezkekin. Ondoko honekin, adibidez: "Euskal Herriaren arazoa ez delako arazo politiko hutsa, batez ere euskal kulturaren eta euskal identitatearen arazoa da, eta nik uste dut euskalgintzaren munduak ez duela beharko lukeen lekurik eta oihartzunik" (2004-11-28ko ARGIA).

Ados! Izan ere, Euskal Herriko erdaldun askorentzat —eta euskalgintzaren zurrumbillean murgildurik ez dauden euskaldun batzuentzat ere— euskararen mundua ez da ia existitzen. Alabaina, mundu horrek, bere txikitasunean, badu zer erakutsi eta zer irakatsi. Komunikazio muga eta gabezi horiek ez dute batere laguntzen euskarak gizarte esparru berriak irabaz ditzan. Horretaz badugu zer pentsatu.

Nire egiten ditut, halaber, Odriozolak azalduko beste hainbat balorazio, hala nola euskaldunaren bizimoduaz irudirik ezin gordinagorik erretratatzeko duena: "Eta euskaraz bizi dena eta euskaraz bizi nahi duena alegia euskaltzalea da herri honetan arloterik arloteena, zapalduarik zapalduena".

ALBERTO ELOESGI

Dena den, zalantza puntu bat sortzen zait Odriozolak euskararen jomugatzat zein erreferentzia hartzen duen ikusita: "Estatu-nazioak hizkuntza ere nazionalizatu egin zuelako, nazionalismoaren tresna bihurtuz, eta geroztik munduan hizkuntzek ez dute iraupenik eta garaipenik baldin eta etxe politiko bat ere eskaintzen ez bazaie. Burujabetza behar dute. Hau da, euskarak Euskal Estatua behar du".

Hemen ez dagokigu analisi politikoari ekitea, baizik eta hasita dugun hizkuntzaren gaineko gogoetari segida ematea. Baina, Odriozolaren hitzok zalantza bat sortarazten didate: euskararen geroa politikari estuki lotuz gero, gure hizkuntzak bizirauteko dituen aukerak ez lirateke gure etorkizun politikoaren menpe geldituko? Hori

horrela, euskal estatu bat lortu ezean, akabo euskara?

Badaezpada ere, ez ote genituzke asmo politikoak eta linguistikoak bereizi beharko? Eta, taktikoki begiratuta ere, ez lirateke indar ugariagoak bilduko euskararen defentsan, bi errealtate horiek erabat bereiziz gero?

Jauzi bat eginez, ikuspuntu akademiko teorikoagotik gure hizkuntza egoeraz kezkatutik aurkitu dugun beste egile bat Jone Miren Hernandez da. Egile horrek nazioarteko

« Horregatik guztiairengatik eta hemen

lekurik ez duten beste hamaika

arrazoirengatik, hausnarketa lasaia eta

taxuzkoa egiteko premia dugula deritzot.

Hala bedi!

»

Odriozolaren hitzok zalantza bat
sortarazten didate: euskararen geroa
politikari estuki lotuz gero, gure
hizkuntzak bizirauteko dituen
aukerak ez lirateke gure etorkizun
politikoaren menpe geldituko? Hori
horrela, euskal estatu bat lortu
ezean, akabo euskara?

antropologiaren pentsamendu eta lan-ildo berrietatik hartu duen ideia bat *heteroglosia*-rena da; homogeneousitasun linguistikoari kontrajartzen zaion *heteroglosia*, hain zuzen: "Hizkuntza bakar -bateratu- baten ideia horri kontrajarriz, Bakhtinek sugeritzen du pertsona oro, benetan, boz multiplez eratua dagoela eta bozak estratifikatuak direla".

Hartara, *heteroglosia* formulazioaren eskutik beste kontzeptu batzuk ere agertzen dira, hizkuntzen mundua ulertzeko ate berriak irekitzen dituztenak: "... bilinguismoko eta/edo multilinguismoko egoerak obserbatzeko prismek bide eman behar dute espazio linguistiko modu konplexuagoan eta sortzaileagoan ulertzeko, bai eta espazio linguistikoan gertatzen diren erlazioak eta fenomenoak era horretan aditzeko ere. Erronka horri helduz gero, noraezekoa da soziolinguistikako erreflexioen presuposizio eta kontzeptu oinarrikoak berriro kategorizatzea..." (Hernandez: HIZNET ikastaroa 2004-2005: 6. irak.). Adibidez, *Hizketa Komunitate* kontzeptu ezaguna (*Speech Community*) *Praktika Komunitatearen* ikuspuntuarekin (*Community of Practice*) ordezkatzeko da, eta *code-switching*a *crossing*arekin.

"Boz aniztasun" horretan gure errealtate linguistikoa askoz hobeto kabitzen delakoan nago: hala euskara-erdaren binomioa, nola gaurko gazteek darabilten "euskañola"; edo etorkinek ekarri dizkiguten ele atzeritarrak. Ikusmolde teoriko berri horietan hiztunen eta kontestuaeren arteko analisisa behetik gorantz planteatzen da; harreman-dibertsitatek abiatuta, horren eraginez joera homogeneousizatzaileak eta manipulatzailak ukatuz. Homogeneousitasun linguistikoak, aldiz, gizartean nagusitzen den definiziotik kanpoko beste hizkuntzak eta hizkuntza aldaerak ukatzen ditu; errealtatea oker omen dago! ■

TXANDAN
Joxerra Garzia

Logika irristaka

Dela patinetan dela izotz gainean, norberak irrist egin eta bolari edo xafleri irrist eginaztean datza hockeyaren sekretua. Oraingo honetan, Kataluniako hockeyaren arduradunek irrist egin ote duten ez dakit nik, baina seguru nago irrist eginarazi dietela Espainiakoei.

Irabazi duten ustean egongo badira ere, irrist egin eta han joan baitira, hankaz gora eta kaka-bistan, erdipurdiko ideologiaren galtzontzilo-kuleroak apenas iristen baitzaizkie inperioaren ipurdia estaltzera. Logikaren kationa erabiltzea aski litzateke espainiarren sasi-silogismo ultra nazionalista indargabetzeko. Katalunia, Euskal Herria eta Galizia bezala, Espainia omen da. Hori da sasi-silogismoaren premisa nagusia. Premisa hori onartzen duenak, ordea, onartu behar luke, ondorioz, Katalunia -edo Euskal Herria edo Galizia- non, Espainia ere han dela, berez eta besterik gabe. Baina ez, hori ez dute inola ere onartzen. Zergatik? Logikatik, bi arrazoi baino ez zaizkit niri bururatzen. Bata, metonimia zer den ere ez dakitela, eta horregatik ez dutela onartzen zatiak osotasuna ordezkatzeko. Bestea, espainiarrek guk baino garbiago dutela Katalunia, Euskal Herria eta Galizia ez direla Espainia. Logikaz kanpo, berriz, Obelixena baino ez zait bururatzen: erotuta daudela, alegia, erromatarrok. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Aitortzen dut

Hobendun naizela, errudun. Neronikeriak jota, garai bateko *ziklostil* gaitzak jota, Koldo Izagirreraren *Balitzko Erroten Erresuma* liburutik, hainbat poema fotokopiatu eta preso dauzkaten zenbait laguni igorri dizkiedala. Era berean, halaber, Puerto Santa Mariako *Eguberri Amarauna* liburukoak grabatu ditudala, gustuko musika eta irudi zenbait haien eranskin erabiliz muntaia bat burutzeko, beste batzuek amnistia aldarrika zezaten. Metatutako lau metro binilo eta metro karratu kasetetik, kantu atseginenez bilduma zenbait ere ondu ditut autoaren bakardadea berdintzeko, euskal irratien galbide, diskoetxeen kaltetan. Eta aitortu behar dut ere, Anjel Valdesi eta Jorge Gimenezi zor diedala argia ikusi izana, bizi nintzen ilunpetik irteten lagunduko didana. Eta esan nahi diet publikoki saiatuko naizela hain kaltegarria den bizio hori gainditzeko, aberrigintza errekararen daramana ekiditen, gure nazioaren eraikuntza ezinbesteko zutabe ditugun editorialak ez kaltetzen nire jardun arduragabeez. Eta penitentzia, ez irakurriko ez entzungo ditudanak erosteaz gain, nire inguru zabalean empresa horien ekoizpenen saltzaile militante lanak egingo ditudala eternalki barka nazaten, zoru lurak irabaz ditzaten. ■

Ixabel Etxeberria

URRUNAKO HAUTETSI ABERTZALEA

Ausartu

Noizbait azkaindarrik idatzi al du euskarazko eleberririk? Orain arte, gerlako berriak, antzerkiak, ipuinak, haurtzaroko oroitzapenak euskaraz kontaturik irakurri genituen azkaindarraren eskutik. Baina eleberririk ez. Hutsune hori bete da urte hondar honetan, azkaindar batek, Ramuntxo Etxeberrik, egin digu opari hori. Frantseseko irakaslea da Etxepare lizeoan, gaztea, literaturzalea, zinemazalea ere, eta euskaraz idaztea erabaki du. Ez da erabaki xamurra gaurko Ipar Euskal Herriko gizartearen inongo arazorik gabe frantsesez idazteko aukera guziak zitzakeelarik.

Familia euskaldunean sortua, baina ttikitan ez zen ikastolan ibili, beraz euskal kontzientziaren erroak bakarrik bilatu behar izan zituzkeen. Euskaraz idaztea, erabaki bat, ausardia, lapurtarren artean, hain gutik egiten duen hautua. Egoera hori aipatzen du eleberrian: "... hizkuntza honek ez du fitsik balio... baizik eta 'izan' aditza osoki deklinatzeko beste biderik ez zenekiela...". Euskal gogoia, euskal bihotza bizirik diraute kostalde honetako belaunaldi berriko gazteen artean, hau da borroka latz baten emaitza, galdu ez dugula eta irabaziko dugunaren seinalea. Ramuntxok naturaltasun handiz idatziko zuen *Skyroom* liburua, hemen aipatzen ditudan gauza guztiei pentsatu gabe, beste kezak izanen zituen idaztean. Baina, bera ausartu den bezala eta ereduari jarraikiz beste batzuei gogoia emanen die eta kateak jarraituko du. Eteteko arriskua tikitzen lagundu du.

Eleberria bera oso freskoa da, literatur eremuetan frankotan ibilitako idazlea dugu hemen, komunikazioari, baita irakurlearekikoari ere, garrantzia ematen jakin duena. Sorpresak ekartzen ditu, estiloan, forman, kokapenean, sorpresa asko eskaintzen dizkio irakurleari hastapenetik bukaeraraino gelditu gabe irakurtzen diren liburu horietakoa dugu *Skyroom*. Euskara komunikazio tresna gisa erabiltzen du, oso estilo bizia, erreala, hain gutitan baliatua izaten den komunikazio tresna gisa. Ez duzue antzinako lapurtar klasiko gehiegirik aurkituko, baina, hau ez da helbu-

GAIZKA IROZ

rua, plazera eta ongi pasatzea baizik. Gazteek, bereziki Ipar Euskal Herrikoek erraxki ulertuko duten hizkuntzan, Hegoaldekoentzat para-da ederra gure hitz egiteko manera, gure hasereen agertzeko erak, gure munduaren ezagutzeko aukera paregabea. Euskarak bizi dituen berrikuntzen jarraitzeko tresna egokia dugu, eskualde desberdinetako euskaldunen arteko ezagutzaren sakontzeko aukera ona.

Badira noski beste bide batzuk euskararekiko engaiamendua baimentzen dituztenak. Joan den aste honetan aukera paregabea ukan dugu horren agerrarazteko. Izan ere, lehen aldikoz, bakoitzaren lan ildo begiratzuz, egitura bakoitzean egoeraren begirada sakona egin

eta gero, emaitza beretara iritsi dira, alegia Ipar Euskal Herrian eramana izan den lan zama guziaren gainetik, izugarrizko inbertsio ekonomiko eta pertsonalen gainetik, gure hizkuntzaren egoera larria da eta bere geroa arrisku latzetan. Elkarrizketa bultzaturik eta elkar lanaren eraginkortasunaz jabeturik burutu dugu iragan den larunbateko manifestaldia euskal irakaskuntzako hiru sareak, -pena da horretan Ikas Bi ez agertu izana-. Hiru sareek euskararen aldeko konpromisoa eskatu dute, eta arduradun publikoei benetako engaiamendua eskatu diegu: euskararen ofizialtasuna. Ezin dugu onartu gure lurtean frantsesa ofiziala izatea gure hizkuntzari espazio izpirik ezagutzen ez zaiolarik, inongo babesik ez duela edozein nahikari zapaltzailearen aitzinean. Askok gara, denek dugu horretan parte hartzeko aukera bat, nahikoa dela errateko.

Aste bat lehenago alabaina, Villepin etorri zen, ez zuen abantzu deus berriarik ekarri, baina hau ez da inportantea. Guretzat interesatzen zaiguna da gazteek gure hizkuntza hautatzen dutela, oraindik sentitzen dutena, pentsatzen dutena eta bizi dutena kontatzeko. Guretzat interesante dena da gure oinarritzko eskubideen defenditzeko antolatzeke gai garela. Beraz, joan den larunbatean bezala segituko dugu, karrikara ateratzen ausartuko gara, ezadostasun guzien gainetik, euskaltasunari bidea baino autopista bat irekiko diogu. ■

Hiru sareek euskararen aldeko konpromisoa eskatu dute, eta arduradun publikoei benetako engaiamendua eskatu diegu: euskararen ofizialtasuna.

Ezin dugu onartu gure lurtean frantsesa ofiziala izatea gure hizkuntzari espazio izpirik ezagutzen ez zaiolarik, inongo babesik ez duela edozein nahikari zapaltzailearen aitzinean. Askok gara, denek dugu horretan parte hartzeko aukera bat, nahikoa dela errateko

Musika

Joseba Irazokik
lan intimista
plazaratu du

- ❑ *Ėzpalak*
- ❑ *Argitalpenak*
- ❑ *Sukaldean*

- ❑ *Denbora-pasak*
- ❑ *Ihesi*
- ❑ *Makina bat kontu*

Margolaritza

Mattin-Laurent Partarrieu
sentsualitatearen eta
aldarrikapenaren artean

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Bizkaiko Bertsolari Txapelketa

Abenduaren 19a. Bilboko Euskalduna Jauregia. Bizkaiko bertsogintzak urrezko orrialde berria idatziko duen eguna eta toki. 1987an Bizkaiko Bertsozale Elkarte antolatzen hasi zenetik, bi urterik behin jokatzen da Bizkaiko Bertsolari Txapelketa. Urteen joanak hazi egin du txapelketa, eta gaztetu. Arriagako ontzi elegantea txiki gelditu zitzaionak Euskaldunaren glamurra konkistatu du. Bertsoaren lehia, ahozko inprobisazio kantatuaren leiho. Bertsozalearentzat egun handia da finala, dela herrialdekoa, dela Euskal Herrikoa. Bertsolariarentzat zer esanik ez. Eta 2004ko Bizkaiko txapelak baditu burugaiak: Igor Elortza, Etxahun Lekue, Xabier Paya, Unai Iturriaga, Arkaitz Estiballes, Igor Muniategi, Iratxe Ibarra eta Fredi Paya.

IÑAKI AURREKOETXEA

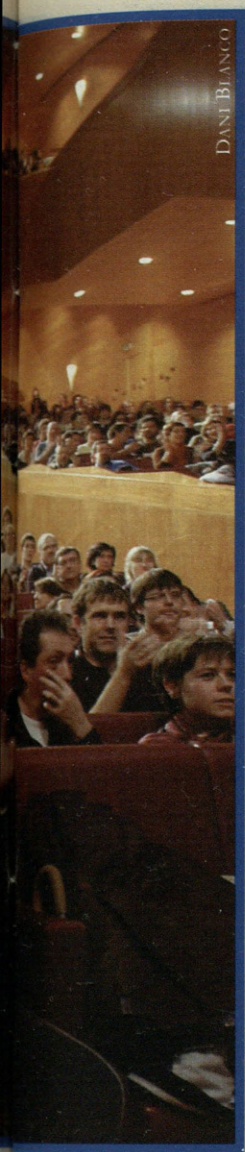
URRIAN ETA AZAROAN egindako bost kanporaketen ondoren hiru finalaurrekoak jokatu ziren Bermeon, Getxon eta Elorrion, hurrenez hurren. Jendetsuak izan ziren hirurak, 500 entzule inguru batez beste. Goi mailako saiorik ez genuen entzun, eta kanporaketetako maila gainditu bazen ere, gazitik eta gozotik, bietatik dastatu genuen. Bertsosaldi bikainak eskaini zizkiguten bertsolariek. Akatsak ere zenbat gura. Epaileen zenbakiek zerbait adierazten dutelakoan, horra: kanporaketetan inork ez zuen 6ko batez besteko puntuazioa lortu, eta finalaurrekoetan lau bertsolarik gainditu zuten (Elortza, Lekue, X. Paya, Iturriaga). Epaia epai, finalaurrekoetan balekotik gorako bertso on asko entzun genituen, eta bikainak ez gutxi. Bermeokoa izan zen frontoian jokaturako bakarra. Bertan txapela irabazteko bi faboritoak

ez zirela-eta alde z aurretik saio orekatuena zirudienak ez zuen huts egin. A. Estiballes, I. Ibarra eta F. Paya parean ibili ziren saio osoan zehar, bertsotan fin eta finaleko txartela aldarrikatzen. Saioaren azken zatian Frediren arnas hartze gehiegizkoak –poto egin zuen arnasa hitza errepikatuz– eta Onintza eta Oihane Enbeitaren gorakadak asko estutu zuen sailkapena. Estiballesek irabazi zuen Bermeon (503 puntu); erregularitasunak eman zion finalerako lehen txartela. Iratxe (484,5) eta Fredi (480) ere sailkatuko ziren saio honetatik, eta Enbeitatar biak atarian geratuko.

Getxon Etxahun Lekue eta Unai Iturriaga nabarmendu ziren. Bide desberdina aukeratu zuten baina finalera heltzeko. Etxahunek, agurrean bueltaka zebilzkion nerbioei agur esanda, ziurtasun kutsagarriarekin ekin zion saioari, eta lehenengo ofizioetatik nabarmendu zen bertsokera natural, aberats eta sines-

Zortziko nagusia Euskaldunan

DANI BLANCO

garriarekin. Kartzelako lanean puntuei ere ondo erantzun zien eta gaiarekin ez zuen behera egin. Unairen bidea bestelakoa izan zen. Ez du gustoko antzokian kantatzea —ezker pareta zalea da Unai bertsotarako orduan—, eta Txapelketa Nagusi batean Getxon bertan ezagututako mamuarekin ametsetan edo, kontua da lo hasi zuela saioa. Bigarren ofizioan esnatu zen, eta hirugarrenerako bagenuen bere ironiaren seinalerik. Kartzelako gaiarekin jo zuen goia, konkreziorako duen errazta-

sunarekin gozarazi gintuenean. Txapela lortzeko hautagaitza aurkeztu zuten Etxahunek (511) eta Unaik (507). Ez ziren aparte Arkaitz Ugartetxea eta Oihana Bartra. Arkaitzek saio erregularra egin zuen, ofizioetan lagun ona dela erakutsiz. Oihanak —20 urteko bilbotarra izan da finalaurrekoetan gazteena—, ofizioetan lan polita egin ondoren kartzelako gaiarekin egin zuen estropozu eta hango potoak galarazi zion ametsa. Goraka datorren bertsolaria da Oihana, eta berriki Xenpelar sarian lortutako bigarren tokiak konfirmatzen du hori. Finalean Iratxe izango da emakume bakarra, baina finalaurrekoetan kantatu duten beste hirurak hurrengo lau postuetan geratu dira.

Elorrioren erabaki ziren gainerako finalistak. Elortza txapeldunak ez zuen bere sozioaren nagirik eraman Arriola aretora eta hasieratik utzi nahi izan zuen argi ez diola laugarren txapelari uko egingo. Hori bai, ofi-

zioetan fin aritu eta bakarreko lanean antza emozio apur bat eman nahi izan zion saioari, epaileak pototik gertu zebilen proposamenarekin kontzienteki tentatu zituenean —"dena dela" eta "izango dela"—, eta hori gutxi balitz aukeratutako doinua ezin ekarri eta birekin nahastuta ibili zenean. Azken agurrean aitortu zuen doinuarekin egindako hutsa hurrengoan gutxienez disimulatzen saiatuko zela. Ez dakigu epaileek nola hartuko zuten, baina lortutako puntu mordoa ikusita (523,5), ez dirudi kalte askorik ekarri zionik. Igorrek berak Xabi Payak harrapatuko zuen susmoa zuela ere aitortu zigun amaieran. Egia esan saio borobila egin zuen payatar gazteenak. Susmoa txapelketa hasieran geneukan askok: Xabi finalean ikusiko genuela. Sasoi ederrean dago algortarra. Bertsopak goitik behera jantzi eta ideia biziak edertzen ditu. Lortu du helburua —finalean da 508,5 punturekin, eta hasierako agurrean ohiko umorez adierazi zuen bezala, anaia Fredik baino puntu bat gehiago lortzearekin konforme zen—. Igor Muniategik ere merezita lortu zuen finalean sartzea (485), hizkuntza dotore erabili eta

Igor Elortzak zortzigarren finala du aurtengoa, eta txapela laugarrenez jantzeko aukera. Irudian, 2002ko txapela jaso zuen una.

ALBERTO UNAMENO / BERTSOZALE

tarteka ideia borobilak ekarri eta gero. Eñaut Intxaurragak txapelketa polita osatu du –Arratiako Txapelketa eta Zeanuriko kanporaketa irabazita– eta finaletik kanpo geratu arren, bertsolari dela erakutsi digu.

Final erakargarria

Azken balorazioak txapelketa amaierarako uztea komeni bada ere, txapelketa honek berretsi duen joera bat nabarmendu nahi nuke. Gero eta gehiago dira bizkaieraz kantatzea erabaki duten bertsolariak. 1996an Elkarteak Amurizaren eskutik abiatutako proiektuak bere fruituak eman ditu. Finalean arituko diren zortzietatik bostek kantatu dute bizkaieraz (Elortza, Iturriaga, Lekue, Ibarra eta Fredi). Zer normalizatua badagoen arren, naturaltasunez entzuten ari gara bertako euskalkia Bizkaian, eta hori euskalkiarentzat ez ezik, euskararentzat ere osagarria da. Erabileraren datu tristeak eta kalitatearen joera kezagarria bizi ditugun garaiotan, bertsolaritzak gotorleku behar du. Eta eragile.

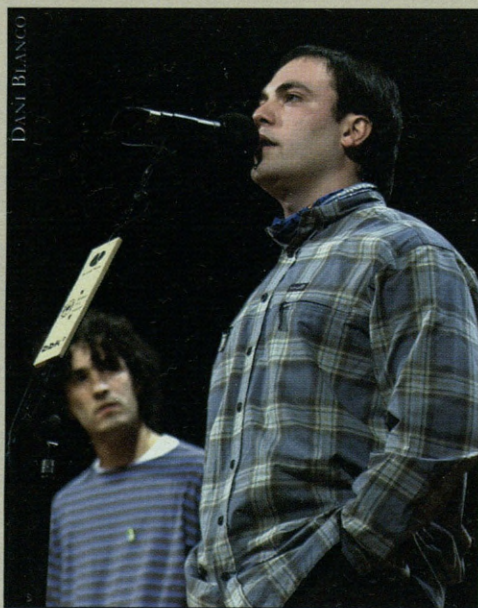
Oraingoz finala. Zortzi bertsolariak 22 eta 30 urte bitartean daude. Gazteena Xabi Paya finalista berria. Zaharrenak Unai eta Iratxe. Bertsolariak eman dezaketenaren erakusgarri, ezagutarazi ditzagun bakoitzaren armak. Elortza durangarrak aurreko hiru txapelak ditu akreditazio onena. Bertsolari fina da, eta zorrotza. Arriskua auzoan du. Unai baditu bi txapel eta beste lautan bigarren geratu izanak esperientzia handia eman dio. Finaleko beteranoa –Igorrek eta biek zortzigarren finala dute–, ironian eta konkrezioan bilatuta oparituko digu jenialitaterik, seguru. Iratxek ere beterania gradua merezi du. Markinarrak hau du bosgarren finala eta

NIKO MORENO

Ezkerrean Oihana Bartra, finalaurrekoetan gazteena; lan polita egin zuen Getxon, baina kartzelako potoak final atarian utzi zuen. Alboan, Eñaut Intxaurraga; Arratiako Txapelketa eta Zeanuriko kanporaketa irabazita, txapelketa polita egin du, finalera iritsi ez den arren.

Fredi Paya (azpiko argazkian) Bermeoko frontoiko saioan sailkatu zen finale-rako. Xabi anaia gaztea Elorrion lehiatu zen eta bere bertso jantzi eta ideia biziak finale-rako txartela eman zitoten.

DANI BLANCO

euskalkiarekiko arduratik askatzen bada –lan polita egiten ari da bizkaieraz– ez harritu zuzentasunetik lotsagabekeriarako bideak esploratzen ikusten badugu. Han aurkituko du Fredi. Payatar zaharrenak hirugarren finala izango du. Bertsolari ausarta eta lotsabakoa, plazak konkistatzen dakien horietakoa da, finalean geratzen den tokian geratuta ere, entzulea zutik jartzen ahaleginduko da –belau-niko inoiz ez–. Arkaitz Estiballesek bigarren finala izango du, 2000koaren ondoren. Galdakaoztarra finalera bueltatu da eta plazako bertsolariaren dohaineekin –bertsokera zuzena, umoretsua, kinesia aberatsekoa– Euskalduna ere poltsikoratzen ahaleginduko da. Etxahun Lekue larrabetzuarrak ere bigarren finala du aurten. Finalaurrekoetan Elortzaren fintasuna igarri diogu, eta ziurtasun handia. Eta naturaltasuna. Eta kontuz. Igor Muniategirentzat ere bigarren finala da. Gazteena Xabirekin batera, esperientzia gehiago du halere, eta betelanean zuzentasunean beste asmatzen badu, gauza

politik emango dizkigu. Eta Xabi Paya, behingoz Frediren anaia izateari utzi nahi dion bertsolari dotorea. Argia eta zorrotza, goitik behe-ra janzten du bertsoa eta ideia jenialak botatzen ere badaki. Asko egin du finalean sartuta. Ez dena.

Kinielak egiten hasiko ziren asko honezkero. Durangarren arteko merienda dela hau, Larrabetzukoak Etxahunekin sinetsita, payatarren lehia txapela baino haratago ote doan... Irabazleak gu, Euskaldunara bertso gosez joango garen zaleak. Eman dezaketena emango dutelako. Txaloz hartu eta txaloz bultzatu nahi ditugulako. Zabal bitez Euskaldunako ateak, Bizkaiko bertsolaritzari harrera egin biezaio, euskal kulturaren altxorretik hurrengo funtzioa hastear baitago. Oihala gora. ■

MARGOLARITZA

Mattin-Laurent Partarrieu

Mattin-Laurent Partarrieu (Hazparne, 1946) margolaria Euskal Herrian izan dugu oraindik orain. Bere ibilbideaz eta bere lanez, bertatik bertara, jarduteko parada izan dugu. Parisen bizi arren Euskal Herria darama bere baitan. Bere margoetan iraganeko eta gaur egungo munduak nahasten dira, euskal jiteak eta zeinu sentzualak. ARGIAk datorren asteko zenbakiarekin bere lamina bat oparituko dizu.

MIKEL ASURMENDI

Margo sentzualak eta aldarrikapen zeinuak

MATTIN-LAURENT PARTARRIEU margo-lariak lau urteetan utzi zuen sorterría, Parisera aldatu behar izan zuen gurasoeekin bizitzera. II. Mundu Gerraren ondorengo garaian arrunt latzak ziren bizi-baldintzak. Aita prentsa alorrean langile espezialista zen eta horrek artearen mundua behatzeko leiho bat ireki zion. Mattinen desioa margolaria izatea zen. 1952an, bost urte zituela, Parisko eskoletako marrazki erakusketa baten kariatara, Mattinen marrazki batek Collete eta Henri de Montherlant idazleen arreta eta miresmena erdietsi zituen. Mitologiako *Pegaso* eta uztai andana ageri ziren marraz-

kian. Aitak alta -bizimoldearen eskasia medio-, prentsaren alorrean langile mekanikari gisa aritzera bultzatu zuen. Anartean, aitaren "beldurra" uxatuz joan zen eta Mattin gazteak margolaritza ikasteari ekin zion. P. G. Hubert-en tailerlean ikasi zuen lehenik, eta Montparnasseko Goi Eskolan grabatuaren ofizioa eta teknika gero. Litografia, berriz, Chamflery tailerretan. 1966an buru-belarri murgildu zen margolaritzan eta 1970ean jaso zuen lehen aintzatespena: gazte mailako Malakoff Sariaren urrezko domina. Harrezkero, hainbat teknika landu ditu margolaritzan. Hasieran surrealismoa

eta grabatuak egin zituen. Egun, batez ere, arte figuratiboa egiten du —eskultura ere lan-tzen duenari—. Berezko tonalitatea lortu alde-ra, teknika mistoa erabili ohi ditu, olio-pintu-ra bereziki, olio oso diluitua, akrilikoa.

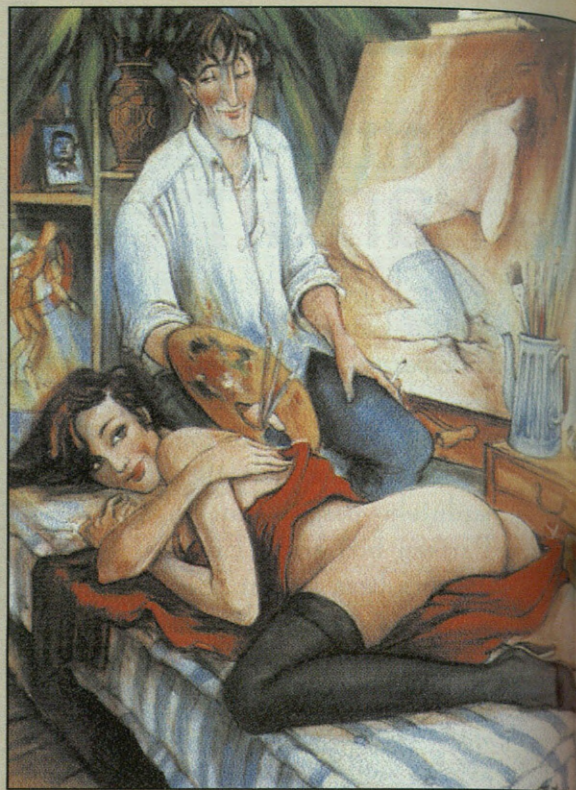
Paris, New York, Singapur...

Partarrieu-ren erakusketak Paris, New York, Singapur edota Bruselan izaten dira. Parisen ikusgai dira etengabe eta Donibane Lohizuneko Hordago galerian hiruzpalau erakusketa paratzen ditu urtean. Hegoaldean ere ezaguna da, Irunen eta Bilbon bereziki.

Mattin-Laurent Partarrieuk abertzale eta euskaltzalea da: “Maleruski, Frantziako agintariek gure gurasoei euskara ez mintzatzeko gomendatu zieten garaiko semea naiz. Euskal kulturak gure heziketan eragin okerra izango zuela sinestarazi zieten gure arbasoei”, adierazi digu hazpandarrak. Arras atxikia da sorterriari. Bi hilabete behin etorri ohi da Euskal Herri-ra. Euskara ikasten ari da Parisko AEKn. Euskal Herria ageri-agerian dago margoetan, molde askotara ageri ere. Bere lanetan, besteak beste, Eduardo Txillidaren Amnistiaren aldeko logoa, Presoak Etxerat eslogana, ESAITen Euskal Selekzioaren aldeko aldarrikapena edota Euskal Departamenduaren eskaera ikus ditzakegu. Pertsonaien eskuetan, berriz, Abertzaleen Batasunaren (AB) agerkaria, *Enbata* astekaria edota *Gara* egunkaria ikus daitezke: “Mundura zabaldu dezakedan nire ekarpen xumea baino ez duzu. Margolaria izateaz gain euskal nortasunaren defendatzailea naiz. Amerikako Estatu Batuetan nahiz Parisen pertsona

Herri aldarrikapenen sustatzaile

Bere obran Eduardo Txillidaren Amnistiaren aldeko logoa, Presoak Etxerat eslogana, ESAITen Euskal Selekzioaren aldeko aldarrikapena edota Euskal Departamenduaren eskaera ikus ditzakegu. Pertsonaien eskuetan, berriz, Abertzaleen Batasunaren (AB) agerkaria, *Enbata* astekaria edota *Gara* egunkaria daude.

‘katalogatua’ naiz, gorabeherak izaten ditut, baina nire herriko nortasunari atxikitzen saiatzen naiz”, diosku Partarrieuk. Artista honek margo handiak egiten ditu. *Parizatzaileen txokoa* margoak, esate baterako, (Mihisean olio-pintura) 146 x 114 zentimetrokoa da. Margoen argazkiak liburu batean biltzeko ohitura dauka, eta beren izenak euskaraz nahiz frantsesez idazten ditu.

Kabaretak eta ostatuak nagusi dira margoetan: “bizitza partekatze guneak edota pertsonak gurutzatzen diren tokiak biziki maite ditut”. Partarrieu une eta gune horien bila abiatzen da goizdanik egunero: “Etxetik kanpo gosaltzen dut, lanera doazen jendeak behatzen ditut, bizitzaren eszena biziak xerkatzen ditut bloka eta arkatza eskuetan ditudala”. Parisko bere margoetan fikziozko tokiak hala nola ostatu zahar errealek ageri dira. Euskal Herrikoetan, kabala edo ganadu feriak, kirol guneak edota herri plazak margotzen ditu. Beraietan ere fikziozko pertsonaiak eta benetako pertsonak tar-tekatzen ditu. Argazki-liburuetan bildutako margoetan musika, dantza eta plazeraren bilguneak nabarmentzen dira, berauetan Parisko gau-tokietako emakumezko nahiz gizonezko erakargarriak

Michelle Alliot-Marie Frantziako Defentsa ministroa eta auzapeza, hala nola Jean Espilondo diputatu sozialista ohia daude margo honetan.

daude, eta oroz gainetik, emazteen alderdi sensuala islatzen da. Gizonezkoengan euskal tipologiaren eredu ageri da pertsonaia askorengan: "Euskal Herriaren lekukotasun gisa margotzen ditut, gisa horretara euskaldunek nirekin bidaia-tzen dute. Munduaren trantsizio garaia ezagutu dugu, hainbat jende duela hiru mende bizi ziren bezala ezagutu ditugu eta gu horren lekukoak izan gara. Xantza handiko pertsona sentitzen naiz". Iragan tradizionala eta garai moderno nahasten dira lanotan, pertsonaiek nostalgia eta malenkonia gisako zerbait agertzen dutelarik.

Partarrieu, hala ere, margolari "urratzailea" ere bada. Donibane Lohizuneko eliza ataria agertzen duen margoa dugu horren lekuko.

Berean, jende-pilo artean, Michelle Alliot-Marie Frantziako Defentsa ministroa eta auzapeza hala nola Jean Espilondo diputatu sozialista ohia daude. Lehena Luis XIV. Erregearen jarreraren margotuta dago. Luis XIV. bertan ezkondu zen eta molde horretan agertu izan da hainbat koadrotan. Alliot-Marie bastoia eta guzti azaltzen da haren tokian. Jean Espilondo, berriz, Euskal Departamenduaren aurkako politikari sutsua, aldarrikapen horren aldeko propaganda banatzen ari den mutiko bati belarritik tiraka ari zaiola margotuta dago. Espilondok margoa ezagutzen du eta Partarrieuri haserre bizia azaldu dio dagoeneko. Margolariak agintariak kritikatzeko eta herri aldarrikapenak sustatzeko eskubideari eustea erabaki du alta. ■

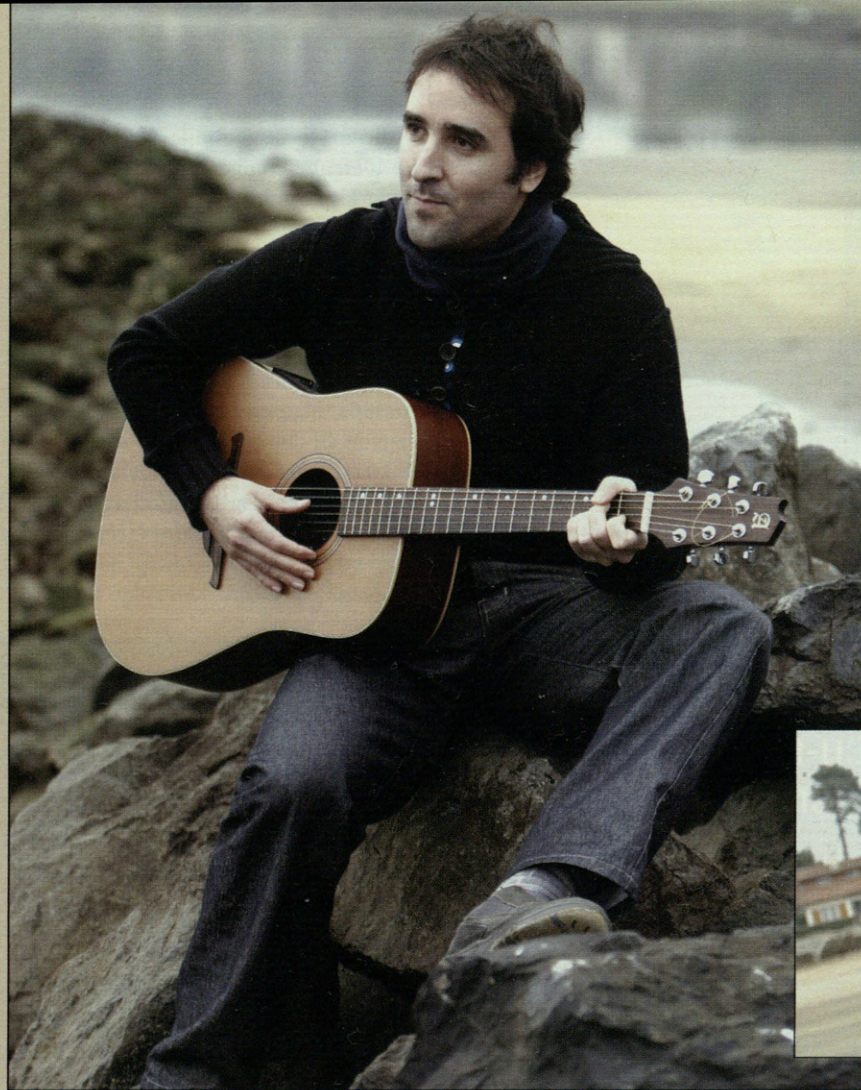
ARGIAren oparia

Mattin Partarrieu-ren lamina hau jasoko duzu 2004ko azken zenbakiarekin batera

Trinketeko ikusleen artean, apustu egileekin batera, pertsona errealeak eta fikzioak: pintorearen beraren aita edota Bob Edme argazkilaria, konparazione. Euskal Selektzioaren aldeko aldarrikapena ere ageri da, artistaren ohiko jite eta zeinua.

Pariatzaileen txokoa, *Le coin des parieurs* (Mihisean olio-pintura; 146 x 114 zentimetro).

JOSEBA IRAZOKI

Euskal Herriko hainbat bakarlari eta talderekin izan ostean, Joseba Irazoki gitarra jole beratarrak bere lehen bakarlana autoekoitzi du: *Irri eta solas*. Batez ere amodioa eta desamodioa gaitzat harturik, bederatzi kanta intimistez osatu du lehen lana musikari nafarrak.

JON GURRUTXAGA

Argazkiak: Dani Blanco

Irri eta solas intimoak

IRRI ETA SOLAS izenaz bataiatu du Joseba Irazokik bere lehen bakarlana. Atea jotako diskoetxeen interes ezak bultzatuta guztiz autoekoitzia da beratararren disko berria. Bere ibilbide luzeak hedabideen arreta piztu du berehala. Eta beraz, ez du zailtasunik izan bakarkako proiektua Euskal Herriko publikoari helarazteko.

Onddorentzat konposatuak

Onddo taldearekin hasi zen Joseba Irazoki bere kantak idazten. Disko bat karrikan zutela, bigarren bat argitaratzeko kantak sortzen jarraitu zuen Irazokik. Baina taldeko partaideen artean desadostasunak

eta bide berrietatik jotzeko asmoak zirela medio proiektuak ez zuen aurrera egin. Denbora aurrera zihoan eta sortutako kantek karrikaratu gabe jarraitzen zuten. Beraz, irtenbide bakarra abestiak bakarkako ibilbideari ekinez kaleratzea zela ikusi zuen. Horrela sortu zen *Irri eta solas*.

Onddo taldearen ildotik pop estiloa jorratzen du bere lehen bakarlanean. Amodioaz eta desamodioaz hitz egiten duten bederatzi kantetan sampler eta elektronika zertzeladarik ere bada, ordea. "Onddoren diskoan house erritmo garbia zuen kanta bat geneukan eta disko hone-tan ere badaude elektronika puntu batzuk.

Zaratak eta sampleatutako zenbait doinu sartu ditut, adibidez. Beti gustatu izan zait elektronika puntu bat izatea", azaldu digu Irazokik. Izan ere, gitarra jolea Oiartzungo Pagoa garagardotegian DJ lanetan aritu zen denboraldi batez. Eta beraz, musika elektronikoa ez da berria berarentzat.

Lan intimista

Irri eta solas diskoa tristea baino intimista dela aitortzen du Joseba Irazokik: "Kantatzeko moduak, xuxurlatzeak, bai ematen dio triste puntu hori. Eta melodiak ere, nahiz eta pop estilokoak izan, ez dira oso argitsuak. Baina ez da triste, nik intimista dela esango nuke".

Hitzak norberak ez idazteko arrazoi nagusia nagikeria izan dela aitortzen du Irazokik: "Ez dut batere irakurtzen eta irakurtzeko ohiturarik ez baduzu nire ustez oso zaila da hitz dezente edo polita idaztea. Aurrekoan, Onddorekin, idaztera ausartu nintzen, baina ez nengoen sobera kontent", diosku gitarra jole nafarrak. Hortaz, hitzak egiteko lagunez inguratu da Irazoki. Mikel Taberna, gitarra jolearen lehengusua, izan da gehientsuenak idatzi dituen. Daniel Irazokik eta Beñardo Goietek ere hartu dute parte eta Xabier Silveirak Nafarroako Bertso Txapelketan abestutako *Bizjo bat* bertsoa utzi dio. "Mikelek hogeitaz olerki utzi zizkidan eta aukeraketa egin nuen. Gehienek amodio eta desamodio kontuez dihardute. Dena den, badira pare bat galdutako lagunez hitz egiten dutenak. Aurten koadrilan lagun bat joan zitzaigun istripuz eta egokia iruditu zitzaidan gai horren inguruan aritzea", diosku Irazokik.

Euskal musika oso osasuntsu ikusten badu ere, merkatuaren egoera ona ez dela dio:

Zup taldetik gaurdaino

Zup taldean hasi zuen Joseba Irazokik bere ibilbidea. Bertan zela Petti gehitu zitzaion taldeari. Maketa bat eta Berako musikarien bilduma batean sartutako bi kanta dira talde hartaz daukagun testigantza. Zup desagertu aitzina Pettik hasia zuen bere bakarkako proiektua eta harez geroztik bere alboan ikusi dugu Irazoki. Aldi berean Xabier Montoiarekin ere hasi zen jotzen gitarrista beratarra. Musikari gasteiztarren azken hiru diskoetan parte hartu du, hain zuzen ere. Musikari profesional izan zitekeela ikustean Maixa eta Ixiarrekin hasi zen. Euskal Herriko makina bat plazatan ikus ahal izan dugu trikitilarien ondoan. Zuzenekoetarako Bide Ertzean eta Gozategirekin ordezkapenak egin ditu eta estudioan, berriz, M-n ezten, Koldo ta Arantxa eta Triki ta ke bezalako taldeekin aritu da. Bere bakarkako proiektuaz gain, azkenaldian Anje Duhalderekin ere dihardu zuzenekoak eskaintzen. Proiektu pertsonalen artean jada desagertutako Onddo talde beratarra nabarmendu behar da.

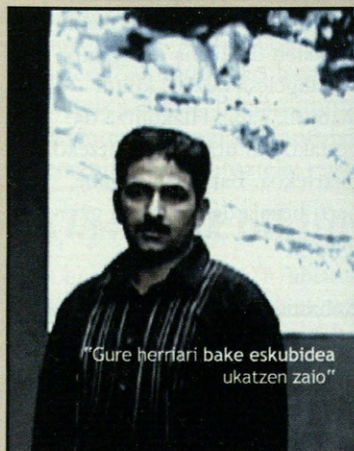
"Musika gustatzen zaion jende asko dago, baina gero benetako interesa duen hainbeste musikazale ere ez da. Jende guztiaren bizitzan dago musika, baina gauza berriak bilatzen eta erosten dituztenak zale amorratuak izan ohi dira eta horietatik ez daude hainbeste. Besteek edonon entzuten dute musika, beraz, ez dira arduratzen horretaz".

Diskoa bere kontura ekoitzi badu ere, Zabaltzen arduratuko da *Irri eta solas* Euskal Herriko dendetara banatzeaz. Bostehun ale bakarrik kaleratu ditu eta dendetan zein kontzertuetan izango dira salgai. Diskoan instrumentu ugari eta konponketa asko dauden arren, zuzenekoak musikari gehiagoren laguntzarik gabe eskainiko ditu beratarrek: "Kantak gitarraz eta ahotsaz sostengatzeko konposatuak daude, beraz, bakarrik egingo ditut emanaldiak. Hanketan perkusio pixka bat eramango dut, panderetaren bat-edo, kontzertuari bizi

pixka bat emateko".

Do proiektu instrumentala

Kanta berri-berriak ez direnez, diskoa argitaratu, gutxi gorabehera urte batez emanaldiak eskaini eta beste zerbaitekin hastea nahi du Irazokik. Izan ere, dagoeneko proiektu berri batean murgildu da: *Do* izeneko esperientzia instrumentala. Gitarra hutsean oinarritzen da proiektu berria eta musikari beratarrek dioskunez, "inprobisazio experimental" da lanaren abiapuntua: "Gitarran destornilladoreekin-eta zarata arraroak ateratzen hasi nintzen hasieran eta gero kantak sortzen zirela ikustean maketa bat egin nuen". *Do* proiektuaren lehen diskoa grabatua du dagoeneko eta Bartzelonako zigilu batek argitaratuko du. Lana datorren urtean kaleratuko da ziurrenik. ■

"Gure herriari bake eskubidea ukatzen zaio"

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

**gure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Foro Gara
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

**gure
artean
euskaraz**

Ezpalak

KATIXA GARATE

Arturo Cisneros

J. M. / ARGAZKI PRESS
zinemagile iruindarrak urrian estreinatutako *Bagdad rap* filmak dokumental onenaren saria jaso du New Yorkeko Zinema

Independentearen Jaialdian. Aurretik Mar de Platako Jaialdiko (Argentina) gazteria saria jaso da Iraken kontrako gerrari buruzko filma.

Iñaki Aldekoa *k Historia de la literatura vasca* (Erein) argitaratu du. Gaztelaniazko irakurleari zuzendutako liburuan, euskarazko literaturaren historia biltzeaz gain, hainbat autore eta libururen analisiak osatu ditu Aldekoa.

Rafael Ruiz Balerdi ren (Donostia, 1934-Alacant, 1992) margolan bilduma -2.300dik gora- jaso du Bilboko Arte Eder museoak margolariaren familiaren eskutik. Urtarrilaren 28a bitartean, Balerdiren lan horietako batzuk ikusi ahal izango dira Bilboko museoan.

Pilt taldearen bosgarren sorkuntza kalean da jada: *Game Over* (Metak). Aitor Abiok grabaketan parte duen arren, taldea utzi du eta aurrerantzean hirukotea izango da metala, pop eta rocka uztartzen dituen taldea.

Joxan Elozegi *k Joxe Mari Lopetegik Errepublikanoen bertsolaria* liburua karrikaratu du (Paper Hotsak). Lopetegik 1903tik 1940ra ezkerreko ideiei jarritako bertsok batu ditu Elozegik.

Agerre teatroak *Putz zahar alkauete Zelestina!* taularatzeari ekin dio. Urte hasieran Maite Agirrek gorpuztutako gaztelaniazko baka-rrizketa Jesus Mari Olaizola *Txilikuk* eta Beatriz Zabalondok euskaratu dute.

ALBERTO ELOSEGI

Fotokopien aurkako kanpaina

IDAZLEEN EGILE ESKUBIDEEN ALDE lan egiten duen Espainiako CEDRO elkarteak egindako ikerketa baten arabera, egile eskubideek babestutako liburu-erretako 3.493 milioi orrialde fotokopiatzen dira urtero. Kopuru horrek 17,5 milioi liburu fotokopiatzen direla edota fotokopien erruz saltzen ez diren liburu horien diru galera 210 milioi eurokoa dela esan nahi du. Euskal argitalpengintzari fotokopiek zein kalte egiten dioten neurtzeko daturik ez dago, baina fotokopiek sortzen duten diru galeraren jakitun, *Fotokopiak liburua biltzen du* kanpaina jarri du abian Euskal Editoreen Elkarteak. Elkarteak adierazi duenez, fotokopien erdiak Administrazio Publikoan eta Hezkuntzan egiten dira. Jendeak kontzientzia har dezan, gutunak eta kartelak banatu ditu Euskal Editoreen Elkarteak ikastetxeetan, fotokopiek egiten duten kaltea azalduz.

Guernica Reina Sofian geratuko da

PICASSOREN *Guernica* koadro preziatuak Madrileko Reina Sofia museoan jarraituko du, hala adierazi zuen joan den astean Espainiako Senatuan Kultura ministro Carmen Calvok. Hainbatetan egin dio Eusko Jaurlaritzak Espainiako Gobernuari koadroa Euskal Herrira, Bilboko Guggenheimera zehazki, ekartzeko eskaera eta beti ezezkoa jaso du. Francisco Javier Maqueda EAJko senatariak egin zion galdera Calvori eta ministroak koadroaren hauskortasuna eta arrazoi teknikoak argudiatu zituen. Maquedaren esanetan, arrazoi politikoak direla-eta ez du ekarri nahi Euskal Herrira koadroa Espainiako Gobernuak. 1981ean New Yorkeko MOMAra eraman zutela eta

Gontzal Mendibil kantariak zera esan zion Aldaketa Hamaseiri: «Munduan musika industrian dagoen krisia ikusita ere, gure herrian sorkuntza ikaragarria da. Zenbat produzitzen den ikusita, tamalez %80 defizitarioa da».

Antton Lukuk honakoa adierazi zion Garari: «Profesionalizazioa dela-eta bat-batekotasuna galdu da. Ondoko urteetako erronka nagusia berezitasuna berreskuratzea izango da».

Alejandro Zugazaren hitzok jaso zituen Berriak: «Aldaketa handia ikusten ari naiz, ez Azokan bakarrik: euskal argitalpengin-

tzan oro har. Gehiago handi bat dago kulturari baino gehiago otarrainxkari begiratzen diona».

Alfontso Martinez Lizardukoa Irutxulon: «Eskoletan euskara irakasten da, baina esperantoa edo ingelesa bezala; kultur mamiarik gabe. Hizkuntza da bertako kultura transmititzeko bitartekoa. Batak beste gabe, herri bezala desagertzera garatmatza».

Xebastian Lizasok Uzjarrian esanak bertsoez: «Garai bateko ateraldi eder, bizi haiek orain ez daude, baina teknika aldetik asko irabazi da».

LUIS AUREGALIZO / ARGAZKI PRESS

Eusko Jaurlaritzaren kontrako salaketa jarri dute ikus-entzunezko alorreko bost elkarteak

Ibai Euskal Herriko Ikus-entzunezko Ekoiztetxe Burujabeen Elkarteak, Euskal Produktoreen Elkarteak, Gidoilari Profesionalen Elkarteak, Euskal Aktoreen Batasunak eta Errealizatzaile Berrien Plataformak Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren aurkako salaketa administratiboa jarri dute, Euskal Telebistak Ikus-entzunezkoen Europako Legea betetzen ez duelako. Lege hori orain bost urte onartu zen Europa osorako eta hari jarraiki, Euskal Telebistak bere aurrekontuaren %5-5 milioi euro—ekoizpen propioetara bideratu beharko luke urtero eta Kultura Saila da legea betetzen dela kontrolatzearen arduraduna. Jaurlaritzak sei hilabeteko epea du orain salaketari erantzuna emateko eta egingo ez balu, salaketa Administrazioarekiko Auzietako Epaitegira joango litzateke. Ikusi eta entzun dezaten.

Reina Sofiara eramán aurretik Madrilako Buen Retiroko museoan izan zela gaineratu zuen.

Zinema digitalaren ordua

ANIMAZIOA, LABURRAK, BIDEOKLIPAK... sorkuntza digital ugari ikusi ahal izango da hilaren amaiera bitartean Resfest nazioarteko jaialdian. 1997an sortu zuen jaialdia Ipar Amerikako *Res* aldizkariak eta aurtengoan munduko hogeita hamar hiritan eskainiko dute jaialdia. Gasteiz tartean. Bertan punta-puntako lanak ikusi ahal izango dira ARTfuturak Espainian antolatutako edizioan. Hori bai, gaztelaniazko azpitituluak dituztela; euskarazkorik ez da izango.

Klasikoak bilduma sarean

DUELA HAMAHIRU URTE abiatu zen *Klasikoak* proiektua, garai guztietako mendebaldeko pentsamenduaren funtsezko ehun obra euskaraz argitaratzeko asmoz. Oraino 87 obra argitaratu dira *Pentsamenduaren klasikoak* bilduman, hasi pentsalari grekoetatik eta gaur artekoetaraino. Liburu horiek guztiek oso-osorik eta doan eskuratu ahal izango dira aurrerantzean Proiektuaren web orrian, hots, www.klasikoak.com helbidean.

Diseinatzaile gipuzkoarren lanak liburuan.

Diziplina ugaritako sortzaileen lanak bildu ditu Txema Garcia Amiano diseinatzaileak *Sortzaileak Gipuzkoan* liburuan (Kutxa): moda, arkitektura, gastronomia, komunikazioa, etxea... 300 artistaren lanak, Gipuzkoan egiten den sorkuntza lanaren erakuslehoio. Jose Luis Zumetaren margoak, Dabid Olañetak 1932an diseinatu zuen kortxoak kentzeko gailua, Kontxu Uzkudunen erakuslehoia nahiz Cristobal Balenciagaren diseinuak aurki daitezke bertan.

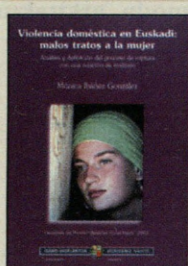
Musika esperimental eta elektronikoaren berri jakiteko. Errenteriako Zintzilik irrati libreko irratia da *Sototik*, baina, horrez gain, e-zinea ere bada (www.sototik.tk). Igor Iruretagoiena *Tusuri* musikari gaztea dago guztiaren atzean. Irratsaioak euskal musika elektroniko eta esperimentalak jorratzen du eta e-zinean edu-

kiok kontsulta daitezke. Besteak beste, Xabier Erkizari, Acti eta Tzesneri egindako elkarrizketak, musika esperimentalari buruzko hainbat webguneren loturak, alor honetako albisteak eta mp3ak.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Violencia doméstica en Euskadi

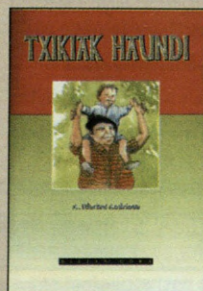
Mónica Ibáñez González

EUSKO JAURLARITZA
442 or./ 11 euro

Euskal Gizartearen Egoera saria

Iaz Euskal Gizartearen Egoera ikerketa saria irabazi zuen saio honen izenburu zehatza *Violencia doméstica en Euskadi: malos tratos a la mujer. Análisis y definición del proceso de ruptura con una relación de maltrato* da, eta bereziki emakumezkoiei etxe barruan jasanarazten zaizkien tratatu txarrak dauzka hizpide. Mónica Ibáñezek bere lan sakon honetan aztertu dituen gaien artean daude, besteak beste, horrelako egoera bat hasiera bate-tik bereizteko kontuan hartu beharreko arrisku faktoreak, tratatu txarrak ematen dituen gizonak zein halakoak jasaten dituen emakumeak zer nolako ezaugarriak

izan ditzaketen, bai batzuei zein besteei laguntzeko jarri daitezkeen bideak, eta gizarteak arazo honen aurrean hartutako jarreraren analisia. |

Txikiak haundi

A. Martzel Andrinua

IBAIZABAL
254 orrialde

Bizian Gora kristau mugimenduko irakaspenak

Hamabi urte daramatza A. Martzel Andrinuak Bilboko Elizbarrutian Bizian Gora adinekoen kristau mugimendua gidatzen, eta hain zuzen ere bertan parte hartzen duten emakumezkoek eta gizonetzkoek irakatsi diotena jasotzen saiatu da *Txikiak haundi* liburuan, beraien artean aurkitu dituelako "giza-pitxirik ederrenak". Kapitulu bakoitzean, adineko zaharberritu baten bizikizuna eskaintzen du hasteko, irakurleak bizi duenarekin pareka dezan. Gero, gaiaren zati batzuk gogora ekarri, galdera batzuk egiten ditu, irakurtzen dituenak eman ditzakeen erantzunekin sakontzen jarraitzeko asmoz. Ondoren, ebanjelio ataltxo bat gehitzen du, eta bukatzeko, otoitz bat, irakurleak bereganatu eta osa dezan. |

Senezen 20. urteurrena

1984an kaleratu zen aurreneko *Senez* itzulpen aldizkaria, beraz hogeitaz gure artean. Hori dela-eta, gaur arte izan dituen lau zuzendariei eginiko elkarriketa plazaratu du bere 27. zenbakian. Gainera, bertan aurki daitezke hainbat euskal idazlek euskaratutako nazioarteko zenbait olerkariren poemak, Pedro Berrondoren *Don Kixote Mantxa*'ko lanaren iruzkina eta EIZIEk aurtan Donostian egindako euskarazko zuzenketaren gaineko jardunaldietan aurkeztutako lanak: testu zuzenketa Bizkaiko Foru Aldundian, euskal zuzentzaile baten memoriak, zuzenketa lana eguneroko prentsan, zuzenketa literarioaz, EHUKo zuzenketak, aldizkari zientifiko baten zuzentzailea, hizkuntzalariak telebistagintzan eta zuzenketa elkarlanean. |

Senez

Batzuen artean

EIZIE

222 orrialde
7,50 euro

Donostia Hiria ipuin saria

Iazko Donostia Hiria ipuin saria irabazi zuen Luis Martín Ruizen *Un Fabritius en Madrid* narrazioak, gaztelaniaz idatzitako lanen artean. Koadro izugarri estimatu bat bi txakur txikiren truk eskuratzeko mauka paregabea daukala uste duen gizon bati gertatutako ezustea kontatzen da bertan. Batek ez duela hala-koak egunero bizitzeko aukerarik izaten-eta, tratua itxi aurretik ere bere buruari oparitxo bat egitea erabakitzen du gizonak, taberna batean ezagutu duen emagaldutaz guztiz ederarekin. Ez dirudi emakumeari ordura arte artea gehiegi interesatu zaionik, hartaz deus ere ez dakiela ematen du behintzat, eta arte adituak gustura asko eskaintzen dizkio hainbat irakaspentxo ohean hain ona dela erakutsi dionari. Are gehiago, tratua egitera ere berarekin joateko konbentzitu du. |

Un Fabritius en Madrid

Luis Martín Ruiz

KUTXA FUNDAZIOA

30 orrialde
3,60 euro

Bi amekin bizi den haurraren arazoak

Jon Zabaletak marraztu eta Mª Jose Mendietak sortutako kontakizun honen ardatza bi amekin bizi den haurraren gorabeherak dira. Berez, mutiko horrek ez dauka inongo arazorik, aitarik gabe, bi emakumeekin bizitzeagatik. Asko maite ditu bata zein bestea, eta ondo daki bera ere asko maite dutela biek ala biek. Egia esan, oso zoriontsu dira hirurak elkarrekin. Baina bizi diren herriko hainbatek ez dute beraien bizimodu zoriontsu hori begi onez ikusten, zer edo zer txarra dela ere pentsatzen dute, eta Aitorrekin ez ibiltzeko agindu diete beren seme-alabei. Hori jakin

duenean, Aitor oso triste jarri da eta ama Mirentxu eta ama Itziar horretaz konturatu dira. |

Aitorrek bi ama ditu

Mª Jose Mendietak,
Jon Zabaleta

EREIN

38 orrialde
8 euro

Iparraldeko Demo mugimenduen nondik norakoak

Igor Ahedok osatutako lan honen izenburu zehatza *El movimiento Demo y la nueva cocina vasca (desobediente)* da, eta Demokrazia Euskal Herriarentzat lemapean Iparraldean sortutako mugimendu horrek martxan jarri zenetik gaur arte egindako lorpenen eta jasandako zigorren berri ematen du. Testuingurua agertzeko, Iparraldearen historiako zenbait zertzelada eskaintzen dira bertan ere, Frantziako Iraultzak ekarritako ondorioetatik hasi eta 1999 bukaeran Demoen mugimendua agertu artekoak. |

El movimiento
Demo

Igor Ahedo

ALBERDANIA

222 or./ 22,50 euro

ETXEBERRIA ANAIAK

«Desilusio guztien gainetik aurrera jarraitu beharra dago»

Nola idazten da nobela bat biren artean?

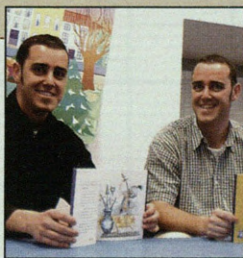
Elkartu eta egin nahi duzuen adostuz: istorioaren muina, mezua, argumentua. Gero, osagaiak ondo aukeratu: garaia, pertsonaiak, lekuak... Guzti horrekin eskema bat egin, kapitulutan banatu eta ondoren eskemari jarraiki txandaka bakoitzak kapitulu bat idatzi. Bakoitzak idatzitakoa besteak irakurri behar du eta zuzendu, hari bakoitzeko kapitulu guztiek tonu bera izan dezaten. Horrela bi urte-edo mantendu, eta hor duzu biren artean idatzitako nobela. Guk gustura irakurriko genukeen liburu bat egiten saiatu gara. Abentura eta hausnarketa dosi egokian nahasteko ahalegina egin dugu. Lortu dugun, irakurleak esan behar.

Nobelak bi hari ditu. Eta haietako batean anai bikiak dira protagonista. Zuen alter egoak al dira?

Bai. Bakoitzaren zenbait ezaugarri exageratuz sortutako pertsonaiak dira, gu direnak gu izan gabe. Liburu bat idatzi nahi dute eta informazio bila Parisera doaz. Hara bidean Toulousetik pasa behar dute lagun bat jasotzera, eta ibilbide horretan gauzak ustekabeak okertuko zaizkie.

Bi gazte mota, bi garai ezberdinetan. Zerk batzen ditu?

Dezepzioak. Nobelako protagonistek, bai hari batean zein bestean, idealizatuta dauzkate pertsona, mugimendu edo oroitzapen jakin batzuk, baina gertaera batzuen ostean, ustek esaterak dioten moduan suertatuko zaizkie: erdia hutsa eta bestea putza. Dena den, desilusio guztien gainetik aurrera jarraitu beharra helarazi nahi izan dugu nobela honen bitartez. 68an zioten moduan: izan gaitzez errealistak, eska dezagun ezinezkoa dena.

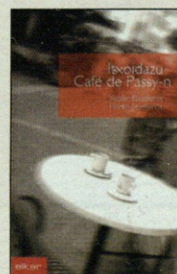

egileari galdezka

Dezepzioak elkartzen dituen belaunaldi bi

Bi hari ezberdineko nobela osatu dute Martin eta Xabier

Etxeberria anaiek. *Itxoidazu Café de Passy-n* izeneko narrazioan, andre-gaiak utzi duela-eta triste dabilen anai bikiari laguntzeko asmoz Parisera abiatutako egungo gazte batzuk bidean eta behin hirian daudela bizitzen dituzten abenturak eta jasaten dituzten ezuste mingarriak agertzen dira, batetik, hogeita hamabi urte lehenago, apaizgaitegitik atera eta 1970ean Nanterrereko unibertsitatara abiatu zen gaztearen bizikizunekin tartekatuz. Etxeberria anaien gurasoak garai hartan Parisen bizitutakoak izaki, txikitatik etxean entzundako kontuak azaltzen saiatu dira Martin eta Xabier elkarrekin egindako lan honetan: dela 68ko Maiztaren ondorengo mikatzak, hainbeste euskalduni herio-zigorra ezarri nahi izan zien Burgosko

Itxoidazu Café
de Passy-n

Martin eta Xabier
Etxeberria

ELKAR

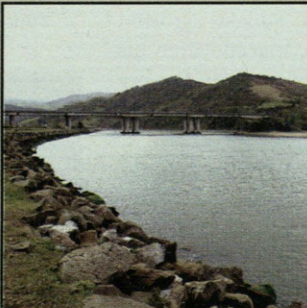
321 orrialde
18,40 euro

epaiketak bere aurka sortu zuen mugimenduen zabala, edo Parisko Euskal Etxearen inguruan zebilen jende mota ezberdinen argazki modukoa... Denbora pasa arren arazo existentzial berak mantentzen direla erakutsi nahi izan dute idazle hauek: bizitzan aurrera egiteko idealen beharra, ametsen zapuzte logikoa eta horrek eragiten duen noraeza. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Zuhaitz mota	▼		Armeniako mendia	▼		Isuria	▼		Toka, zuen	▼		Arerioak, etsaiak
	Haurduna			Animalia adardunak			Kontso-nantea			Titanioa			
	Modu	▶					Sanferminetako martxa	▶					
Baldr	▼		Emakume izena	▶	▼			▼		Noraren kontso.	▶		
* EH-KO IBAIA			Imajina							Pozik			
▶			▼		Trebea	▶				▼		Potasioa	▶
					Kolore iluna							Eakoa	
Arrantza du lanbidea	▶				▼							▼	
Marka													
▶							Bokala	▶		Suitzako ibaia	▶		
							Beldur			Ingelesez, bero			
Ederto	▶						▼		Herri handi	▶	▼		
Intsektu mota									Indioa				
▶					Bokala	▶		Arrazoi	▶			Jainko egiptoarra	▶
					50			Kontso-nantea				Kontso-nantea	
Salaketak	▶			▼			▼			▼			

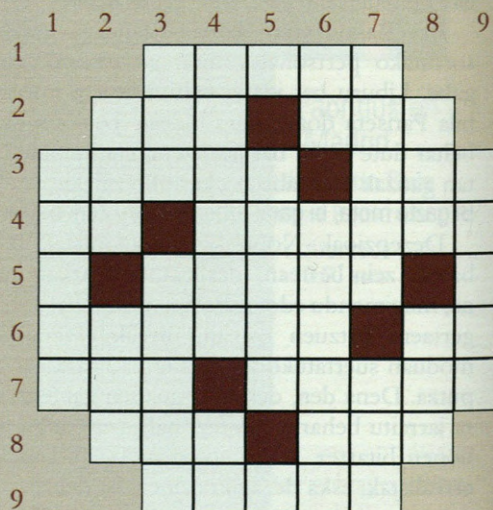
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Emakume, emazte. 2.- Euskal sindikatua. Zezen zikiratu. 3.- Emakume izena. Zoro. 4.- Atzizkia. Olatuak, uhainak. 5.- Bokala. Putzua, istila. Iodoaren ikur kimikoa. 6.- Ederki, ongi. Galderetan. 7.- Oinarrizko edaria. Hamargarren hilabetea. 8.- Juntagailua. Euskal alderdi ohia. 9.- Eguzki sistemaren planeta.

GOITIK BEHERA

1.- Elizetan ur bedeinkatua jaurtitzeko erabiltzen den tresna. 2.- Ganbezia. Nahastura trinko. 3.- Edo. Uhin. 4.- Jabe. Ez eme. 5.- Bostehun, zenbaki erromatarren arabera. Bukatu. Bokala. 6.- Nori atzizkia. Norbaiten. 7.- Pozoia. ... de Janeiro, Brasilgo hiri ezaguna. 8.- Bizkaieraz, iratzea. Gipuzkoako herria. 9.- Txori mota.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: MARIJO DEOGRACIAS
ARGAZKIAK: ENEKO REDONDO

Anbotopea (Bizkaia)

Durangaldearen
zaindari bidea eginez

Alluitz (1.068 metro) eta Anboto (1.296 metro) mendien arteko ibarra bisitatuko dugu, bai eta

Anbotopeko pagadi ikusgarria ere: Durangaldera bisita proposatu nahi dizuegu. Ibar zabala eta Kantauri aldeko inguru karstikorik esanguratsuenaren zaindari. Eta euskal mitologian ezagunena edo gogoratuena den Mari pertsonaiaren etxe. Oinez eta bizikletaz ezagutzeko aukera eskainiko dizuegu; oinez, trenbide zaharraren bidea aprobetxatuz; bizikletaz, berriz, Anbotorantz bidaiatu eta Besaide menditik Anbotoren bista izugarriarekin gozatuz.

Oinez eta bizikletaz leku berera iritsiko gara: Topera, sasoi batean trenak tope egiten zuen lekura.

Martzana auzoan, Urrutia baserria (XVI. mendekoa). 1760an berritu zuten. Leiho eta ogiba-ateek gotiko-pizkundeko jatorria duela adierazten dute.

Martzana auzoa. San Martini eskainitako eliza errenazimendu estiloko dorrea da (XVI. mendekoa). Martzana sendia ibarreko boteretsuenetakoa izan ei zen, eta errota bat, burdinola bi eta zortzi baserriren jabe izatera ere iritsi ziren.

Arrazola, 1962an sortu zen Atxondo udalerriko auzoa dugu. Eta handik ekingo diogu bideari. Arrazolarekin batera, Apatamonasterio eta Axpe auzoek osatzen dute Atxondo. Gure irteera lekua Apatamonasterio izango da, baina Arrazolaraino ere joan gaitezke autoz eta han hartu sasoi bateko trenbidea. Arrazola auzo txikia da, baina inguru paregabea egoteak, handitasuna ematen dio ibar txiki horri. Handik igarotzen zen XIX. mende hasiera arte meatzetatik zetorren trena. Burdin eta kobre meatzeak ziren eta trenak Durangorako bidea egiten zuen. Gaur egun ere, egin daiteke bidea, baina oinez egiteko egokituta dago. Trena geratu egin zen egun batez, eta harrezkero, Durangotik trena pasatzen den arren, ez du Atxondora bidaiarik egin, Ermurantz jotzen du gaur egungo zerbitzuak.

Datuak

- Luzera: 10 kilometro
- Denbora: 2 ordu eta erdi
- Zailtasuna: Erraza

Nondik-Nora

- Apatamonasterio
- Martzana auzoa
- Arrazola auzoa
- San Roke ermita
- Tope
- Apatamonasterio

Hala ere, sasoi bateko meatze horietaraino iristen denez trenbide zaharra, geuk ere, eskualde horretako ibiltari askok legez, bide gorriari ekin diogu. Gorria esateko modu bat baino ez da kasu honetan; izan ere, hartxintzar bidea da eta debekatuta dago bizikletaz igarotzea. Zearreta baserriaren ondoan oraindik ere ikusten dira trenbidearen trabesa zaharrak.

Triunfante meatzera iristen den bideraino egingo dugu oinez.

Trenbidea estua bazen, bere lekuan dagoen estrata nahiko zabala da. Atsedan lekuak ditu eta baita umeentzako olgeta lekuak ere. Arrazola ibaiaren ondoan dago aisialdi guneetarikoa bat; errepidea gurutzatu beharra dagoen lekutik oso gertu. Handik aurrera Martzana auzora iritsiko gara. Martzanan sasoi batean minerala airez

San Roke baseliza. Estilo barroko herrikoia da. Sarrera egurrezko sare batekin itxita dago. Hemendik Anbotoko Bentanetako begia ikusiko dugu: hareharriaren gainean urak eragindako karstiko formazioa.

Atxarte-Besaide-Atxarte bizikletaz

Anboto Besaidetik.

Durangaldean bizikletaz egiteko bira bat proposatzen dizuegu: Mendiola auzoko Olondo taberna aurrean dagoen askaldegitik irtengo gara eta Atxarteko harrobi ondoko pista jarraituz goranzko bideari ekingo diogu. Alluitz eta Untzillaitz mendi tontorren artean, kaliza hormetan gora eskegitzen eta igotzen diren eskalatzailak ikusten dira. Pistak Txakurzulora darama. Han baserri bi topatuko ditugu eta eskuinerantz argi ikusten den bidea jarraituko dugu; beti ere, gorantz. Errekato bat pasatu, 180°ko bihurgunea hartu eta bide nagusira heldu baino 100 metro lehenago ezkerretara igotzen den belarrezko bidetxo batek Urkiolako santutegiraino eramango gaitu.

Hiru gurutze begiratokitik igaroko gara; azken zati hau aldapatsuagoa da eta bizikletan ibiltzea debekatua dago, baina bide nagusitik ihes egiteko aukera da. Urkiolatik Pol-polera doan pista zabala hartuko dugu eta han burdin gustua duen ur tragoa egin ondoren, Anbotoko igoera hasten den biderantz joko dugu Azuntze muinora arte. Bide horretara heldu baino 200 metro lehenago, eskuinera doan pista segituko dugu, aterpe batetik pasatuko gara eta pagadi batean sartuko. Bide honek Zabalandira arte eramango gaitu eta berehala beste pagadi zoragarri bat igaroko dugu.

Handik Besaidera joko dugu. Bidea jarraitzeko bidegurutze guztietan ezkerreko aukera hartzea da zuzenena.

Besaide ginetik ezkererantz doan bidezidorra hartuko dugu Arrazola auzoko Topera heldu arte, sasoi baten trenak tope egiten zuen lekura –oinez egin dugun bidera–. Asfaltatutako bidea hartuz Aspe auzora arte goaz eta gero Sagastatik berriro Mendiolako Olondoko askaldegira.

Zabalandira garamatzen pagadia.

Arrazola auzoa. Autobus geroletatik Andastora igo daiteke –ordu bat eta 25 minutuko bidea PRB 2011 bidea hartuta–. Handik eta Santiagora, atzera, 15 minutuko bidea dago.

kargatzeko tokia egon zen, muinoetan meatzak egon zirelako.

Arrazola ibaia zeharkatu egingo dugu Santiago ermita bisitatzeko. Handik ateratzen dira, Urrutia baserri ondoko iturritik, ingurua ezagutzeko beste ibilbideetarikoz batzuk.

Aurrerago Ibarra dorrea eta XVIII. mendeko errotaren ondotik igaro eta Ollargane baserrira ailegatu gara. Haren fatxadetan, Pedro de

Albalalde izena eta 1519 urtea daude agerian: Bizkaian, idatzirik dagoen datarik zaharrena dela diote.

Arrazolara bisitan

Topera bidean, oraindik Arrazola auzora iritsi behar dugu. Ez gara auzo-azotik pasatuko, baina bai errepide ginetik doan zubi batetik eta handik Urrutia baserria ikusiko dugu.

Behin zubia igarota, Arrazola auzo paretik igaroko gara. Astia izan ez gero, bertara hurbil-

Tope. 1904ko otsailean ireki zen trenbideak 5 kilometroko bidea egiten zuen Apatamonasteriotik Arrazolaraino. Antza denez, meatzeak ez zuen eman aurretik uste izan zuten beste mineral eta gainbehera etorri zen. 1925ean utzi zitzaion minerala ateratzeari; trenbideak, ordea, 1946ra arte iraun zuen. Diotenez, 1950era bitartean Gernikako zerrategi bateraino egurra eramateko erabili zen.

du eta Anbotopeko auzo zoragarri hau gertu-gertutik ikusiko dugu. Bere eliza, txoko eta baserriak Erdi Aroko herri txikitxoaren itxura ematen diote. Anbotok gerizpe ederra egiten die udan; neguan, berriz, hezetasuna nabaria da paraje honetan. Hala ere, harria behean eta harria goian ikusteko aukera izango dugu.

Zubirik zubi, ermitarik ermita

Aurreko zubiaren antzeko beste bat topatuko dugu San Roke ermitara joateko. Hori baino lehen errepidea zeharkatu behar izan dugu eta Ola-

zar baserritik gertu Arrazola ibaia- ren gainetik doan zubia da San Rokea garamatzana. Ermitatik gora begiratu eta Anbotoko berezko begia ikusiko dugu: Bentanako begia deitzen dena.

Parean, erreka-aren beste aldean, Makatzeta baserri ikusgarria dago. lbarraren barruraino doan ibilbidea oso lasaia da. Estrata-aren ondoan dagoen seinalean irakurri ahal izango dugu meatzera iristeko bidea nondik den. Han irakurtzen denez, kasiterita eta blenda ateratzen ziren meatzetik eta 1920ra arte egon zen zabalik.

Meatzetako sarrerak ikusi gura izanez gero, seinaleztatutako bidetik joan daiteke trokaren amaieraraino, baina bidea ez da erraz ikusten, egurretan doazen kamioiak handik igarotzen dira eta. Hala ere, belartzarren artean egon badaude sasoi bateko meatzari herriaren aztarnak.

Topetik, Errotabarritik bertatik Elorriora bidea ateratzen da. 50 minutu daudela dioen bide seinalea ikusiko dugu bertan, bai eta Ipiztekorriagara doan bidea ere; ordu eta erdiko bidea da. Apatamonasteriora-ko buelta bide beretik egiten da. ■

Ordaindu
BBK txartelekina
eta eraman itzazu opariak

bbk

www.bbk.es

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

GEOFISIKA

Airea uste baino astunagoa da

ZIENTZIALARI HEGO-KOREAR eta frantsek airearen argon edukia kalkulatu dute. 1969. urteaz geroztik lehen aldia da argon edukia neurtzen dena eta Institute of Physics-ek argitaratzen duen *Metrologia* aldizkarian argitaratu dituzte emaitzak.

Ikastetxeetan ikasleei airearen konposizioa galdetuz gero, hau erantzungo lukete: %77 nitrogenoa, %21 oxigenoa, ia %1 ur-lurrina, %0,04 karbono dioxidoa, %0,9 argona eta beste batzuk.

1903an egindako neurketek argon-kopurua %0,934koa zela zehaztu zuten, eta gerora egindako neurketek %0,917. Orain ateratako kopurua %0,9332koa da eta uste denez ziurtasun handiko datua da.

Datu honek txikieria badirudi ere, garrantzi

handia du zientzialarientzat. Zerk pisatzen du gehiago: kilo bat lumak edo kilo bat berunek? Ohiko erantzuna biak berdin pisatzen dutela da, baina hori ez da zuzena, hori hutsean baino betetzen ez baita. Hau da, hutsean berdin pisatzen duten luma kiloa eta berun kiloa gure atmosferan pisatuko bagenitu, beruna luma baino astunagoa dela ikusiko genuke, pisatzerakoan gorputzen dentsitateak airean eragiten baitu, Arkimedes-en printzipioaren arabera —lumak beruna baino gehiago flotatzen du airean—.

Metrologoek masa neurtzen dutenean airea-

Osasuna

JABIER AGIRRE

Eztarriko amigdalak kentzeko teknika berria

MICHAEL TIMMS kirurgialariak teknika berria jarri du martxan, eta horrekin amigdalak kentzerakoan lesio gutxiago eragiten dizkio gaixoari, eta bizkorrago suspertzen da. Britainia Handiko Blackburn herrian bizi den Jessica MacNeal neskatoa izan da teknika aitzindari horren mese-deak probatzen aurrenekoa, eta emaitzak ezin hobekak izan dira.

"Oso kontentu nago nire alabarengatik" zioen Sharon amak. "Ebakuntza egin eta bi ordura esna zegoen jadanik, ura edanez eta irribarrez. Sinestezina da, baina dena ezin hobeto joan da". Izan ere anginak edo amigdalak

Jessica, anginak erazteko teknika berria probatu duen 7 urteko neskatoa, ebakuntzaren ostean.

erazteko normalean erabiltzen den metodoa baino askoz erosoagoa da prozedura berria. 15 minutuan lortu zuen Timms zirujauak Jessicaren amigdala puztuak eraztea. Bizkortasunaz gainera, teknikak berak harritu ditu gainerako adituak, eta baita ebakuntzan erabiltzen

dituen materialek ere: esaterako, itsasoko urarekin lortu du ehun finak ebakitzeko odol-jarioa ahalik eta txikiena izatea.

Timms zirujaua aitzindaria da era honetako ebakuntzak egiten, baina esan beharra dago teknika kirurgiko berria ez dutela oraindik leku guztietan onartu. Dena den, bere asmatzailea itxaropentsu mintzatu zen: "Teknika kirurgiko tradizionalak onartu eta errespetatuz ere, jendeak jakin beharko luke badirela beste alternatiba batzuk ere". Amigdalak eraztea oso ebakuntza arrunta da gaur egun —5 milioi ebakuntza baino gehiago egin

ohi dira urtean Britainia Handian—, eta kasu askotan ia azken soluzio bezala planteatzen da operazio kirurgikoa: etengabeko infekzioak, gaueko zurrungak edota arnasa hartzerakoan izaten diren etenaldiak —arriskutsuak izan daitezkeenak— saihesteko.

ren flotazio-efektua zuzentzen duen ekuazioa erabiltzen dute. Argon edukiaren aldaketek airearen dentsitatea %0,01 aldatzea eragin izan dute, hau da, altzairu herdoil-gaitzaren kilo batean 15 mikrogramoren aldaketa. Zifra hau bere horretan txikia bada ere, garrantzi handikoa da eskala handian. Hegazkingintza eta espaziontzigintza dira beti aipatzen direnak, baina edozein lan zibileko segurtasun-neurrien koefizienteetan gorabehera txiki batzuk milioika euro dira. **I**

ZIENTZIA

Erleen antolaketari so

ERLEEN ARTEKO ANTOLAKETAN feromonek garrantzi handia dute. Erreginaren matrail hezurretik emititutako feromonek erle langileak estimulatzeko dituzte errege-laxkak eraiki ditzaten. Baina ikerlari frantziar eta estatubatuarrek beste feromona bat identifikatu dute erle langileen portaera beraien artean baldintzatzen duena.

Etiloko oleatoa da aurkitutako molekula eta hau erle langile helduek erabiltzen dute erle langile gazteen portaera kontrolatzeko.

INRAko Isabelle Leoncinik dioenez, polena biltzen

Etiloko oleatoa ematen diete polena biltzen duten erleek erle gazteei, polena biltzen beranduago hasi daitezen.

duten erleek neurri batean blokeatu egiten dute erle gazteen garapena aipatu feromonaren bidez.

Erle gazteei etiloko oleatoa jaten emanda, bizpahiru egun beranduago hasten dira polena biltzen eta kontuan hartu behar da bizpahiru egun oso epe luzea dela bospasei asteko bizia duten erleetan.

Horri esker, lan-karga banatu egiten da erleen artean eta erlategian dagoen polen-gordailuaren arabera erle gehiago edo gutxiago jartzen dira lanean. **I**

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Urrixaren pentsamendua

TXAPA-TXAPA, pago-gerria eta kopetekoa adarrei hedetuta dituela ultzez ultze plazari biraka ari da idi-parea. Uztartutako bikote denetan bezala, idi parearen adarretara egokitu behar da uztarria, lan batzuetarako luze-xeagoa komeni, parearen libreago uzteko, eta beste kontu batzuetarako tarte

motza, indarra pauso berean egiteko. Uztargileei hamaika aldiz entzuna dieguna: "adar baldarrakiko idiak ondo uztartzeak lan dik"! Hurritz-makila astinduz jarduten dute itzainek orain aida gero uooo... Harriaren astuna

mila eta ehun kilotan sartutako idi-parearen mami gutxiko hezur-azaletan, eta mingaina agerian dutenean akuiluaren gehienezko hamaika milimetroko eztena areago sartzen. Pedagogia berria erein beharko da, era zaharrera idiak atleta bihurtu nahiak setatutako entrenatzaileen artean. Baina hortik urrutitxo gaude: gaur egunean, edozeinek ez du jakiten idia bezala urrixa mataderian non utzi. Horrek zer pentsatua zor dio plazara lanera bezala hiltzera eraman behar duenari, unibertitatean baserritartutakoa izanagatik ere.

Pentsatuz gero, ondoriotara iristeko ez du bide zaila, pentsamenduak loretan dauden garai honetan. Pentsamenduak dira neguko lore fin baina egoskorrenak. Kolore denetako pentsamenduak daude, ideologiak koloregabetzen, bizimoduak kolorebakantzen eta iraunmoduak kolorebakartzen ari diren arren. Pentsamenduak barra-barra ikusiko dituzu udaletxe-aurreetako lorategien betegarri, ez espero, ordea, barruan ugaritzerik. Onddoetatik babestuz gero, pentsamenduek negu osoa iraungo dute, ekaitzik gogorrenari eutsiz, eta izotzari burlaka. Bakoitzak zaindu dezala, negu osoa irauten dion eta neguz-negu udaberri batzuk galarazi dizkion pentsamendua.

Urrixa gajoari, lorez lepo dauden pentsamenduen artean egonagatik, mataderiko atean negu osoa ez pasatzea besterik ezin zaio opa.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Kapoia saltsan

ONGI SARTUKO DIREN kazola batean jarriko ditugu kapoi puskak. Haien gainean ipiniko ditugu tipulinak, tomateak, azenarioak, perrexil-zurtoinak, baratxuriak eta piperbeltza, eta olio eta ardo zorrotada ederrak isuriko ditugu. 12 orduz edukiko dugu guztia hozkailuan, ukitu gabe. Epe horren ostean, isurkariaren erdia erretiratu eta beste hainbeste ur erantsiko dugu. Estali eta su ezti-eztian jarriko dugu kazola, kapoia xamur gelditu arte, hau da, 90 bat minutu igaro arte. Eginak dauden frogatzeko, hankek xamur egon beharko dute –hatzez sumatuko dugu hori–. Egosi eta gero, kazolatik aterako ditugu kapoi puskak, eta egoste-saldatik bereiziko ditugu barazkiak. Saldari eran-

tsiko diogu aurreneko marinadatik gorde dugun erdia.

Saltsa maneatzeko, su ertainean jarriko ditugu barazkiak potxatzen, 5 koilarakada oliba oliotan, ongi izerditu eta ilun gelditu arte. Hiru aldiz erantsi eta urrituko dugu marinadaren salda. *Turmix*-ean xehatu eta, txano batetik igaro ondoan, koilarakada bat ezti eta zorrotada bat brandy erantsiko ditugu. Irakiten jarriko dugu guztia eta, irakinari eta hagaxkaz jotzeari utzi gabe, 100 gramo gurin hotz erantsiko dugu.

Kapoiaren gainean iragaziko dugu ondoren saltsa, eta ordu erdian edukiko dugu guztia irakiten. Pausatzen utziko dugu berriro, berotu eta jan aurretik. ■

Oinarrizko kontuak

Lekale xamurrak nola lortu

LEKALEAK xamur egon daitezen, bada metodo tradizional bezain eraginkor bat. Uretan beratzen uzterakoan, bikarbonato pixar bat erantsiko diogu urari eta, beratze epea bukatu eta gero, beratzen egon diren ur berean egosiko ditugu lekaleak. Lekaleak maneatzan ditugunean, ur hotzez izutzeko ohitura izaten dugu, gogor ez daitezten eta azala gal ez dezaten. Ur hotza erantsi beharrean, izotz koskor txiki batzuk eransten baditugu, emaitza ikaragarria izango da. Ikusiko duzue.

Osagaiak

- Kapoi bat puskatan zurtoin
- Litro eta erdi ardo beltz
- Zorrotada bat oliba olio
- Zorrotada bat brandy
- 2 tipulin, pikatuak
- Tomate bat, pikatua
- Azenario bat, pikatua
- Eskukada bat perrexil
- Baratxuri-buru bat, oso-rik eta garbi
- 8 ale piperbeltz
- Ura
- Koilarakada bat ezti
- 5 koilarakada oliba olio
- 100 gramo gurin hotz

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen berraren edizioa laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

30.000 entzule bizkaiera hutsean

Bizkaia Irratiak, Bilboko Herri Irratitik sortutako adarrak, orain hamalau urte hasi zuen bakarkako ibilbidea. Irrati txikia da, apala, duina. Egunero Bizkaiko eta inguruetak 30.000 lagunengana iristen da, bizkaieraz beti ere. Nola edo hala gaur egungo merkatu lehiakorrean bere txokoari eusten ahalegintzen da, euskaraz eta euskalki batean jarduteak dakartzan zailtasunei aurre eginez. Euskaltzaletasun hutsa ez da dagoeneko nahikoa; hori ondo dakite irratiko arduradunek, eta aspaldi daukate eginda kalitatearen aldeko apustua, euren txikian bada ere.

UNAI BREA

Argazkiak: Iñigo Azkona

BIZKAIA IRRATIA, izen horrekin behintzat, 1990ean hasi zen emititzen, baina beren historia askoz lehenago abiatu zen. Hamazazpi urte lehenago, gutxienez. 1973ko urrian, Bilboko Herri Irratia *Zuentzat euskeraz dakizue-nontzat* saioa ematen hasi zen; Bizkaian urte askoan euskaraz ematen zen lehen irratsaioa zen, Herri Irratian bertan egindako minutu gutxiko tartertxo batzuk albora utzita. Ordubeteko saio hura Ima Gallastegik eta gerora Bizkaia Irratiko lehen zuzendaria izan-

go zen Juan Mari Iraolagoitiak aurkeztzen zuten.

Apurka-apurka, euskara gero eta leku gehiago hartuz joan zen Herri Irratian. Apal, nolanahi ere. 70eko hamarkada hartan, euskarak hiruzpau ordu bereganatzen zituen egunero. Han zebiltzan Pedro Mari Goikoe-txea, gaur egun ETBko kiroletako burua dena, Adolfo Arejita euskaltzaina, Juan Mari Iraolagoitia bera edo Angel Mari Unzueta, egun Bizkaiko Elizbarrutiko bikario diharduena.

Eliza aipatzea ez da kasualitatea: Bilboko Gotzaitegia da Herri Irratiaren nahiz Bizkaia Irratiaren ugazaba, eta haren ekimenez hasi ziren euskarazko lehen emanaldiak.

Bizkaia Irratiko zuzendariorde Kepa Uriartek gogoratzen duenez, 70eko hamarkadaren azken urteetan Irratibide elkarte sortu zen elizbarrutiaren baitan. Helburua oso-osorik euskaraz emango zuen irratia sortzea zen, eta hori 1990ean lortu zuten. Lehenago, hala ere, -80ko hamarkada-

Irrati katolikoa?

Bizkaia Irratiaren ugazaba Bizkaiko Elizbarrutia da, eta horrek badu programazioan eraginik. Goizero ematen dute meza, esate baterako. Baina, irrati katolikoa dela esan daiteke? "Hara, elizako gaiek euren lekua izan dezaten ahalegin berezia egiten dugu -azaldu du Kepa Uriartek-, notizia diren neurrian. Eta kontuan daukagu irrati hau erakunde horrena dela eta gutxienez errespetuzko jokabidea eduki behar dugula beragaz. Hortik aparte, ez".

Uriartek nabarmendu duenez, elizarekiko loturak "etika arloari garrantzi handiagoa ematea" eragiten die beharbada. "Horregaz lotuta -gehitu du Dorleta Alberdik- programazio berria hasi zenetik arratsalde partean egiten ditugun albistegi berezietan gizarte gaiei garrantzi handiagoa ematea pentsatu genuen, askotan zokoratuta egoten dira-eta, politikaren mesedetan".

ren hasieran- Bilboko Herri Irratiak euskarazko programazioa zabaltzeko aukera eduki zuen, Eusko Jaurlaritzak emandako laguntzak zirela bitarte: eguneko zazpi ordu.

Esan bezala, 1990ean gauzatu zen egun osoko programazioa euskaraz egiteko asmoa. Orduantxe jaio zen Bizkaia Irratia, zegoeneko Herri Irratia "amarengandik" bereizita, baina ordura arteko langile berberekin. Eta irrati munduan bere lekutxo bilatzeari ekin zion.

Dena bizkaieraz

Bizkaia Irratiaren nortasun ikurrik handiena, beharbada, programazio osoa bizkaieraz izatea da. Euskalkia erabiltzea oso modu naturalean etorri zaie, eta ez dute inongo eztabaidarik egin hala erabakitzeke. "1973an euskaraz hasi zirenak ere bizkaieraz hasi ziren -gogoratu du iaztik Bizkaia Irratiko zuzendaria den Dorleta Alberdik-, oso berezkoa zeukaten eta". Berezkotasun hartaz gain, beste kontu bik sendotu zuten euskalkiarenganako joera: batetik, euskara batuak ez zeukan gaur daukan indarra; bestetik, elizak tokian tokiko hizkeren alde egin ohi du, eta hala izan zen kasu hartan ere. Geroztik, inork ez du ezbaian jarri bizkaieraz aritu beharra. "Bertokoa delako, jendea hurreratzeko modurik egokiena dela uste dugulako eta galzorian ez egoteko erabiltzen dugu", dio Alberdik.

Euskalkian jarduteak ezartzen duen mugarik handiena langileak topatzeko zailtasuna da. Bizkaia Irratiak bizkaieraz alfabetatutako kazetariak eskatzen ditu -idatzizko ariketa eta guzti egina-razten zaie-, eta horrek asko murrizten ditu aukerak. Izan ere, denak dira

Bizkaia Irratia entzuteko FMn

- ◆ Ondarroa: 92.5
- ◆ Aramaio, Durango, Elantxobe, Gernika, Markina: 96.7
- ◆ Elorrio, Zornotza: 97.3
- ◆ Bakio, Bermeo: 97.4
- ◆ Lekeitio: 98.1
- ◆ Gainerakoak: 102.6

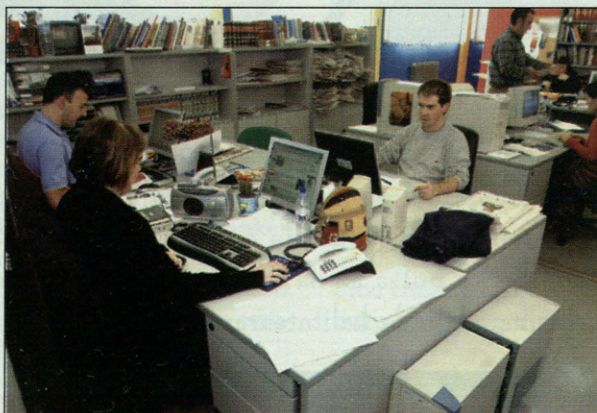
Labayru Ikastegitik igarotakoak, hura da-eta gaur egun bizkaieraz alfabetatzeko modu bakarra.

Bestela ere, Bizkaia Irratiaren eta Labayruren arteko harremana sendoa da. Ikastegiak ikastaroak ematen dizkie irratiako kazetariei, eta irratiaren ikastegiak kaleratutako estilo liburuak erabiltzen dituzte lanerako. Dorleta Alberdiren iritziz, hainbestetan aipatzen den euskalkien arautze falta gaindituta dago bizkaieraren kasuan: "Labayruk estilo liburu atera duenetik -bigarrena kaleratu dute dagoeneko- ezin esan bizkaiera araututa ez dagoenik.

Gu haien lanean oinarritzen gara hizkuntza formala erabili behar dugunerako. Albistegitan, barbarako".

Gazteak baina eskarmentudunak

Gaur egun, hamazortzi lagun dabilta Bizkaia Irratian beharrean. Lan-talde gaztea da oro har, 25-35 urte bitartekoa, baina dagoeneko urte batzuk egin dituen bertan. Horiekin

Kirolari onenei saria, Euskararen Egunean

Abenduaren 3an, Boroan (Zornotza) egindako ekitaldian, Bizkaia Irratiak saria eman zien entzuleen ustez 2004ari hoberenak izan diren kirolari bizkaitarrei. "Inoiz horrelako sariketarik egin barik geunden, eta 15. urtebetetzea ospatzeko modu egokia izango zela pentsatu genuen", dio Dorleta Alberdik. Hamabost egunez irratiara eginiko 500etik gora deien bitartez, entzuleek lau kirolariri –Luis Prieto Athleticeko jokalaria, Joane Somarriba txirrindularia, Oier Zearra pilotaria eta Zelai harrijasotzailea– eta talde bati –Urdaibaiko trainerua– eman zioten onespina. Azkenean, sari banaketa Euskararen Nazioarteko Egunean egitea erabaki zuten irratiako arduradunek, aukeratutako guztiak euskaldunak zirela ikusita. "Uste dut entzuleek ez dituztela kirol emaitzak soilik kontuan hartu –diosku Kepa Uriartek–, kirolari horiek ematen duten irudia ere bai. Hor daukagu esate baterako Zelai, dagoeneko konpetizioan ez dabilena, baina Bizkaiko herri kirolean erreferentzia dena".

batera, hasiera-hasieratik (1990etik) dauden "historikoak": Dorleta Alberdik, Kepa Uriarte, Mikel Astelarra, Javi Onaindia, Libe Agirre, Miren Ezkurra... gehien-gehienak lehenago Bilbo Herri Irratian ibilitakoak. "Kolaboratzaileak ere badauzkagu –nabaritu du Alberdik– eta gero eta gehiago gainera. Eurei esker programa asko egin ahal izaten dugu. Tertuliak, esaterako". Pilota partidak emateko Kepa Arroita-jaregiren laguntza daukate, eta nazioarteko politikaren analisirako, Gabirel Ezkurdiarena. Guzti-guztiek bizkaieraz egiten dute.

2000. urtean, 29.000 entzule

Bizkaia Irratiak 29.000 entzule inguru dauzka, 2000. urtean egindako inkestaren arabera. Dorleta Alberdik adierazi digunez, "ez diogu batere kasurik egiten CIESi (Ikerketa eta Lan Sozio-logikoen Zentroa), beraren neurketak ez direlako eraginkorrak guretzat. Herri batzuk aukeratzen dituzte eta

horien artean Sestao, Barakaldo eta Portugalete egon daitezke. Bizkaieraz egiten den eremuetakoak ere suertatzen dira, baina ez denez galdetzen nor den euskalduna eta nor ez...". Hala, irratia azterketa egitea eskatu zion EHUri orain lau urte, eta horren arabera jakin ahal izan zuten entzule kopurua. Orain, beste neurketa bat egitekotan dabilta.

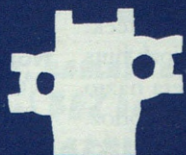
Bizkaia Irratia Bizkaia osoan, Araba iparraldean eta Gipuzkoa mendebaldean entzun daiteke, baina entzule gehien Bizkaiko eremu euskaldunenetan dago. Bilbotik ekialderantz, beraz, eta zenbat eta ekialderago, gehiago.

Gipuzkoa mendebaldean ere bada Bizkaia Irratia entzuten duenik, Arrasate edo Eibar inguruetatik zuzeneko saioetan parte hartzeko egiten diren deiek agerian uzten dutenez.

Herrietara heldu nahian

Irailean hainbat aldaketa ezarri zituzten programazioan. "Lehendik ipinitako zutabeetan sakontzen jarraitzen dugu –dio Dorleta Alberdik–, hau da, Bizkaiko berriak ematen punta-punta-koak izatea". Hala, herrialdera gehiago hurbiltzeko ahaleginean dabilta. Askok Bizkaia Irratia izena idi-probekin eta herri txikietako kontuekin lotzen badute ere, sarritan bestela izaten da, Dorleta Alberdik eta Kepa Uriartek autokritika doinuz onartzen dutenez. "Ni herrikeri herri ibiltzen naiz astegoienetan, azoketan eta abar –azaldu digu Uriartek–, eta jendea hurreratzten zait apur bat hiritartu garela esateko. Beharbada adarra jo guran dabilta, baina...". Esaterako, urte luzez, ez da herri kirolari buruzko saiorik izan Bizkaia Irratian, eta orain dabilta berreskuratzeko asmotan. "Gure helburua ahalik eta irratirik osoena egitea da, irrati-zerbitzua eskaintzea" dio Uriartek, "eta alde horretatik gure edukiak beste edozein irratirekin konparatzeko modukoak dira. Hori bai, Bizkaia osora hurreratzeko ahalegin berezia egiten dugu, gure bitartekoak zeintzuk diren kontuan hartuta. Beti daukagu gogoan Bizkaia Irratia izan behar garela eta ez Bilbo Irratia". ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Euskal Herriak aireratzeko behar duen pistaren bila

Nazio Eztabaidagunearen kudeaketaz arduratzen diren kideek hots gutxi eragiten dute. Alabaina, xinaurriak legez ari dira, beren txokoa lanean. Gatazkaren harrabotsa ez da isildu, ordea. ETAk hainbat zantzu utzi du estatuko errepide eta hirietan barrena berriz ere. Euskal preso politikoen sakabanaketak Karmele Solagurenen heriotza ekarri du estatuko errepideetatik. Gatazkak bere horretan dirau. Artean, Nazio Eztabaidaguneko Gatazkaren Konponbidea Sustatzeko Batzordeko Arritxu Santamaria eta Nazio Garapenerako Biltzarreko Jagoba Zulueta eledunekin mintzatu gara.

MIKEL ASURMENDI

NAZIO EZTABAIDAGUNEA ekimena 2003ko urriaren 11n aurkeztu zen Donostian –Euskal Herriak bizi duen ataka gaitzaz jabeturik–, hainbat sektore sozial, politiko, sindikal eta kulturalen herritarrek gogoeta burutu ostean. Talde eragilea osatu ondoren –aurten go Aberri Eguna kari– ekimena bi lan taldetan eratu zen: Nazio Garapenerako Biltzarra (NGB) eta Gatazkaren Konponbidea Sustatzeko Batzordea (GKSB). Nazio Eztabaidagunea bi taldetan antolatzeko arrazoia azaldu digute bi eledunek: “Herri honek bizi duen gatazka politikoa dela eta, gaur gaurkoz, ez dago baldintza objektiborik –nazioari buruz jardungo den– mahai-inguruan sektore guztiak biltzeko”.

Gogoeta, bereziki, Lizarra-Garaziko Akordioak jaso zuen porrotaren ondorioz etorri zen. Egoera zaila gainditu aldera gogoeta autokritikoaren beharra nagusitu zen aipatutako sektoreetan. Iraganari buruzko diagnosia egin ondoren, etorkizunerako hiru puntu hauek kontuan hartu beharra ikusi zuten ekimen honetako partaideek: Bat: Lizarra-Garaziko Akordioak huts egin zuen nazio estrategia eta nazio eraikuntza nahastu izanaren ondorioz. Bi: nazio eraikuntzarako eta gatazka konpontzeko erritmoak ezberdindu behar dira. Beraz, ekimen bakoitzak bere bidea urratu behar du. Hiru: gatazkaren konponketa ez da herri honetako sektore bakar batzuen artean

bakarrrik lortuko. Gatazka konpontzeko herri honetako gehiengoak bildu behar da. Hartara, hona premisa bi: nazio eraikuntzaren premiak sektore gutxituen ekimen gisa (NGB) aztertu daitezkeen bitartean, gatazka konpontzeko beharrezkoa da ekimen (GKSB) zabala gauzatzea.

NGB eta GKSB

NGB epe luzera diseinatutako lan metodo baten bidez garatzen ari da. Lan taldeak ez ditu Euskal Herriak nazio bezala dituen beharrei buruzko diagnosiak sarritan aditzera ematen. Euskalgintza, ekologia, irakaskuntza edota sindikalgintzako kideek osatzen dute talde hau. Nazio eraikuntzari

buruzko ikuspuntu anitzak jaso eta egitasmo aitzindaria osatzea dute helburu. GKSb, berriz, Aberri Eguncan abiatu zen. Lehen fasean herriko sektore guztiengana hurbildu zen: alderdi, instituzio, biktima eta gizarte eragileengana. Hauxe izan da eraman dien mezua: "Gatazka konpontzeko herri honek hitza eta erabakia hartzeko duen eskubidea onartzetik etorriko da. Eta abiapuntuan, printzipioz, herri galdeketa burutu beharko da".

PP, UPN eta UA alderdiek -jarrera ezberdinak tarteko- uko egin zioten mezua jasotzeari. Gizarte eragileen artean, berriz, Aski Da! taldeak. GKSb sektore hauekin lan egiteko zabalik segitzen du, haatik, konponbide prozesuan parte hartzeari uko egiten dioten neurrian arazoaren parte bilaka daitezkeela uste du.

Mintzaide bakoitzaren borondatea ezaguturik, galdeketa gauzatu ahal izateko landu beharreko ariketa proposatu die GKSb. Datorren Aberri Egunerako mintzaide bakoitzaren ekarpena jaso nahi du. Hurrengo urratsa guztion arteko arazoaren "ebazpena" finkatzea izango delarik.

GKSb dioenez, ekimenak euskal gatazka konpontzeko "inoiz izandako mintzaidetza zabalena" bildu du. Esate baterako, Elkarri-ren ekimenarekin alderatuz gero, ezker abertzalea bildu izana da ekimenaren ekarpen balioetsua. Euskal Herri osoko alderdiak, sindikatuak, gizarte mugimenduak eta erakundeak bildu dira GKSbekin. Nazio ikuspegitik emandako urratsak nabarmendu dituzte bereziki: "Lurralde eta nazio mailan biziki aurreratu da, inoiz iritsi ez zen arku politiko zabalerara iritsi baikara, bereziki Ipar Euskal Herrian. Iparraldean beste tradizio

politiko bat dago. Elkarrekiko errespetua askoz sakonagoa da Hegoaldean baino".

Diskrezioa, hitz nagusia

Euskal Herrian azken hogeita bost urteetan bereziki gaiztotu den arazo politikoaren parametroak aldatzeko, urte bateko prozesua baino gehiago beharko da nolanahi ere. Hasteko eta

"Lurreratze pistarena"

lelo errepikagarri

ikusten dute

Nazio Eztabaidagunearen

sustatzailerak

behin, Lizarra-Garaziren Akordioaren inguruan bildu ziren indarrek elkarrekiko mesfidantzak gainditu behar dituzte. Beren diferentziak gaindituak, nola bereganatu daitezke akordio hartan bildu ez ziren gaineratiko indarrak? Hor dago koska! "Gatazka oso parametro gogorretara iritsi da Hegoaldean. Hitz egiteko ohitura urria da. Ideien eta asmoen trukatzeko eta errespetatzeko tradizio eskasa dago", diote GKSb nahiz NGBko eledunek.

Edonola direla ere mesfidantzak eta diferentziak, urtea bukatu aitzin, GKSb talde mintzaideen ekarpenen lehen sintesia egingo du. Sintesi honek eztabaida fase berri bati bidea irekiko dio urtarrean, eta fase hori amaitutakoan gutxieneko akordioa lortzea espero dute. Akordio adostua -edozein izanik bere eraginkortasuna eta maila-, talde mintzaideek hartuko dute beren gain eta berauek osatuko dute konponbiderako mahaia. GKSb ez da mahaian

partaide izango. Akordioa fase berri baten abiapuntua izango da, eta mahaian eseriko diren taldeek gatazka gainditzeko "ebazpena" gauzatu beharko dute.

Eledun hauen ustez, GKSbko zereginen artean ez dago ETari su-etena eskatzea edo Espainiako Gobernuari zenbait giza-eskubide berma dezan eskatzea. Nazio Eztabaidagunearen zeregina ez da talde politikoena bihurtu behar. Adibidez, Elkarri eragile bilakatu da. GKSbren zeregina bestelakoa da. Komunikazioa eta konfiantzaren esparruak lantzen ari dira, ekarpenak lehenik eta adostasuna ondoren lortzeko. Baldin printzipiozko adostasuna lortuko badute, esparru hauetan diskrezioz aritzea funtsezkotzat jotzen dute.

Bien bitartean, ekimen honekin kritikiko diren zenbait sektorek Lizarra-Garaziko Akordioak ezker abertzalearentzako gauzatu ezin izan zuen "lurreratze pista" moduko bat gauzatu nahian ikusten dute Nazio Eztabaidagunea. "Lurreratze pistarena" lelo errepikagarritzat jotzen dute ekimeneko bi sustatzaile hauek: "Lelo hori 'errekurrentea' da eta ikuspuntu motza erakusten du. Guk lurreratzeko baino, herri honek aireratzeko pista behar duela diogu. 'Aireratzeko pista' leloak, estrategikoki behintzat, askoz gehiagorako ematen du. Gatazkaren konponbidez ari garenean, ez gara 'helikoptero' batek lurreratzeko behar duen pistaz ari, herri oso batek etorkizunean arnasa eta airea hartzeko dituen beharrez ari gara. Ez gara ETaz edo Bata-sunaz zehazki ari, herri honek nazio gisa dituen eskubideak gauzatu ahal izateko, gatazka politikoa bere osotasunean konpontzeko beharraz baizik". ■

harpidean egin zaitez

urte osoko harpidetza, hamabi ale
(bat hilabete bakoitzeko) **BEZ** barne,
28€atik bakarrik!!!
(Iparraldean/Europan 65€)

elizburu kalea 3 • 48230 elorrio
www.artezblai.com • artiez@artezblai.com
tel. 946 583 082 • fax. 946 231 886

arte
eszenikoen
aldizkaria

ARTEZ

antzerkia
musika
dantza
audiobisualak
zirkoa
zabalgunea

Bero-beroan

Auzitan da sakabanaketa

Karmele Solaguren Ekain Gerra eus-
kal presoaren amaren heriotzak
berriz astindu ditu sakabanaketa-
ren zutoinak eta oraingoan, gaine-
ra, ez da batere oharkabea ira-
gan Patxi Lopezek egindako adie-
razpena, beste hitz batzuekin
esanda baina honakoa gutxi gora
behera: saihestu beharko litzateke
halako ondorioak dakartzan politi-
ka, baina oraingo mantendu
beharra dago. Edozein egoeratan
esan daitezkeenak dira -baina
orain arte ez zaio inoiz halakorik
entzun PSE-EEko idazkari nagusi
bati-, baina egungo egoera bere-
zian esateak interpretazio baiko-
rrerako ateak zabaltzen ditu, ate
horiek zabalik izan nahi dituen-
rentzat behintzat. Boluntarismoa
ere izan liteke, entzun nahi dire-
nen interpretazio interesatua egi-
tea alegia, baina ETaren atenta-
tuen aurrean Jose Luis Rodriguez
Zapateroren berbak ere neurtuak
direla aipatu da toki askotatik, eta
dena kasualitatearen boluntaris-
moan uztea, baikortasunerako
joera bezain boluntarista izan lite-
ke, baina txarrerako norabidean.

Ibarretxe Planaren bozketa azken txanpan

Eusko Legebiltzarrean dagoeneko
dena prest dago Ibarretxe Plana
azken bozketan sar dadin.
Hilaren 20an autogobernuaren
gaia jorratu duen Batzordean
bozkatuko da eta 30ean osoko bil-
kuran. Posizio guztiak daude
beren lekuetan eta horrek horrela
jarraitzen badu, plana ez da
aurrera aterako, orain pentsatua
dagoen bezala, dena batean boz-
katzen bada. Giro gogorra sor lite-
ke, zalantzarik gabe, eta une
honetan dauden zubiak eztanda-
razi ditzake plana ez onartzeak.

Soka tenkatzen ari da

Bonba mehatxua ETarena edo beste norbaitena izanda ere, bere era-
gina oso agerikoa izan da, Bernabeu futbol zelaia jendez husteak
oihartzun handia izan baitzuen komunikabideetan. Egia esan, aurreka-
riak ez ziren txantxetan ibiltzeko gisakoak eta halako gune baten hus-
tuketa bera ere tragikoa bilaka dezake izuak berak. Ondoren, begirada
gehienak berriz zuzentzen dira Batasunera, batzuk ohiko kontuak eske
eta beste batzuk Belodromokoa eta egoera hau nola ulertu behar den
azaltzeko eskatuz. Aspaldi ez bezala soka tenkatzen ari da eta bere
malgutasuna neurtu ahal izango da orain. Halako prozesu guztietan
ematen dira halako tentsio uneak eta gaitza da esaten zerbait egozten
ari den hala ez, baina bai esan liteke horretarako baldintzak egon
badaudela. ETaren eta kale borroka gertaeren intentsitate maila txikia
izan daitezke adierazle esanguratsuenetako batzuk. Baina, noiz arte
eutsiko dio sokak su-eten egoerarik gabe?

Zer da...

AZTI

AZTI Euskal Herriko irabazas-
morik gabeko fundazioa da.
Arrantzako eta elikadurako sek-
torearen garapen sozial eta eko-
nomikoarekin nahiz itsasoko
ingurumenaren eta baliabideen
zaintzarekin konprometitua
dago. 1981ean sortu zen, eta
azpiegitura eta ekipamendu tek-
nologiko propioak ditu. Bi egoi-
tza ditu, Pasaia eta Gipuzkoan
eta Sukarrietakoa Bizkaian, ins-
talazio hauekin: 5.000 m²-tik
gorako eremua, zortzi laborato-
rio espezializatu, planta pilotua,
ekipamenduak eta itsasontzi
ozeanografikoa. Pertsonala
prestakuntza handiko 120 profe-
sionalek osatzen dute. 23 urte-
ko ibilbidean, 2.000 proiektu
baino gehiago egin ditu enpre-

sentzat, instituzioentzat eta
administrazio publikoentzat, eta
10.000 zerbitzu teknologiko eta
laboratorioko baino gehiago.
Bezeroen arazoak konpontzea
du helburu, ikerkuntza eta gara-
peneko, teknologiaren transfe-
rentziako eta zerbitzu tekniko-
tako eredu berritzailearen bidez.
Hiru arlotan dago espezializa-
tua: ozeanografian eta itsasoko
ingurumenean, arrantzako bali-
abideetan eta elikagaien teknolo-
gian. AZTI Euskal Herrian zein
nazioartean aritzen da. 30
proiektu baino gehiago ditu
Europar, delegazio bat du
Madrilen eta beste bi egoitza
Hego Amerikan: ICA Chile eta
ICA Argentina.

Daniel Udalaiz

Euskarazko blogak ugaltzen

PATXI GAZTELUMENDI sortu berri du bloga. Durangoko Liburu eta Disko Azokako egunetan hasi zen blogean idazten eta egunero idazteko asmoa du. Berak dienez Internet piztu dute bitakorek (blogek). Beste blog bat Igor Leturiak sortu du eta komikiari eta informatikari egingo die tarte.

gaztelumendi.blogthing.com
Patxi Gaztelumendiren bloga

eibar.org/blogak/e-gorblog
Igor Leturiaren bloga

EHEren 25. urteurrenaren ospakizuna

HILAREN 18AN Iruñean, Anaitasunan, ospatuko dute Euskal Herrian Euskaraz-ekoe 25 urteko jarduna. Surfin Kaosek doinua jarrita eta Fredi Paiak letra jarrita, bereziki gazteei zuzendutako kantua aurkeztu berri dute. Ospakizuna dute buruan, baina aldarrikapena ez dute ahaztu. Abenduaren 11n, Baluartan (Iruñea), *Klasikoak* bildumaren aurkezpenean, euskararen ofizialtasuna eskatuz protesta egin zuten Sanz lehendakaria hitzaldia ematen ari zela.

Jean Haritschelarren agurra

16 URTEZ izan da Euskaltzaindiako lehendakaria eta 81 urterekin utziko du lehendakaritza. Atzera begira hasita ordea, Haritschelarrek ez ditu 16 urte horiek soilik gogoan, aurrez 22 urte egin baitzituen lehendakariorde karguan. Hainbeste urteko ibilbidean lortutako emaitzarik onentzat ditu Hiztegi Orokorra, Gramatika (zazpigarren tomoa laster argitaratuko dute) eta Atlasa. Euskaltzaindiako lehendakari berria abenduaren 17an aukeratuko dute.

Jean Haritschelar, literaturari buruzko mahai-ingurua egin aurretik Patxi Ezkiaga eta Patxi Salaberriekin.

ALBERTO ELOSEGI

Euskararen Etxea Bilbon

BIZKAIA euskararen inguruan lan egiten duen hainbat elkarte hor izango du egoitza, San Inazio kalean. Eusko Jaurlaritzaren, Bizkaiko Foru Aldundiaren eta Bilboko Udalaren ekimenez prestatutako eraikinean euskaltzale eta ikertzaileentzako lekua egongo da eta baita euskararen historiari buruzko informazioa ere.

Nafarroako AEK eta IKA Gobernuako Hezkuntza Saileko ordezkariekin

2005EKO AURREKONTUAK aurkeztutakoan ipurdiko ederra eman zien Sanzen Gobernuak Nafarroako euskaltegiei: iazkoaren herena jasoko dute datorren urtean. Euskararen alorrak diru-laguntzak murriztea ia atal guztietan nozitu du, baina euskaltegien atzerakada adinakorik ez. Hezkuntza Saileko ordezkariak ez dute arrazoirik eman horrelako erabakia hartu izanagatik, diru gutxi dagoela esan dute, besterik gabe.

BAHEA Javier Zarzalejos Jose Maria Aznarren alboko pertsonetakoia izan zenak gogor jo du PSOEren aurka honek terrorismoaren aurkako borrokan daraman politikagatik. Batasuna maitatzeko hauteskundeetara aurkeztekotan ei da eta, horretarako hartzen duen itxurari muzin eginez, PSOEek hori saihestu beharko lukeela dio hilaren 12an *El Correo*n argitaratutako iritzi artikuluan.

Txema Auzmendi jasoko du aurten Gipuzkoako Diputazioak lehenbiziz banatuko duen Giza Eskubideen saria. Sariak dio Auzmendi egunero egiten duela giza eskubideen alde, bazterketa soziala jasaten duten pertsonen integrazio sozialaren alde egiten duen lana medio. Duela lau urte, pertsona presoak edo baztertuak zirenekin elkarbizitza proiektu bati ekin zion Auzmendi eta, besteak beste, hori sarirako osagai gisa ikusi du Diputazioak.

Zestoarrek ezetza eman diote zabor errausketari

Zestoan errolaturik dauden herri-tarren %91k ezezkoa eman zion Gipuzkoako Diputazioak zabarren kudeaketarako proposatzen duen errausketa ereduari. 2.727 pertsonak zuten "Zaborraren arazoaren aurrean errausketan oinarritzen den Gipuzkoako Foru Aldundiaren eta Mankomunitateen planarekin ados al zaude?" galderari erantzuteko eskubidea, horietatik 1.641 joan ziren bozkatzera eta 1.495ek ezetz bozkatu zuen. EAJk eta EAK dute alkatetza Zestoan (zazpi zinegotzi) eta beste lauak Bagoaz ezker abertzaleko plataformakoak dira. Udalak erreferenduma egitea onartu zuen eta Diputazioa ez zen ados horrekin. Emaizta esanguratsua da, areago errausketaren aurka egon den mugimendu handiarekin, eta aurrera begira ate berriak zabal ditzake halako arazoaren aurrean hiritarren iritzia kontuan hartzeko.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Bonba atomikoak kiskaliko ez duen diru-kutxa nahi dut

Milaka bonba nuklear daude bateko eta besteko militarren eskuetan, ondo gordeta. Baina aktualitateak ahaztu egin ditu gizadia suntsi dezaketen arma beldurgarri horiek. Jon Else irakasle eta zinegileak Nevadako desertuan aurkitu ditu horietako bonba batek kiskalitako gauzen arrastoak.

SUIZIDIO Ahalegin baten Museoa" izenburu erakargarria ipini dio Jon Else zinegile eta irakasleak berrikitan idatzi duen artikulu bati. 1950eko hamarkadan AEBetako Nevadako lurretan egin ziren leherketa nuklearreri buruz ari da dokumentala egiten, eta hartarako irudi bila zebilela aurkitutako hondakin, zabor eta aurriek eragin zioten sentipena hitz horiekin definitu zuen: *The Museum of Attempted Suicide*.

Berkeleyko unibertsitatean kazetari berriei irakasten egiten duen lanaz gain, egin dituen film dokumentalek eman diote izena Jon Elseri. Gerraren eta arma nuklearen inguruan aritu da behin baino gehiagotan.

Bere filmen artean ezagunena *The Day After Trinity* izango da –bonba atomikoa sortu zuen J.R. Oppenheimer zientzizigonaren historian oinarritua– eta orain artekoetan azkena, Afganistango egitura politikoei buruz aurkeztu duen dokumentala. Hainbat sariren jabe ere bada, Award, Sundance, eta abar.

Jon Else joan den udan Nevadako basamortura joan zen, duela 50 urte han AEBetako armadak egiten zituen leherketa atomikoen arrastoen bila. Ikusi zituenen artean –hala idatzi du geroztik *San Francisco Chronicle* egunkarian– honakoa egin zitzaion deigarriena: "Mosler markako diru-kutxa blindatu handia zegoen Frenchman Flateko laku idortuan abandonatu eta ahaztua. Itsustua eta herdoildua dago,

Infernutik iritsitako gailera kaxa dirudi: hein batean hura da Amerikaren itxaropenari eta pentsamendu argiari eraikitako monumenturik handiena".

Diru-kutxa ez dago kasualitatez paraje hartan banketxe edo instituzioren bat egoteko partez. Energia Atomikoaren Batzordeak 1957an frogatu nahi izan zuen ea zer kalte egiten zieten leherketa erraldoiek kutxa blindatu horiei. Honako hau –benetako bati dagokion moduan– bono, titulu, urre, zilar, diru eta aseguru polizaz beteta ipini zuten, Priscilla bonba atomikoak astindu kiskalgarria eman ziezaion.

Esperimentuak bazuen zergatia: 1945ean Hiroshiman bonba atomikoa jaurti zutenean, militar amerikarrak ohartu ziren gero Teikoku bankuaren behebarruetan –leherketaren *Ground Zero* erdian– Mosler kutxak oso-osorik geratu zirela. Hiriaren errautsen artean horrelako hamarka aurkitu zituzten egun batzuk beranduago yankiek.

Nevadako Frenchman Flaten ez zuen kutxak hain zorte ona izan. "Gaur hormigoi armatuzko kutxa hartatik –espreski testetarako eraikitakotik– han geratzen den bakarra beton kozkor handi bat da eta armiarma herdoildu batzuk, beso baten lodierakoak, burdinez osatuak, haizeak okertutako katu bizarrak ematen dutenak". Hori da Priscilla bonba atomikoak 1957ko ekainaren 24an utzi zuen arrastoa. Baina kaxa blinda-

tuaz aparte, beste hainbat gauza ere testeatu zituzten egun hartan.

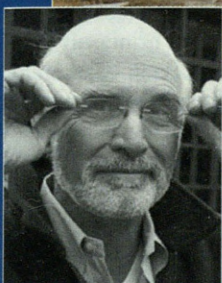
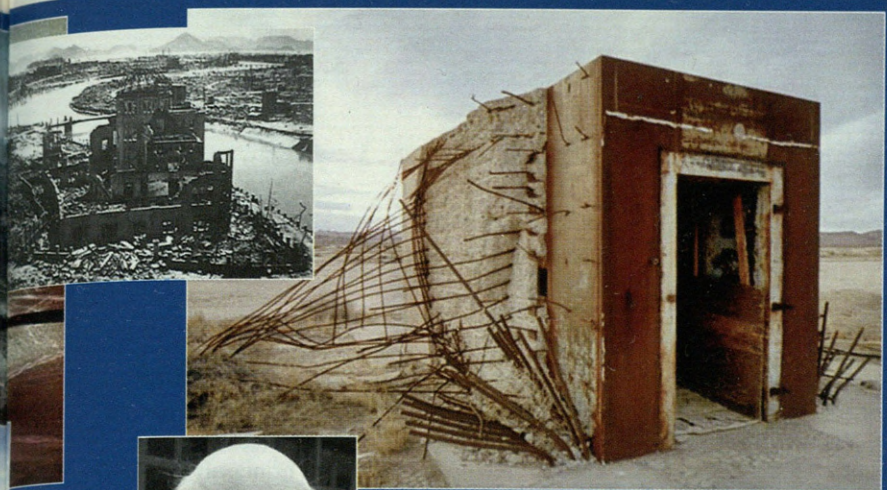
Priscillaren indar hilgarria –Hiroshimakoa baino anitzez handiagoa– neurtzeko herri oso bat eraiki zuten. Su hartatik babesteko lubakietan zeuden militarrek geroztik idatzi dute Priscilla beldurgarria piztu zenean beren besoen hezurak ikusi ahal izan zituztela. Sasi-herrian, 5 zentimetroko lodierako aluminioz egindako kaiolatan ipini zituzten txerriak kiskalita geratu ziren, eta kaiolak berriz, gazteek zanpatzen dituzten freskagarri potoak bezala, zapal-zapal. Bonbak birrindu zituen sasi-herriaren betonezko eraikinak, parkinetan ipinitako autoak, autobusak, tren geltokia, 55 tonako diesel lokomotora, aireplanoak, Txina eta Errusiako uniforme babesgarritz jantzitako maniakiak eta hormigoi gainean baso baten moduan jarritako pinu multzoa.

Une hartan Frenchman Flat gainean zebiltzan bele eta beste hegaztiak seguru kixkali zituela Priscillaren infernuak. Eta honek mugiarazitako lainoekin batera joan zen bere erradiaktibitatea ere, haizeak urruti eramanda. "Gaur egun, 1957az geroztik jaiotako edozein pertsonak bere hezurretan daramatza Priscillak askatutako Etrontzio-90aren zenbait atomo", idatzi du Jon Elsek.

Sosak labezomorrontzat

1957 hartan politikari askok gainean ikusten zuten Sobiet Batasunaren eta Estatu Batuen arteko gerra nuklearra.

1957an –goian erdikaldean ageri den Hiroshimako gertatu eta 12 urtera– Priscilla bomba atomikoa lehertu zuten amerikarrek Nevadako basamortuan. Argazkietan ageri dira ezta dago eragin dako "ondoa", tankeak eta beste berebilak kiskalita eta diru-kutxa blindatua, Jon Elsek –lerroan alboan– artikuluan aipatzen duena.

Priscilla zen une hartan AEBek zituzten 6.744 bomba nuklearretako bat –errusiarrek 660 zeuzkaten orduan–. Orain Ipar Koreak lau edo hamar bomba omen dituela eta aztoratuta gabiltza, edo oraindik bakar bat ez duen Iran kontrolatu nahian; 1957an –lehen bomba Hiroshiman zapartatu eta hamabi urtera– AEBek egunean hamar egiten zituzten, urtean 3.000 fisio bomba. Horien artean handienak, Mark-21 izenekoak, Hiroshima txirtxilatatu zuenaren 400 halako ahalmena zeukan.

Surrealista dirudi halako txikizio ahalmena dagoenean diru-kutxa blindatuak frogatzen aritea. Elsek eszena harrigarria margotu du: "Imajina ditzakegu leherketan bizirik gelditutakoak –Adan eta Eba postnuklearrak ile gabe eta esterilizatuak, egarriak arrastaka Txernobileko kale hutsetan

noraezean dabiltzan zakurrak bezala– beren jantzi zarpail odolduekin bankuko diru-kutxara hurbiltzen, zenbaki konbinazioa gogoratzen, beren akzioen bila, edo aitonaren urrezko erlojuaren edo aseguru zertifikatuaren xerka. Baina beste etorkizun bat ere imajina dezakegu, diru-kutxa irekitzeko gizakirik geldituko ez zen etorkizuna (...) soilik txindurri eta labeza-morroak ibiliko ziren diru-kutxa birrindu eta beroaren gainean bueltaka, noizbait Nevada izana zen hondar zelai erradiaktiboan".

Gero nonbait politikari azkarrenak oharatu ziren gizadi osoaren iraupena zegoela jokoan leherkari haiekin –etsaiari erasoz gero norbera ere bertan akabatuko zela– eta sobietar eta amerikarrak akordioa bilatzen hasi ziren. Eisenhower lehendakari amerikarra eta Cabot Lodge bere ministroa

Priscilla lehertu eta laster hasi ziren indar nuklearren handitzea kontrolatzeko planetan. Gogor bultza behar izan zuten horretan hainbat jakitun, militante eta indar sozialek, baina pixkanaka arma nuklearra mugatzen ikusi zen: Kennedyren garaian atmosferan proba nuklearrak egiteko debekua lortu zen eta Brezhnev sobietarraren garaian SALT akordioak iritsiko ziren.

Baina arma nuklearren mehatxuak bere horretan jarraitzen du. AEBek 10.000 bomba dauzkate stockean. Bush aitak lurpeko frogak eten zituen, baina berriro hasteko pronto daude eraikin guztiak. Mundu osoan 70 estatutan milaka bunker antinuklear daude barreiatuak, eta horiek zulatze-ko indarra izango duten bomba atomiko berriak garatu nahi lituzke Bush lehendakariak.

Nevada Test Site delakoan bertan, aipatu diru-kutxa blindatu lehertua dagoen lekutik dozena erdi kilometrotara, gobernuak bukatu berri du bonben zati eta atalak lotzeko edo desmontatzeko erabiliko den eraikuntza, 100 milioi dolar.

Honela bukatu du bere artikulua Jon Elsek: "Garai nahasi hauetan aspaldiko kontua dirudi gerra nuklearraren posibilitateak; baina Frenchman Flat bisitatzea derrigorrezkoa izan beharko genuke Ameriketara. Hautsez betetako hondakinen artean egoteak, atzeratu egin zen etorkizun ikaragarri baten aurien artean egoteak, gerta dakigukeena sakonki ulertzen lagunduko liguken". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Produkturik onenak, MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

K A L I T A T E A

Emilio Lopez Adan

Georges Laplace

Udazkenarekin zendu da Georges Laplace irakaslea eta haren heriotza arras oharkabe gertatu da euskal komunikabideetan. Hutsuneak betetzea legezkoa izanik, gogora dezadan Euskal Herriko bizi kulturalan norbait izan zena.

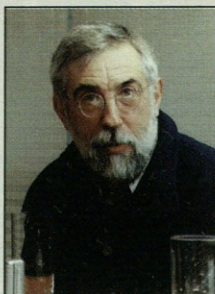
Laplace, sortzez, biarnesa zen. Euskal Herrian kokatzen zuen bere burua, eta lan eta bizitzaren parte handia eman zion. Historiaurrean aditua, hipotesia zuen euskaldunen arbasoak Magdalenien seanean heldu zirela Balkanetatik Pirinioetara, eta, finean, kateko Mendebaldean diren populu guztiak substratu bereko ahaideak garela, nahiz eta gaurko euskaldunen inguruko hizkuntza latinoak bereganatu. Ahaidego horrek eman zion bere burua euskalduntzat ikusteko oinarri bat, baina ez bakararra.

Askatasunzale erradikala zen, ezkertiarra, beti zapalduen aldeko prest eta, berak erraten zuen bezala, inoiz ez zen handien aurrean belaunikatu. Euskaldunengan herri menperatu bat ikusi zuen; gehiago dena, bere burua Pirinioetako arraza zokoratuenarekin identifikatu zuen, agotekin, eta usu erraten zuen bera kasta horretakoa zela, basa, menderakaitza. Gaztetan, Frantziako okupazioa agitu zenean, garaiko handiki eta politiko gehienek ez bezala, erresistentzian hartu zuen parte, Vercors sasiko borroka latzetan ibiliz.

Denak elkarrekin, hor genuen euskaldun bat bere zentzu zabalenean, jatorriz, konbentzimendu intelektualaz eta jaidura ezkertiarraz.

Norbait izanik bere berezitasun zientifikoan, Euskal Herri konkretu honetan lan egitea hautatu zuen. Eta ez zuen lan tipia burutu. Indusketak eraman eta lagundu zituen, bereziki Zuberoako Gameraen, Baxenafarreko Isturitzen eta Lapurdiko Kanbon. Lan teorikoak ere ondu zituen, ezagunena hezur eta harritzko tresnen lagnak sailkatzeko metodo analitiko berria. Hegoaldeko zientifiko gazte batzuk haren ondoan formatu dira.

Justiziari bezain zientziari atxikia, kontradikzio gaitzak sufritu zituen. Horrela, Euskal Herriko lagnen gordetzeaz eta erakustez oso grinatua zen. Zentralismo frantsesak anitz eraman eta gorde egin ditu Saint Germain-en-Laye-ko sotoetan, eta horrek sumintzen zuen, baina Iparraldeko desertu

ALBERTO ELOSEGI

kulturalaz gogaitua zen, eta hemen kanorez eta duintasunez gordetzeko etsia onartu zuen Arudyko museoan bildu zituenak Frantziako zentro bati igortzea.

Hemengo politikoen ezintasun kulturalak eta ganora faltak nazkatzen bazuten ere, adi zegoen mugimendu kultural eta zientifikoei, eta prest Iparraldeko heina altxatzeko paradak baliatzeko. Euskal Ikasketen adarra Baionako Fakultatean 1981ean ireki zenean historiaurreko irakasle heldu zen, eta ikasleak loriatu zituen bere garraz eta jakinduriaraz. Dagoeneko erretretan, ikasketak unibertsitario bilakatu zirenean, estakuru administratiboak zirela eta ez zioten irakasle postua berritu. Berriz ere hain maite zuen Euskal Herriko handikiek mindu zuten, baina ez zituen horregatik gure bizi politiko eta kulturalen zubiak moztu.

Politikaz, onartua zuen euskal populuak bere askatasuna lortzeko duen eskubidea eta, gudari zaharra baitzen, horretarako biolentzia behar bazen, biolentzia. Horren eraginkortasunaz arduratzen zen asko, Vercors-eko eskarmentua behin eta berriz aipatuz. Iparraldeko jende anitzek bezala, errefuxiatuen kolektiboa ezagutu eta lagundu zuen. Gero, askori bezala, dudak sartu zitzaizkion, baina duda horiek gorabehera Coarraze bere heritik heltzen zen usu Euskal Herrira eta baita parte hartzen ere errepresioaren aurkako ekitaldietan. Harekin dudaz azken oroitza milantea Baionako Herriko etxearen aitzinean da, manifestazioaren aurkako oldar bortitz baten erdian, arkupetan poliziez inguraturik, Laplace nazien lagunak ziren garai bateko poliziak oraingoekin erkatuz eta Mattin Karrere gazte bat artatzen ospitalera igortzeko... Orain biok hilak dira eta Ipar Euskal Herri hau ez da askoz hobeki, arnoa dastatzera eta poliziak goraipatzera datarren barne ministro baten eskuetan euskararen etorkizuna uzten duelarik...

Oroitza tristemak utzirik, erran dezadan bukatzeko zein atseginak ziren Georges Laplace eta haren emazte italiarra, Delia. Jakintsuak, sentiberak, askatasunaren aldekoak. Laplace gure lehen auzo etxekotua, Delia kanpotik etorria, eta haien ondoan zenbat gauza berri ikasten zen euskal sen, historiaurre, mitologia edo atzoko eta gaurko bizi kulturalaz! Arin bekia lurraren pisua. ■

Askatasunzale
erradikala zen,
ezkertiarra, beti
zapalduen aldeko prest
eta, berak erraten zuen
bezala, inoiz ez zen
handien aurrean
belaunikatu.
Euskaldunengan herri
menperatu bat ikusi
zuen; gehiago dena, bere
burua Pirinioetako
arraza zokoratuenarekin
identifikatu zuen,
agotekin, eta usu erraten
zuen bera kasta
horretakoa zela, basa,
menderakaitza

HOR
DA
GO
GALERIE D'ART

2004^{ko} abenduaren 18^{tik} 2005eko urtarrilaren 9ra arte

ERAKUSKETA

DONIBANE-LOHIZUNE

MATTIN LAURENT PARTARRIEU

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04